



Indicatoren van duurzame ontwikkeling

Februari 2024

Belliardstraat 14-18
1040 Brussel

e-mail: contact@plan.be
<https://www.plan.be>

Inhoudstafel

| | |
|--|-----------|
| Samenvatting en besluiten | 1 |
| 1. Context | 7 |
| 2. Vooruitgang van de indicatoren | 9 |
| 2.1. Evaluaties, trends en doelstellingen in 78 figuren | 9 |
| 2.2. Trendevaluatie van de duurzame ontwikkelingsindicatoren - Balans 2023 | 15 |
| 2.3. Evaluatie volgens de vier componenten van duurzame ontwikkeling | 19 |
| 2.4. Evaluatie van de trends per SDG | 20 |
| 3. Huidige internationale positie van België | 21 |
| 3.1. Overzicht in 68 figuren | 21 |
| 3.2. Belgische internationale positie: gemengd beeld | 33 |
| 4. 42 indicatoren opgesplitst volgens gewest | 38 |
| 4.1. Opsplitsingen volgens gewest in 42 figuren | 38 |
| 4.2. Enkele vaststellingen over de opsplitsingen volgens gewest | 42 |
| 5. Opsplitsingen volgens verschillende bevolkingscategorieën | 44 |
| 5.1. Geslacht | 46 |
| 5.2. Inkomen | 51 |
| 5.3. Leeftijd | 53 |
| 5.4. Opleiding | 58 |
| 5.5. Huishoudentype | 59 |
| 5.6. Activiteitsstatus | 60 |
| 6. Welzijnsindicatoren | 61 |
| 6.1. Het huidige welzijn in België | 62 |
| 6.2. Het welzijn van de toekomstige generaties | 67 |
| 7. Bijlagen | 75 |
| 7.1. Wet van 14 maart 2014 tot aanvulling van de wet van 21 december 1994 | 75 |
| 7.2. Veranderingen in de deze editie opgevolgde indicatoren | 75 |
| 7.3. Set van de 78 indicatoren over de vooruitgang van België naar de SDG's | 82 |
| 7.4. Verdeling van de 78 indicatoren over de 17 SDG's en 169 subdoelstellingen | 83 |
| 7.5. Evaluatiemethodes van de indicatorentrends | 84 |
| 7.6. Methodologische wijzigingen in de indicator <i>Welzijn Hier en nu</i> | 87 |
| 7.7. Bibliografie | 90 |
| 7.8. Lijst van afkortingen | 94 |

Woord vooraf

De wet van 14 maart 2014 tot aanvulling van de wet van 21 december 1994 houdende sociale en diverse bepalingen met een set aanvullende indicatoren voor het meten van levenskwaliteit, menselijke ontwikkeling, de sociale vooruitgang en de duurzaamheid van onze economie geeft het Instituut voor de Nationale Rekeningen de opdracht een set indicatoren over die vier aspecten uit te werken, die indicatoren te berekenen en jaarlijks te publiceren. Diezelfde wet van 14 maart 2014 vertrouwt de uitwerking van die set indicatoren toe aan het Federaal Planbureau.

Het INR publiceerde in februari 2016 een eerste versie van deze set indicatoren. Het huidige rapport presenteert een achtste actualisering van deze set over de periode 1990-2022, naargelang van de beschikbaarheid van de gegevens. Sinds de editie van 2022 presenteert het rapport een groter aantal indicatoren. Daarnaast wordt de vooruitgang geëvalueerd van al deze indicatoren in de richting van hun doelstellingen. De evaluatiemethoden die hiervoor worden gebruikt, werden door het Wetenschappelijk Comité van het INR gevalideerd.

De voorzitter van de Raad van bestuur van het Instituut voor de Nationale Rekeningen

Séverine Waterbley

Brussel, februari 2024

Bijbehorende publicatie

Een website herneemt alle teksten, interactieve grafieken en downloadbare gegevens van de voorgestelde indicatoren en verschijnt als bijbehorende publicatie tegelijk met dit rapport over indicatoren van duurzame ontwikkeling (www.indicators.be).

De 78 indicatoren in dit rapport zijn genummerd van i01 tot en met i78. De nummering volgt de rangschikking volgens SDG's en bijbehorende subdoelstellingen. Bijlage 7.3 bevat de volledige set van 78 indicatoren. Bijlage 7.4 toont de verdeling over de 17 SDG's en 169 subdoelstellingen. De nummering helpt om een indicator gemakkelijker te vinden in de hoofdstukken van dit rapport en ook op de indicators.be-website. Op de site geldt de nummering vanaf de publicatie van dit rapport midden februari 2024 totdat de indicatorenset, in een toekomstig rapport, wordt aangepast.

Samenvatting en besluiten

De wet van 14 maart 2014 vraagt een set aanvullende indicatoren uit te werken "voor het meten van levenskwaliteit, menselijke ontwikkeling, de sociale vooruitgang en de duurzaamheid van onze economie", om (i) het welzijn van mensen en de ontwikkeling van de samenleving, (ii) de mogelijkheid van de toekomstige generaties om hun welzijn en hun ontwikkeling te behouden of zelfs te doen vooruitgaan, en (iii) de impact van België op de rest van de wereld te meten.

Het bruto binnenlands product (bbp) is een nuttige indicator, maar volstaat niet om de ontwikkeling van de samenleving of het welzijn te meten. Andere indicatoren zijn noodzakelijk om de evoluties te meten in domeinen zoals gezondheid, werkomstandigheden en milieukwaliteit, en om ongelijkheden in deze domeinen te onderzoeken.

Om te beantwoorden aan de vraag van de wet werd in februari 2016 een eerste set aanvullende indicatoren naast het bbp gepubliceerd. Elk jaar wordt de geactualiseerde set van indicatoren voorgesteld in februari. Sinds het rapport van 2022, is deze set aanvullende indicatoren naast het bbp samengevoegd met de set van opvolgingsindicatoren van de *Sustainable Development Goals* (SDG's, in 2015 aangenomen door de VN; VN, 2015), die het Federaal Planbureau (FPB) publiceert in het kader van zijn evaluatieopdracht voor duurzame ontwikkeling (*wet van 5 mei 1997 betreffende de coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling*; Belgisch Staatsblad, 2014b) en in het kader van de werkzaamheden van het Interfederaal Instituut voor de Statistiek (werkgroep indicatoren voor de opvolging van de SDG's).

Dit rapport definieert dan ook een set van 78 indicatoren (zie tabel 14, p. 77) met informatie over de drie dimensies van duurzame ontwikkeling van de definitie in het Brundtland-rapport (WCED, 1987): *Hier en nu*, *Later* en *Elders*. Ze belichten inderdaad het welzijn en de ontwikkeling van de samenleving vandaag in België (*Hier en nu*), maar ook de capaciteit van de toekomstige generaties om dit welzijn te behouden en te ontwikkelen (*Later*) en de impact van België op de rest van de wereld (*Elders*). Om die set te definiëren, werd de door de *Conference of European Statisticians* ontwikkelde methodologie gebruikt (UNECE, 2014). Die *Conference of European Statisticians* omvat de Economische Commissie voor Europa van de Verenigde Naties (UNECE), de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) en Eurostat. Het rapport deelt de indicatoren evenwel in volgens de SDG's in plaats van volgens de thema's die deze methodologie voorstelt.

Ten gevolge van een vraag van het Rekenhof (2020) en van het Federaal plan inzake duurzame ontwikkeling (Federale Regering, 2021) werd er in de lente 2023 een debat georganiseerd met deskundigen van de federale overheidsdiensten en met de belangrijkste adviesraden. De doelstellingen van dit debat waren onder meer om (i) een maatschappelijke consensus over deze indicatorenset te bereiken en om (ii) het te verbeteren door prioriteiten te stellen over de uitbreiding met bestaande indicatoren en de ontwikkeling van nieuwe indicatoren (FPB, 2023). De resultaten van dit debat hebben in dit rapport geleid tot eerste wijzigingen. Een tweede reeks wijzigingen zal worden opgenomen in het rapport 2025.

Sinds het rapport van februari 2022 publiceert het FPB hierin ook zijn balans van de vooruitgang van deze indicatoren in de richting van hun doelstellingen. Op die manier wordt deze balans, gebaseerd op 51 indicatoren geselecteerd uit de set van 78 indicatoren, jaarlijks geactualiseerd. Dit rapport publiceert de evaluaties van de 78 indicatoren en ze zijn beschikbaar op de website www.indicators.be.

Naast deze 78 indicatoren heeft het FPB compositie indicatoren ontwikkeld voor de dimensies van duurzame ontwikkeling *Hier en nu* en *Later*. Een derde compositie indicator voor de dimensie *Elders* is in ontwikkeling. Deze compositie indicatoren hebben het voordeel dat ze een synthese vormen van verschillende componenten van maatschappelijk welzijn en ontwikkeling en de communicatie vereenvoudigen.

Vooruitgang van de indicatoren

De evaluatie van de evoluties van de indicatoren in dit rapport steunt hoofdzakelijk op een balans van de vooruitgang van 51 indicatoren van duurzame ontwikkeling in de richting van hun doelstellingen. Tabel 2 in hoofdstuk 2 (p. 17) stelt deze balans voor.

De doelstellingen zijn gebaseerd op de SDG's of op andere Belgische verbintenissen.

- Voor sommige indicatoren bestaat er een tijdgebonden kwantitatieve doelstelling. Deze doelstellingen worden in dit rapport cijferdoelen genoemd. In dat geval bestaat de evaluatie erin te bepalen of de indicator met voortzetting van de huidige trend, het cijferdoel binnen de vastgelegde termijn zal bereiken.
- Als de indicator geen cijferdoel heeft, is de doelstelling enkel een gewenste richting voor de evolutie (stijgend of dalend). In dat geval bestaat de evaluatie erin te bepalen of de indicator in het verleden (sinds 2000) wel of niet in de gewenste richting evolueerde.

Uit deze balans van 51 indicatoren blijkt dat in 2030 slechts weinig SDG's bereikt zullen worden als de huidige trends worden voortgezet.

- Voor de 26 indicatoren met een cijferdoel, zouden 7 indicatoren dit cijferdoel bereiken door de huidige trends te verlengen, terwijl 19 indicatoren dit cijferdoel naar verwachting niet zullen halen.
- Voor de 25 indicatoren zonder cijferdoel, evolueren 9 indicatoren in de richting van hun doelstelling tussen 2000 en 2022, terwijl er 2 in de tegenovergestelde richting evolueren. Voor de overige 14 indicatoren is de evolutie stabiel of {schommelend}.

Wat betreft deze 51 indicatoren van de balans krijgen de indicatoren van de milieucomponent (16 indicatoren) meer gunstige dan ongunstige evaluaties. De evaluaties zijn, bijvoorbeeld, gunstig voor *waterverbruik* (i32) of *olieverontreiniging* (i63). Andere indicatoren hebben een ongunstige evaluatie, zoals *duurzame visvangst* (i64) of *populatie akkervogels* (i68).

De indicatoren van de sociale component (23 indicatoren) daarentegen krijgen meer ongunstige dan gunstige evaluaties. De zes positief geëvalueerde indicatoren zijn *zeer lage werkintensiteit* (i03), *voortijdige sterfgevallen door chronische aandoeningen* (i15), *jongeren die niet werken en noch onderwijs noch opleiding volgen* (i41), *dodelijke arbeidsongevallen* (i42), *inkomensongelijkheid: Gini-index* (i49) en *veiligheidsgevoel in de*

openbare ruimte (i73). Voorbeelden van de tien negatief geëvalueerde indicatoren zijn *risico op armoede of sociale uitsluiting* (i01), *rokers* (i21) en *onvoldoende leesvaardigheid* (i26).

De componenten economie (7 indicatoren) en governance (5 indicatoren) bevatten niet genoeg indicatoren om een algemene conclusie te formuleren. De indicatoren van deze twee componenten krijgen zowel gunstige evaluaties, zoals *onderzoek en ontwikkeling* (i46) en *bijdrage aan internationale klimaatfinanciering* (i62), als ongunstige, zoals *energieproductiviteit* (i37) en *officiële ontwikkelingshulp* (i76).

Tabel 1 Balans 2023 van de vooruitgang van België naar de SDG's - Overzicht per component

| | Evaluatie | Sociale component | Milieu-component | Economische component | Governance-component | Totaal |
|--------------------|------------|-------------------|------------------|-----------------------|----------------------|--------|
| Met een cijferdoel | Gunstig | 2 | 4 | 1 | 0 | 7 |
| | Ongunstig | 10 | 4 | 3 | 2 | 19 |
| | Onmogelijk | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Richting | Gunstig | 4 | 4 | 0 | 1 | 9 |
| | Ongunstig | 0 | 1 | 1 | 0 | 2 |
| | Onbepaald | 7 | 3 | 2 | 2 | 14 |

Bron: Federaal Planbureau.

Huidige internationale positie van België

Het rapport met indicatoren van duurzame ontwikkeling bevat sinds 2023 een gedetailleerd overzicht van de huidige internationale positie van België. Het rapport van 2024 presenteert dat overzicht in 68 figuren. Die vergelijken België, voor het recentste jaar, met de andere landen van de Europese Unie (EU), het EU-gemiddelde en drie buurlanden (Duitsland, Frankrijk en Nederland).

Het resultaat is een gemengd beeld. Voor 22 van de 59 indicatoren met EU-landengegevens behoort België tot de best presterende groep, bijvoorbeeld voor *zee-oppervlakte in Natura 2000-gebied* (i65). Voor 23 is dat de middelmatig presterende groep, bijvoorbeeld voor *onvoldoende leesvaardigheid* (i26). Voor 14 is het de slechtst presterende groep, bijvoorbeeld voor *werkgelegenheidsgraad* (i40). Die internationale vergelijking biedt zeker interessante informatie. Maar zelfs voor indicatoren waarvoor België beter doet dan andere landen, is dat niet noodzakelijk voldoende om tegen 2030 de bijbehorende SDG's te realiseren.

42 indicatoren opgesplitst volgens gewest

Van de 78 Belgische SDG-indicatoren zijn er 42 opgesplitst volgens gewest (zie hoofdstuk 4). Die 42 indicatoren informeren over 13 van de 17 SDG's. Uit de gegevens blijkt dat de posities van de gewesten in de periode 2015-2022 zeer stabiel zijn. Voor 30 van de 42 indicatoren is er geen enkele wijziging in die posities; voor 4 daarvan zijn er wel maar gegevens over een enkel jaar beschikbaar. Voor de meeste andere indicatoren zijn de positiewisselingen heel beperkt.

Uit de groepering van de indicatoren volgens de richting waarin de gewestgegevens evolueren tussen het eerste en het recentste beschikbare jaar in de periode 2015-2022, blijkt dat de drie gewesten voor 18 indicatoren in de gewenste richting evolueren, al is dat niet noodzakelijk voldoende om de duurzame-

ontwikkelingsdoelstellingen te bereiken. Voor 5 indicatoren evolueren de drie gewesten in de niet-gewenste richting. Voor 14 indicatoren evolueren de gewesten in verschillende richtingen. Ten slotte is er geen evolutie voor 5 indicatoren.

Opsplitsingen volgens verschillende bevolkingscategorieën

Het leidend beginsel van Agenda 2030 "*Leave No One Behind*" vraagt dat nagegaan wordt welke bevolkingscategorieën het slechtst scoren op de indicatoren van duurzame ontwikkeling. Hiervan op de hoogte zijn, is immers een eerste, evidente voorwaarde om hun situatie te kunnen verbeteren.

Op de vraag "*Who is left behind?*" kan volgend antwoord in vier delen worden geformuleerd (zie hoofdstuk 5).

Ten eerste hebben personen met een laag inkomen, laaggeschoolden, éénoudergezinnen en werklozen steeds de slechtste resultaten. Die verschillen naar inkomen, opleiding, huishoudentype en activiteitsstatus zijn vooral zichtbaar bij indicatoren over armoede, werk, huisvesting en/of gezondheid.

Ten tweede heeft het grootste verschil tussen vrouwen en mannen, steeds ten nadele van mannen, betrekking op indicatoren die te maken hebben met overlijdens, met name *verkeersdoden* (i20), *zelfdoding* (i18), *dodelijke arbeidsongevallen* (i42) en *voortijdige sterfgevallen door chronische aandoeningen* (i15).

De meest nadelige resultaten voor vrouwen hebben betrekking op verschillende domeinen: *uitstel of afstel van medische zorg om financiële redenen* (i07), *psychische stoornissen* (i17), *langdurige arbeidsongeschiktheid* (i38) en *veiligheidsgevoel in de openbare ruimte* (i73).

Ten derde blijkt dat, rekening houdend met de beschikbare leeftijdsopsplitsingen, bepaalde leeftijdscategorieën slechtere resultaten hebben op bepaalde indicatoren, die in zekere mate leeftijdsgebonden zijn zoals de indicatoren in verband met gezondheid.

Ten vierde veranderen de verschillen tussen de geanalyseerde bevolkingscategorieën doorheen de tijd praktisch niet, met uitzondering van volgende tendensen waar de verschillen toenemen en waar een specifieke beleidsaandacht gerechtvaardigd zou zijn op basis van het beginsel van "*Leave No One Behind*".

- *Leefloners* (i05): het aandeel leefloners bij 18-24-jarigen is meer dan verdubbeld, van 2,5% in 2006 tot 5,6% in 2021.
- *Psychische stoornissen* (i17): de verschillen naar inkomen zijn gestegen, ten nadele van de laagste inkomenskwintielen. In 1997 had 13,7% en 20,5% van de bevolking van respectievelijk het hoogste en laagste kwintiel hiermee te kampen. In 2018 zijn die cijfers 13,2% en 26,3%.
- *Gediplomeerden van het hoger onderwijs* (i24): het aandeel mannen steeg trager dan dat van vrouwen. In 1992 waren de cijfers voor mannen en vrouwen respectievelijk 25,8% en 29,8% van de 25-34-jarigen. In 2022 bedroegen die cijfers 44,1% en 58,6%.

- *Langdurige arbeidsongeschiktheid* (i38): het aandeel personen tussen 50 en 64 jaar en vooral vrouwen is sterk toegenomen tussen 2005 en 2021. Voor personen tussen 50 en 64 jaar gaat het om een stijging van 13,4% tot 22,8%, voor vrouwen is dit van 5,9% tot 14,7%.

Welzijnsindicatoren

Naast de set indicatoren heeft het FPB compositie indicatoren ontwikkeld om de evolutie van het welzijn in België op een synthetische manier te meten (zie hoofdstuk 6). Deze compositie indicatoren zijn ingedeeld volgens de drie dimensies van duurzame ontwikkeling: *Hier en nu*, *Later* en *Elders*. Samen maken ze het mogelijk om de evolutie van het welzijn van de huidige generaties (*Hier en nu*) te vergelijken met die van het welzijn van de toekomstige generaties (*Later*). De duurzame ontwikkeling van een samenleving houdt inderdaad in dat het voldoen aan de behoeften van het heden (het welzijn *Hier en nu*) geen afbreuk doet aan het vermogen van de toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien (het welzijn *Later*). Een compositie indicator voor de dimensie *Elders* is in ontwikkeling.

Dimensie *Hier en nu*. Hoe evolueert het welzijn van in België vandaag? Over de periode 2005-2022 toont de compositie indicator *welzijn hier en nu* (W_{HN}), die de evolutie van het welzijn meet, een dalende trend. De belangrijkste oorzaak is een verslechtering van de gezondheidstoestand.

In 2020, aan het begin van de covid-19-pandemie, bleef het welzijn van de Belgen relatief stabiel. Deze stabiliteit wordt verklaard door het feit dat de rol van de sociale relaties tijdens de pandemie en de verbetering van de socio-economische indicatoren de verslechtering van de geestelijke gezondheid hebben gecompenseerd die is waargenomen in de verschillende enquêtes die hebben plaatsgevonden sinds 2020. Hoewel het welzijn van de Belgen in 2021 stijgt, daalt het sterk in 2022 tot dicht bij het voor de periode 2005-2022 waargenomen minimum. Die daling is het resultaat van een achteruitgang van de gemiddelde gezondheidstoestand van de bevolking.

De hierboven besproken analyse gaat over de gemiddelde Belgische cijfers, maar er zijn verschillen tussen de verschillende bevolkingscategorieën. Uit de analyse van de gegevens blijkt dat de daling van het welzijn over de periode 2005-2022 statistisch significant is voor mannen, voor 16-24- en 50-64-jarigen, en voor personen in het 4e inkomenskwaartil. Het welzijn is daarentegen significant gestegen bij 65-plussers. Voor de andere categorieën tekent er zich geen statistisch significante trend af. Tijdens de covid-19-pandemie zijn de trends voor de verschillende bevolkingscategorieën vergelijkbaar met de hierboven beschreven trends voor de bevolking als geheel.

Dimensie *Later*. Hoe is het gesteld met de houdbaarheid van het welzijn in België? Om deze vraag te beantwoorden heeft het FPB vier compositie indicatoren ontwikkeld die de evolutie meten van de voorraad hulpbronnen die nodig worden geacht voor het welzijn van toekomstige generaties. Het welzijn is houdbaar als alle vier de indicatoren in de loop van de tijd niet afnemen.

Uit de analyse blijkt dat het *menselijk kapitaal* en het *sociaal kapitaal* significant gestegen zijn, respectievelijk over de periode 2005-2018 en 2005-2021. De toename in *menselijk kapitaal* is te danken aan een groeiend aantal gediplomeerden van het hoger onderwijs, terwijl de andere componenten,

waaronder gezondheid, stabiel zijn gebleven in de loop van de tijd. De stijging van het *sociaal kapitaal* is het gevolg van een toename van het vertrouwen in de samenleving, met relatief weinig verandering in de indicatoren die de relaties met naasten meten.

De indicator die het *milieukapitaal* meet is beschikbaar over een langere periode en is daarentegen aanzienlijk gedaald. Deze daling is significant en ononderbroken over de hele geanalyseerde periode (1992 – 2020): de indicator is met meer dan 21% gedaald. Alle componenten verminderen: lucht, water, land en biologische diversiteit. In absolute termen is de laatste echter het meest gedaald sinds 1992. Zonder reactie op dit gebied zullen toekomstige generaties aanzienlijk minder milieukapitaal hebben dan de huidige generaties.

Omgekeerd is de indicator *economisch kapitaal* aanzienlijk gestegen tot 2022, wat wijst op een toename van de economische hulpbronnen voor de toekomstige generaties.

De resultaten van de analyse van de compositie indicatoren tonen dus dat de huidige ontwikkeling van België niet houdbaar is.

Dimensie Elders. De manier van leven in België heeft een invloed op het welzijn van de bevolking in de rest van de wereld. Deze dimensie *Elders* erkent de onderlinge afhankelijkheid van een land met de rest van de wereld, namelijk het feit dat het welzijn direct of indirect gelinkt is aan het gedrag van alle mensen. Een voorbeeld is de concentratie van broeikasgassen, waarvan de uitstoot lokaal is, maar waarvan de gevolgen internationaal zijn.

In 2023 werden er werkzaamheden gestart om voor deze dimensie een compositie indicator op te stellen. De eerste resultaten zouden in het rapport van 2025 opgenomen worden.

Pistes voor toekomstige werkzaamheden

Deze set indicatoren van duurzame ontwikkeling zal jaarlijks bijgewerkt worden en zal evolueren naargelang de toestand van de kennis en het maatschappelijk debat. Deze set biedt gegevens aan die een basis kunnen vormen voor een diepgaandere analyse dan die in dit rapport.

In de komende jaren zal het FPB zijn werkzaamheden rond de indicatoren van duurzame ontwikkeling voortzetten, onder meer in de volgende domeinen:

- verder aanpassen van de set indicatoren voor duurzame ontwikkeling na het maatschappelijk debat van het voorjaar 2023;
- verder onderzoek verrichten naar de compositie indicatoren, in het bijzonder het onderzoek verderzetten om een indicator te ontwikkelen voor de dimensie *Elders*;
- de indicatoren opvolgen over geestelijke gezondheid en armoede om de effecten te kunnen vaststellen van de gezondheids crisis ten gevolge van covid-19;
- de gepresenteerde opsplitsingen naar bevolkingscategorieën van de indicatoren waar mogelijk harmoniseren. Onder meer afhankelijk van de beschikbaarheid van gegevens de analyse verder verfijnen en presenteren voor andere bevolkingscategorieën.

1. Context

De wet van 14 maart 2014 (zie bijlage 7.1, p. 75) vraagt een set aanvullende indicatoren uit te werken "voor het meten van levenskwaliteit, menselijke ontwikkeling, de sociale vooruitgang en de duurzaamheid van onze economie". Het gaat dus om de meting van het welzijn en van de ontwikkeling van de samenleving, en van de mogelijkheid van de toekomstige generaties om dat welzijn en die ontwikkeling te behouden en te doen vooruitgaan.

Het bruto binnenlands product (bbp) is een nuttige indicator, maar volstaat inderdaad niet om de ontwikkeling van de samenleving of het welzijn te meten. Andere indicatoren zijn noodzakelijk om de evoluties te meten in domeinen zoals gezondheid, werkomstandigheden en milieukwaliteit, en om verdelingsvraagstukken van die indicatoren te onderzoeken. Die evoluties bieden waardevolle inzichten in de ontwikkeling van de levenskwaliteit. Zij hebben ook directe en indirecte gevolgen voor de bbp-groei.

Bijgevolg publiceren het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR) en het Federaal Planbureau (FPB) elk jaar sinds 2016 een rapport *Aanvullende indicatoren naast het bbp* (INR/FPB, 2016-2023). Elk jaar worden deze rapporten voorgesteld aan de Kamer van volksvertegenwoordigers (Belgische Kamer van volksvertegenwoordigers, 2016-2023). Het *Jaarverslag van de Nationale Bank van België* publiceert er ook een samenvatting van (NBB, 2016-2023).

De aanvullende indicatoren naast het bbp werden in 2016 gedefinieerd volgens de methodologie uit de *Conference of European Statisticians Recommendations on Measuring Sustainable Development* (UNECE, 2014). Die methodologie biedt een referentiekader om indicatorensets te ontwikkelen en structureert de indicatoren rond drie conceptuele dimensies en een lijst met thema's. De drie dimensies steunen op de definitie van een duurzame ontwikkeling (WCED, 1987) en onderscheiden het welzijn van de personen van de huidige generatie in België (de dimensie *Hier en nu*), de impact van België op het welzijn van de toekomstige generaties (de dimensie *Later*) en op het welzijn van personen in andere landen (de dimensie *Elders*). Die drie dimensies worden behouden in dit rapport.

In september 2015 heeft de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (VN) 17 duurzame-ontwikkelingsdoelstellingen aangenomen tegen 2030 (in het Engels: *Sustainable development goals of SDG's*), die 169 subdoelstellingen (*Targets*) nader bepalen (UN, 2015). In het verlengde daarvan heeft de VN in maart 2016 een set van 232 indicatoren voorgesteld om de vooruitgang naar die doelstellingen te volgen (UNSC, 2016). Deze set wordt jaarlijks herzien. De laatste herziening van deze set brengt hun aantal op 231 (UNSC, 2017-2023).

In deze context heeft het Interfederaal Instituut voor de Statistiek (IIS) een werkgroep opgericht, door het FPB voorgezeten, om geleidelijk een set indicatoren op te stellen voor de opvolging van de SDG's in België. Een lijst van 118 opvolgingsindicatoren werd opgesteld, waarvan er 78 zijn gepubliceerd op www.indicators.be.

De set van aanvullende indicatoren naast het bbp en de set van opvolgingsindicatoren van de SDG's zijn sinds het rapport van 2022 samengevoegd tot één enkele set indicatoren van duurzame ontwikkeling.

Deze twee types indicatoren kaderen immers in dezelfde filosofie: indicatoren voorstellen die de "levenskwaliteit, menselijke ontwikkeling, sociale vooruitgang en de duurzaamheid van onze economie" meten (uittreksel van de wet aanvullende indicatoren naast het bbp), wat volledig in overeenstemming is met de inhoud van de SDG's.

In een verslag over de uitvoering van Agenda 2030 in België beveelt het Rekenhof (2020) het volgende aan: "Het Interfederaal Instituut voor de Statistiek (IIS) moet, op basis van bestaande internationale lijsten, indicatoren uitwerken die alle aspecten van de SDG's omvatten". In antwoord voorziet het op 1 oktober 2021 aangenomen Federaal plan inzake duurzame ontwikkeling (FPDO) in een debat over de SDG-opvolgingsindicatoren met deskundigen van de overheidsdiensten, het IIS en de belangrijkste federale adviesraden (Federal regering, 2021). Dit debat dat als doelstelling had om prioriteiten te identificeren vond plaats in het voorjaar van 2023 en naast een voorstel om een aantal indicatoren te ontwikkelen, zijn dit de belangrijkste wijzigingen die in de indicatorenset ter opvolging van de SDG's zullen worden aangebracht (FPB, 2023).

- 67 indicatoren ongewijzigd laten (voor sommige daarvan zullen opsplitsingen worden toegevoegd).
- 10 indicatoren schrappen.
- De definitie van 4 indicatoren verruimen en één indicator vervangen wanneer een alternatief zal ontwikkeld zijn.
- 12 nieuwe SDG-opvolgingsindicatoren toevoegen.

Een eerste reeks wijzigingen is opgenomen in dit rapport en een tweede reeks wijzigingen zal worden opgenomen in de versie van 2025 van dit rapport. Bijlage 7.2, p. 75 detailleert alle veranderingen in de indicatorenset in de huidige versie van dit rapport.

Door het grote aantal indicatoren, neemt dit rapport ze niet in detail op, maar worden ze alleen gepubliceerd op de website www.indicators.be. Voor elke in dit rapport gepresenteerde indicator, bevat de website interactieve grafieken, met relevante opsplitsingen, de gegevens en een verklarende tekst. Hoofdstuk 2 van dit rapport herneemt niettemin de grafieken van alle 78 indicatoren voor België in paragraaf 2.1.

In het kader van de evaluatieopdracht die de wet van 5 mei 1997 *betreffende de coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling* (BS, 2014b) toegewezen heeft aan het FPB, publiceert het FPB ook regelmatig de vooruitgang van deze indicatoren in de richting van hun doelstellingen. Vanaf 2022 publiceert dit rapport deze balans jaarlijks. De balans is opgebouwd op basis van 51 indicatoren, gekozen uit de 78 SDG-opvolgingsindicatoren, en is ook beschikbaar op www.indicators.be. Hoofdstuk 2 van dit rapport neemt hem ook op en bespreekt hem. Ook de andere indicatoren worden geëvalueerd en deze evaluaties zijn beschikbaar op de website www.indicators.be.

Hoofdstukken drie, vier en vijf geven respectievelijk een gedetailleerd overzicht van de huidige internationale positie van België, van de gewestelijke opsplitsing en van de opsplitsingen volgens verschillende bevolkingscategorieën.

Hoofdstuk 6 stelt de bijwerking van de composiete indicatoren *Hier en nu* en *Later* voor.

2. Vooruitgang van de indicatoren

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de evolutie van de indicatoren van duurzame ontwikkeling van dit rapport en van de website www.indicators.be. De in 2015 door de VN aangenomen *Sustainable Development Goals* (SDG's) bepalen de richting waarin de indicatoren zouden moeten evolueren, volgens een brede maatschappelijke consensus (VN, 2015). Een eerste paragraaf (2.1) stelt de 78 indicatoren van duurzame ontwikkeling van dit rapport grafisch voor. Daarna wordt de vooruitgang van de indicatoren in de richting van de doelstellingen globaal (2.2) en ook per component (2.3) en per SDG (2.4) geëvalueerd.








De methodologie om deze evaluatie uit te voeren staat in bijlage 7.5. Er worden twee verschillende methoden gebruikt, naargelang de indicator al dan niet een cijferdoel heeft (een gekwantificeerde en tijdgebonden doelstelling). Als er een cijferdoel aan een indicator gekoppeld is, is een preciezere evaluatie inderdaad mogelijk dan in het andere geval, waarvoor alleen de richting kan worden geëvalueerd waarin de indicator evolueert. In dat geval is het niet mogelijk zich uit te spreken over het huidige niveau van de indicator of over de snelheid van zijn evolutie. Samenvattend,

- als de indicator een cijferdoel heeft, bepaalt de evaluatie of de waarde van dat doel tegen de vastgelegde termijn kan worden bereikt als de huidige trend wordt voortgezet,
- als de indicator geen cijferdoel heeft, bepaalt de evaluatie of de historische evolutie van de indicator (sinds 2000) al dan niet in de richting van de doelstelling gaat.

2.1. Evaluaties, trends en doelstellingen in 78 figuren

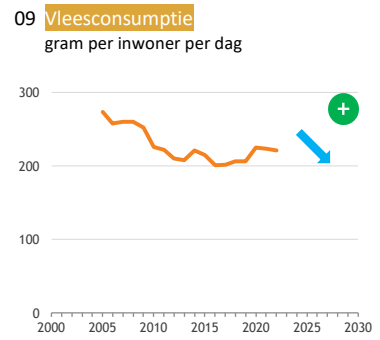
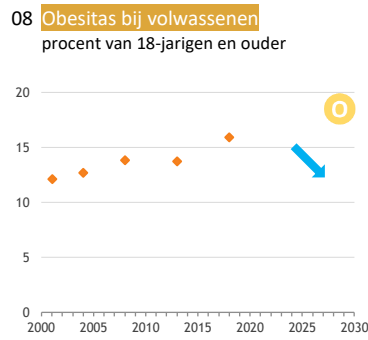
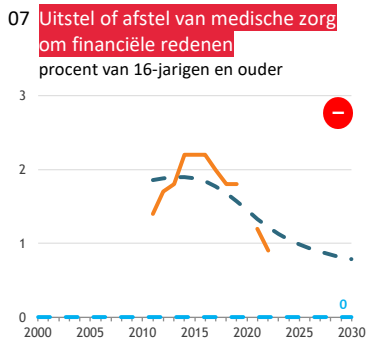
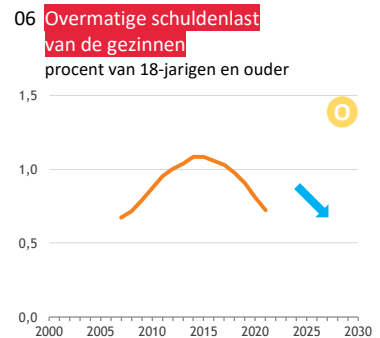
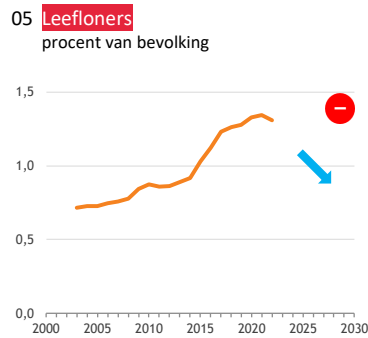
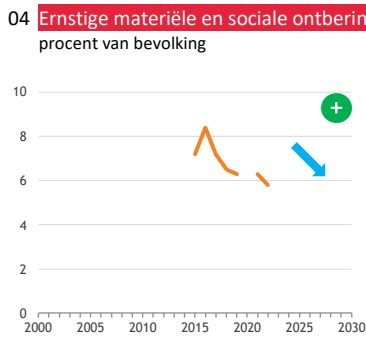
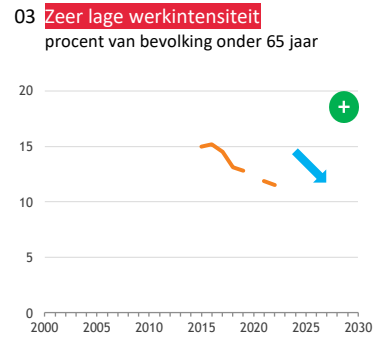
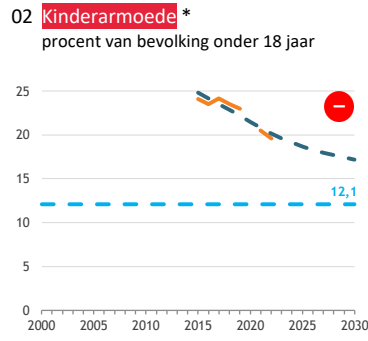
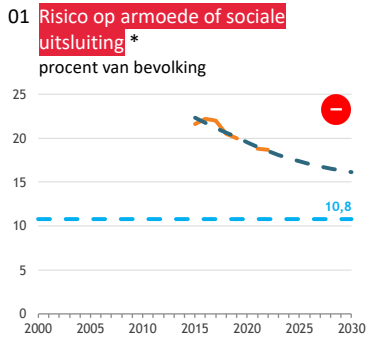
Paragraaf 2.1 presenteert de 78 indicatoren van duurzame ontwikkeling uit dit rapport in 78 figuren, gerangschikt volgens de SDG's. Op een tijdlijn van 2000 tot 2030 staan de waarnemingen, de trends en extrapolaties of de projecties en ook de doelstellingen tegen 2030. De langetermijntrend van elke indicator werd geëvalueerd ten opzichte van zijn doelstelling. Het evaluatieresultaat wordt met een pictogram weergegeven. De leeswijzer toont beknopt de bouwstenen van de figuren. Meer informatie over de indicatoren is beschikbaar op www.indicators.be.

Leeswijzer bij de figuren

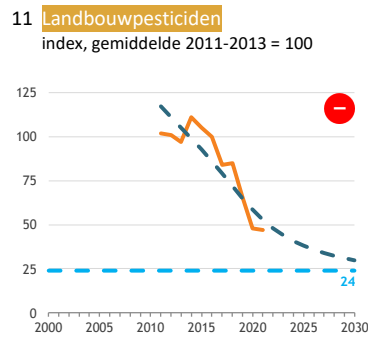
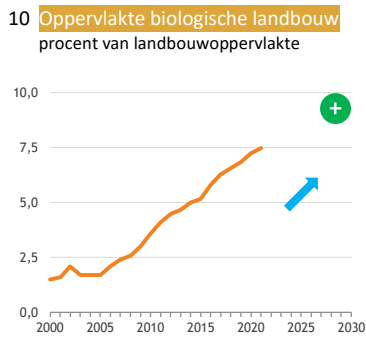
| | | | | | |
|---|-----------------------------------|---|--------------------------|---|------------------------|
|  | waarnemingen voor evaluatie |  | cijferdoel |  | gunstig |
|  | trend en extrapolatie / projectie |  | doel = gewenste richting |  | onbepaald / onmogelijk |
| | | | |  | ongunstig |

www.indicators.be voor alle informatie over alle indicatoren: cijfers vanaf 1990, doelstellingen, band met de SDG's, internationale vergelijkingen, opsplitsingen voor bevolkingsgroepen, definities, bronnen...

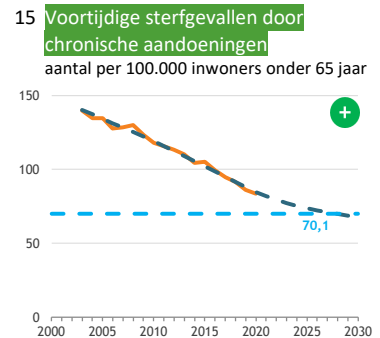
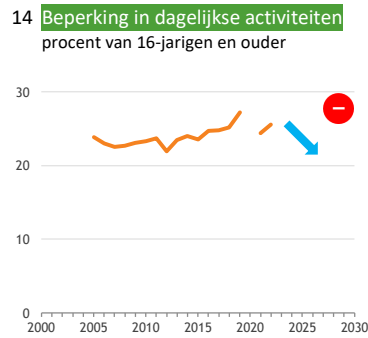
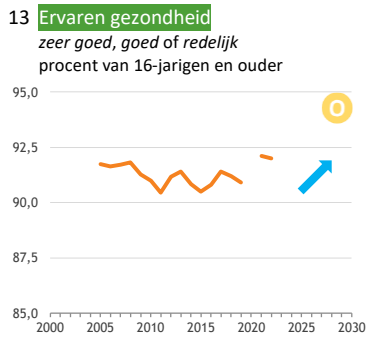
SDG 1
Geen armoede



SDG 2
Geen honger

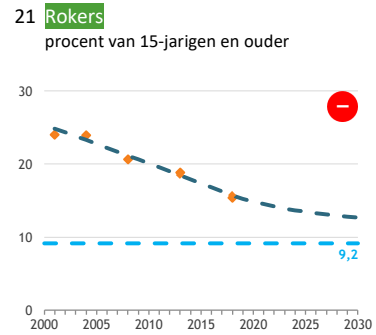
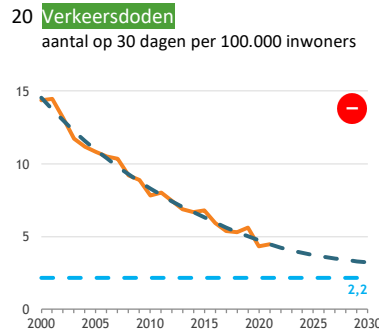
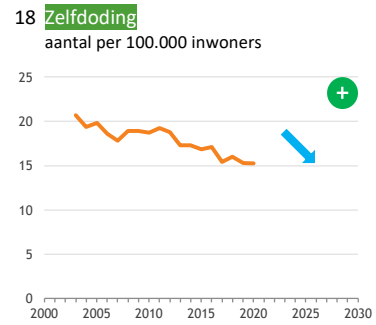
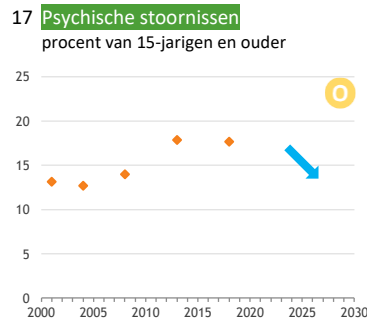
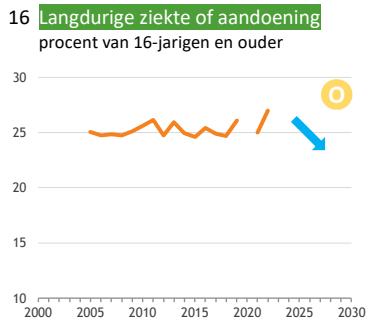


SDG 3
Goede gezondheid en welzijn

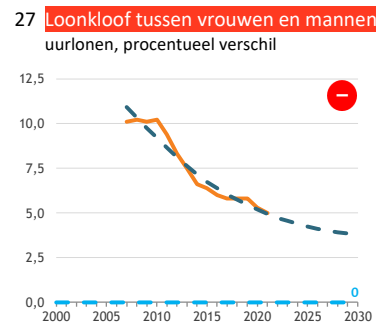
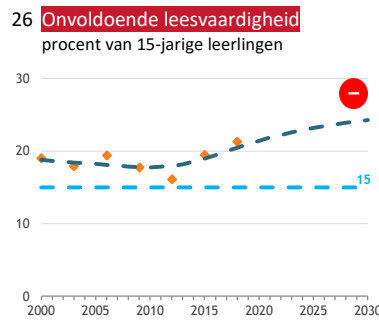
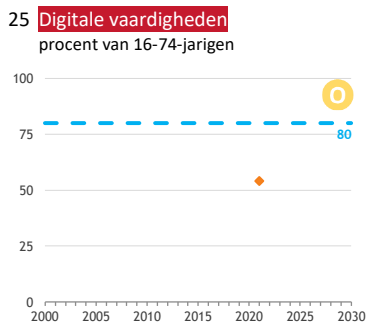
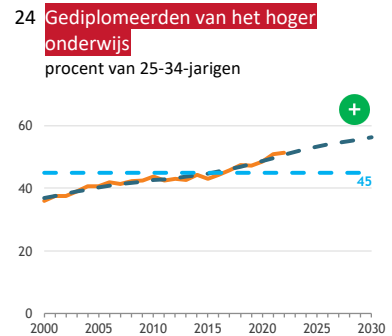
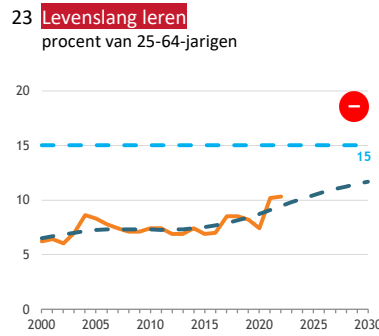
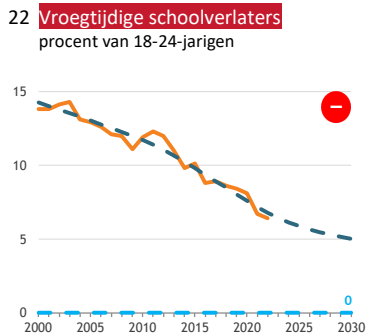


Leeswijzer: zie p. 9

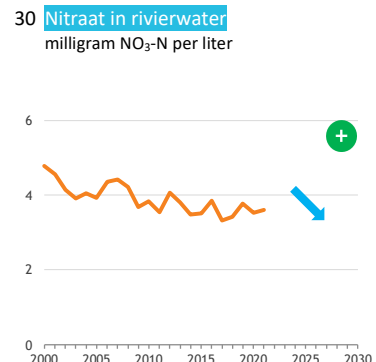
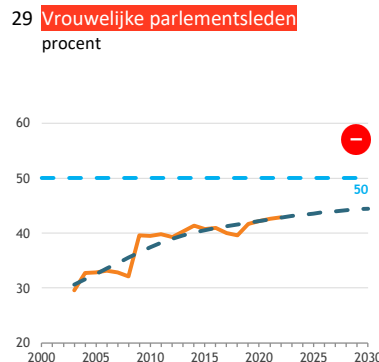
Meer info: zie indicators.be



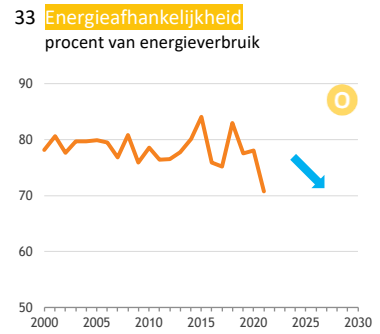
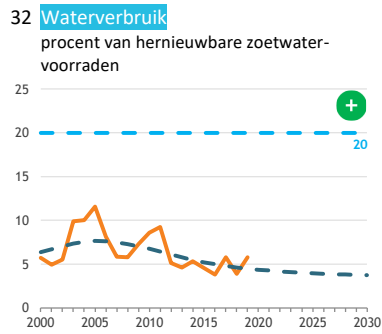
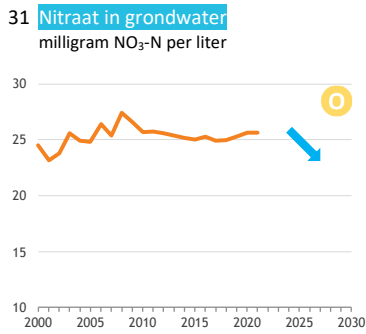
SDG 4
 Kwaliteitsonderwijs



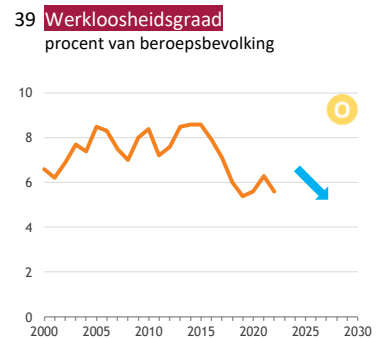
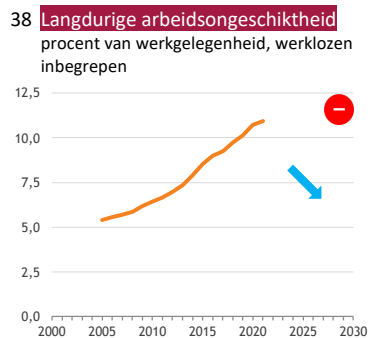
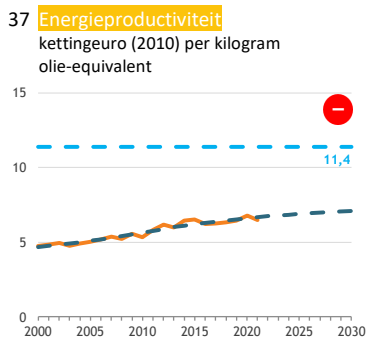
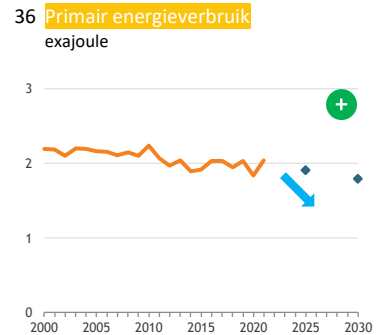
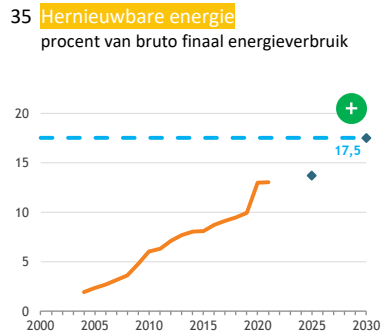
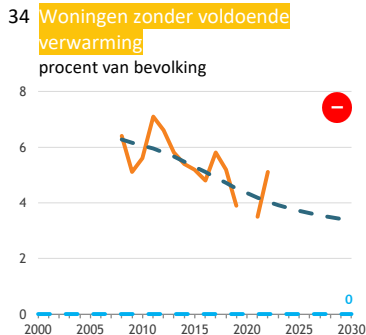
SDG 5
 Gendergelijkheid



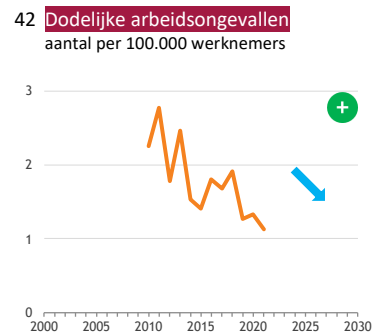
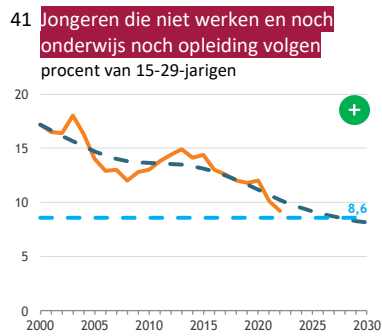
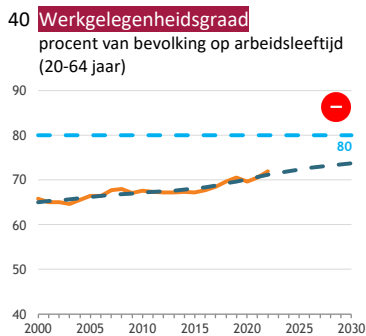
SDG 6
Schoon water en sanitair



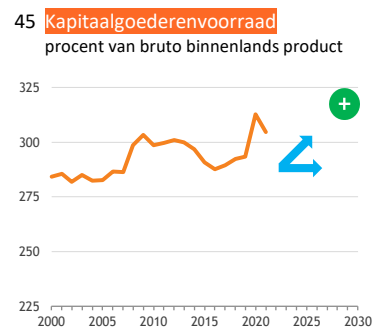
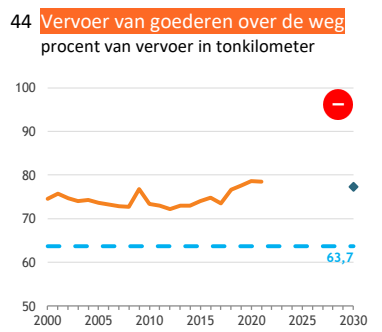
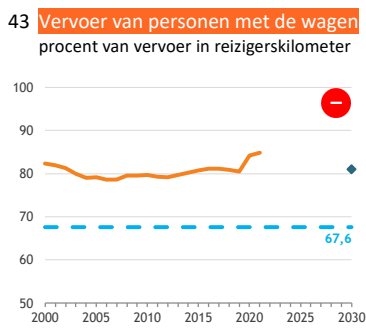
SDG 7
Betaalbare en duurzame energie

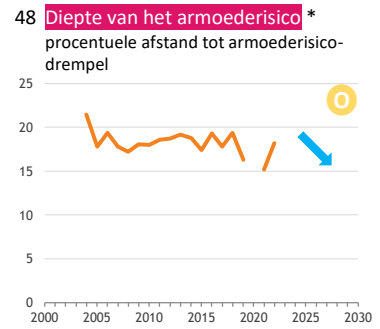
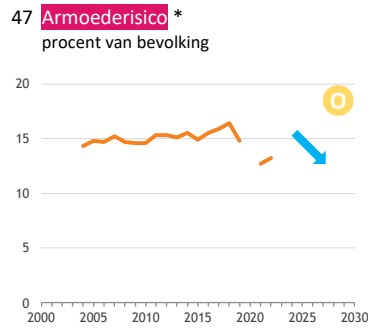
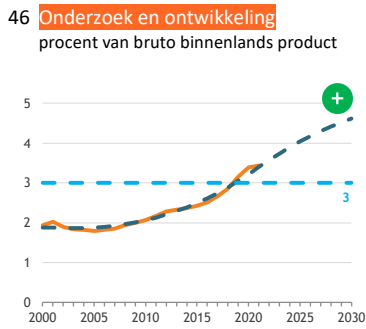


SDG 8
Waardig werk en economische groei

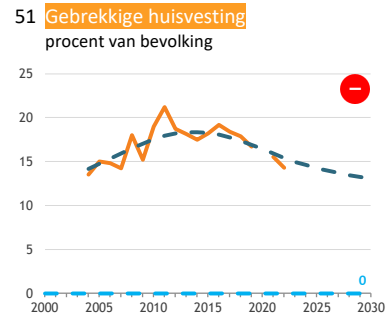
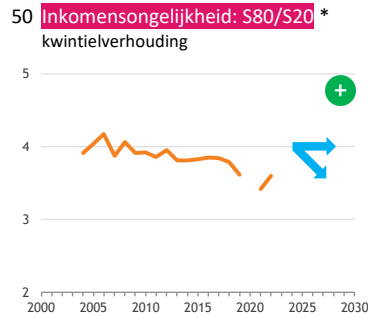
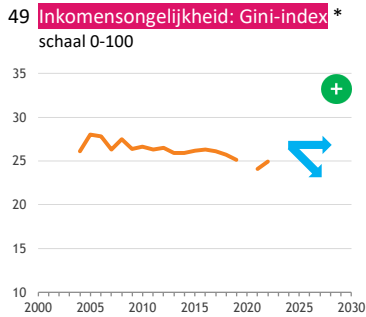


SDG 9
Industrie, innovatie en infrastructuur

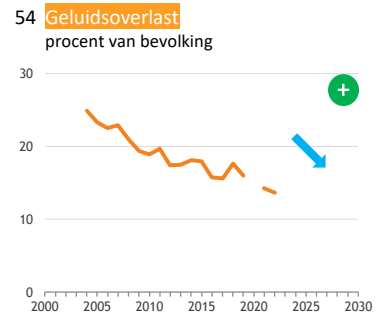
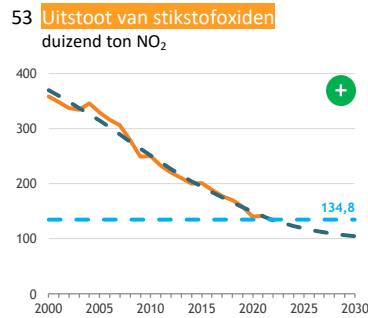
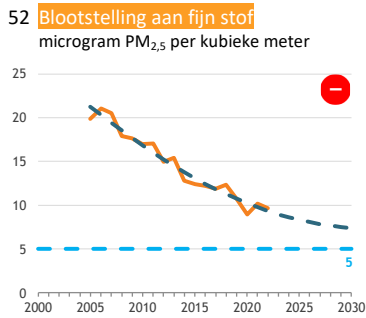




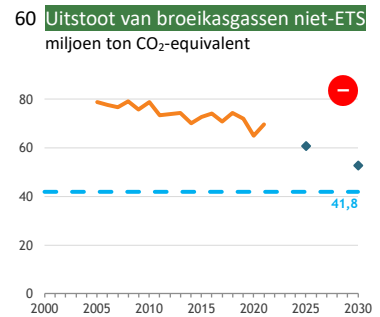
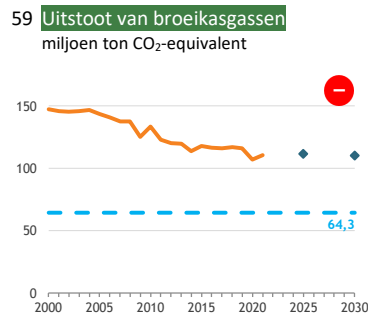
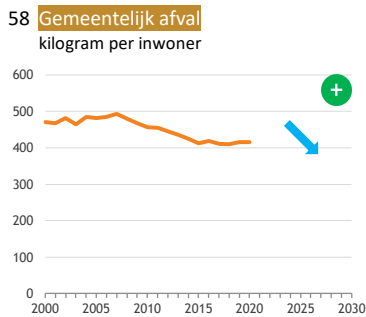
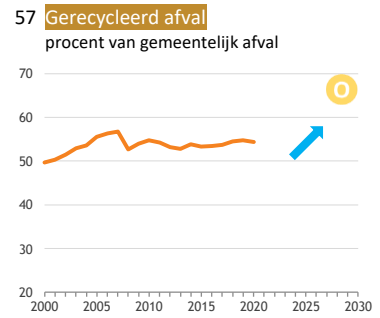
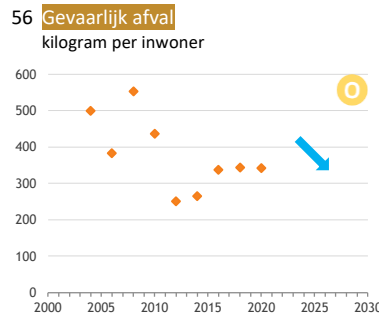
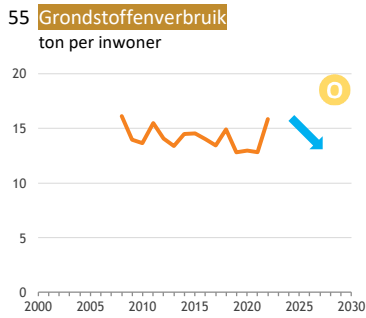
SDG 10
Ongelijkheid verminderen



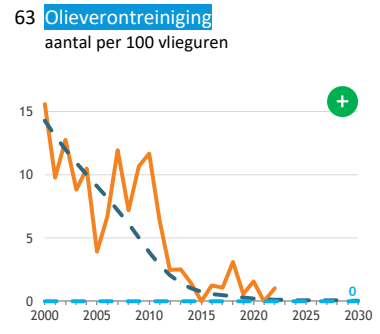
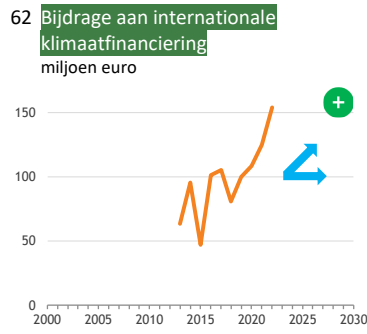
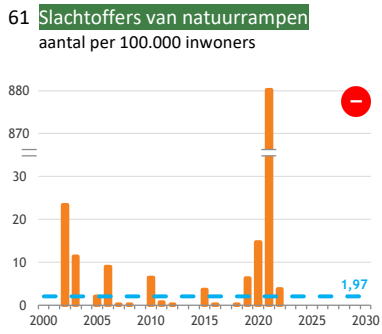
SDG 11
Duurzame steden en gemeenschappen



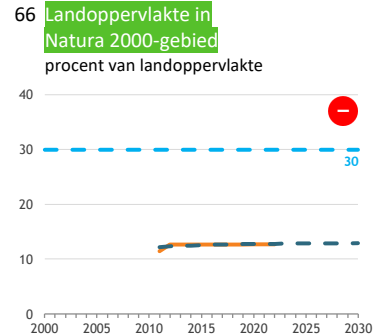
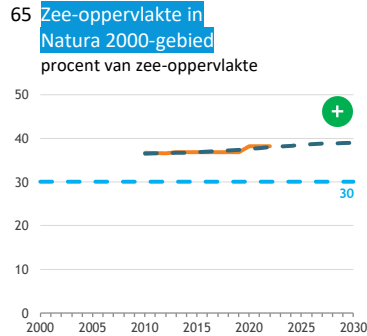
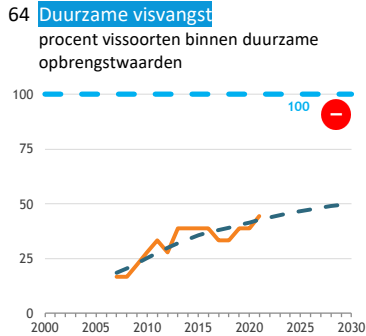
SDG 12
Verantwoorde consumptie en productie



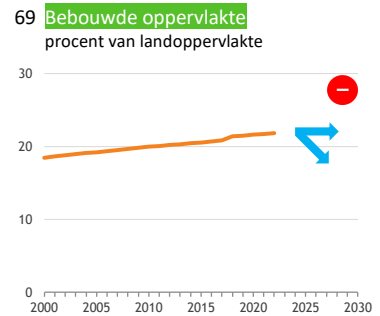
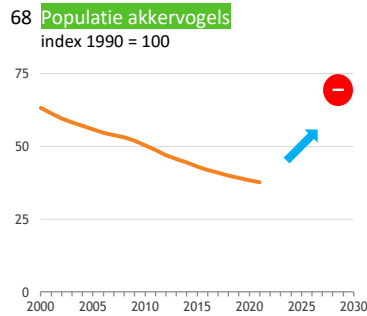
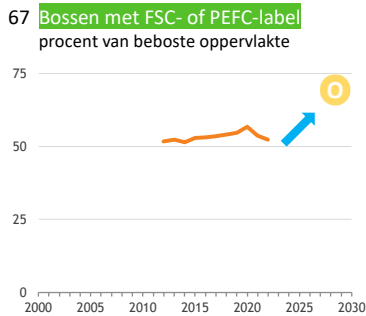
SDG 13
Klimaat



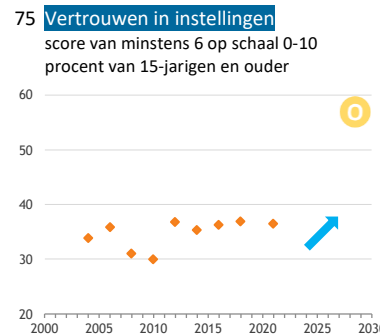
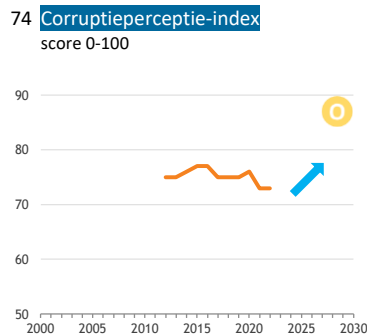
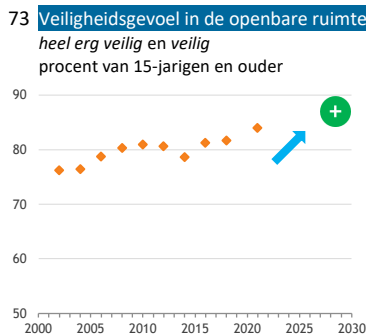
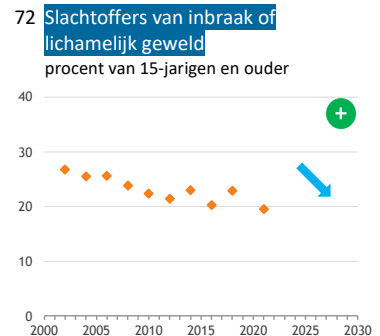
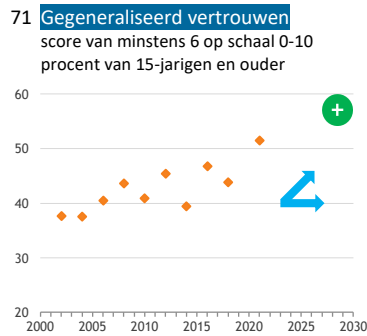
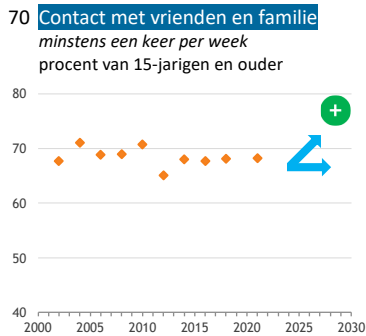
SDG 14
Leven in het water



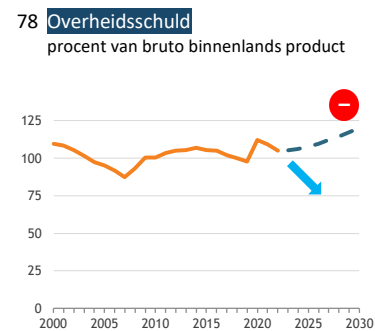
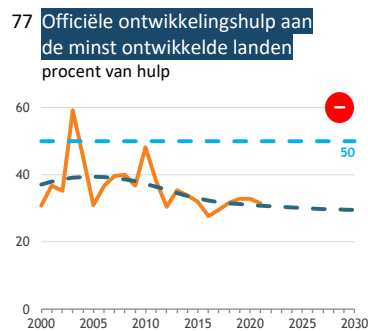
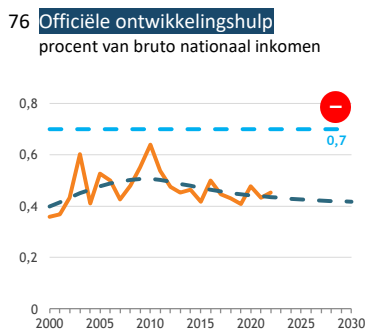
SDG 15
Leven op het land



SDG 16
Vrede, justitie
en sterke publieke diensten



Leeswijzer: zie p. 9

Meer info: zie indicators.be

* breuk in tijdreeks: 2019 – gegevens tot en met 2018 niet vergelijkbaar met gegevens vanaf 2019. Dit kan een impact hebben op het evaluatieresultaat, dat dus met de nodige voorzichtigheid gehanteerd moet worden.

2.2. Trendevaluatie van de duurzame ontwikkelingsindicatoren - Balans 2023

Sinds 2005 evalueert het Federaal Planbureau in een balans de vooruitgang van de indicatoren van duurzame ontwikkeling naar hun doelstellingen. In 2017 omvatte de bij de VN ingediende *National Voluntary Review* (Belgium, 2017) 34 indicatoren die het Interfederaal Instituut voor de Statistiek (IIS) selecteerde en waarvan de regering en het maatschappelijk middenveld de keuze valideerden (FRDO, 2017). Deze 34 indicatoren werden geëvalueerd in het *Federaal rapport inzake duurzame ontwikkeling 2017* (FPB, 2017).

Het *Federaal rapport inzake duurzame ontwikkeling 2019* voegde 17 indicatoren toe, op basis van verschillende criteria: een totaal van 3 indicatoren per SDG en indien mogelijk het bestaan van een cijferdoel (gekwantificeerde en tijdgebonden doelstelling) evenals een link met de VN-indicatoren (FPB, 2019). Deze 51 indicatoren zijn ook die van de balans uit dit hoofdstuk en ze zijn opgenomen in de 78 indicatoren van dit rapport. Deze balans werd ook in de lente 2023 bijgewerkt om ze op te nemen in de tweede *National Voluntary Review* van België (Belgium, 2023). Dit hoofdstuk bevat de bijgewerkte balans met de gegevens die eind oktober 2023 beschikbaar waren.











Het gebruik van deze balans maakt een evenwichtige analyse mogelijk, met 3 indicatoren per SDG. De overige 27 indicatoren zijn inderdaad weinig homogeen verdeeld tussen de SDG's: 7 bijkomende indicatoren voor SDG 3 (*Goede gezondheid en welzijn*), waarvoor veel indicatoren beschikbaar zijn, en geen bijkomende indicator voor SDG 5 (*Gendergelijkheid*), SDG 6 (*Schoon water en sanitair*), SDG 14 (*Leven in het water*) en SDG 17 (*Partnerschap om doelstellingen te bereiken*), waarvoor de gegevens moeilijker te verzamelen zijn. De evaluatie van deze 27 andere indicatoren levert consistente resultaten op met de evaluatie van de 51 indicatoren van de balans.








De gebruikte gegevens bestrijken de periode 2000-2022 (of een kortere periode, afhankelijk van de beschikbaarheid van gegevens), hoewel voor sommige indicatoren gegevens vanaf 1990 worden gepubliceerd. Het jaar 2000 werd als uitgangspunt voor de evaluatie gekozen omdat de SDG's, met doelstellingen voor 2030 in 2015 werden aangenomen, waardoor de periode 2000-2030 in twee gelijke delen wordt verdeeld.

In 2020, leidde de pandemie tot onderbrekingen en vertragingen in het veldwerk van de SILC-enquête. Doordat sommige huishoudens gemakkelijker en andere moeilijker te bereiken bleken, kan er een bias in de steekproef aanwezig zijn. Via het berekenen van gewichten wordt dit zo goed mogelijk gecorrigeerd. Statbel wijst er in dit verband op dat "*het daarom moeilijk is om de resultaten van SILC 2020 te vergelijken met die van SILC 2019*" (Statbel, 2021). Het in februari 2022 gepubliceerde rapport geeft meer details hierover (INR/FPB, 2022). Rekening houdend met deze elementen worden de SILC-enquêtegegevens voor 2020 niet gebruikt in de balans.

Vanaf 2019 werd de SILC-enquêtemethode daarenboven grondig herzien met het oog op een grotere nauwkeurigheid. De gegevens tot en met 2018 zijn daardoor, in het bijzonder voor de monetaire indicatoren, niet vergelijkbaar met de gegevens vanaf 2019 (*risico op armoede of sociale uitsluiting* - i01, *armoederisico* - i50, *diepte van het armoederisico* - i51, *inkomensongelijkheid: Gini-index* - i52, *inkomensongelijkheid: S80/S20* - i53). Dit kan een impact hebben op het evaluatieresultaat, dat dus met de nodige voorzichtigheid gehanteerd moet worden.

Tabel 2 Balans 2023 van de vooruitgang van België naar de SDG's - 51 indicatoren

| SDG | Indicator | Component | Doelstelling | Evaluatie |
|--|---|------------|--------------------------------------|-----------|
| 1 – Geen armoede – Beëindig armoede overal en in al haar vormen | | | | |
|  | i01. Risico op armoede of sociale uitsluiting ^{SILC*} | Sociaal | 10,8% | – |
| | i03. Zeer lage werkintensiteit ^{SILC} | Sociaal | ↘ | + |
| | i06. Overmatige schuldenlast van de gezinnen | Sociaal | ↘ | 0 |
| 2 – Geen honger – Beëindig honger, bereik voedselzekerheid en verbeterde voeding en bevorder duurzame landbouw | | | | |
|  | i08. Obesitas bij volwassenen | Sociaal | ↘ | 0 |
| | i09. Vleesconsumptie | Milieu | ↘ | + |
| | i10. Oppervlakte biologische landbouw | Milieu | ↗ | + |
| 3 – Goede gezondheid en welzijn – Verzeker een goede gezondheid en bevorder welzijn voor iedereen op alle leeftijden | | | | |
|  | i12. Levensverwachting in goede gezondheid | Sociaal | ↗ | 0 |
| | i15. Voortijdige sterfgevallen door chronische aandoeningen | Sociaal | 70,1 per 100.000 <65 | + |
| | i21. Rokers | Sociaal | 9,2% | – |
| 4 – Kwaliteitsonderwijs – Verzeker inclusief en billijk kwaliteitsvol onderwijs en bevorder levenslang leren voor iedereen | | | | |
|  | i22. Vroegtijdige schoolverlaters | Sociaal | 0% (15-24) | – |
| | i23. Levenslang leren | Sociaal | 15% | – |
| | i26. Onvoldoende leesvaardigheid | Sociaal | 15% | – |
| 5 – Gendergelijkheid – Bereik gendergelijkheid en empowerment voor alle vrouwen en meisjes | | | | |
|  | i27. Loonkloof tussen vrouwen en mannen | Sociaal | 0% | – |
| | i28. Zonder beroepsactiviteit door familie-verantwoordelijkheden | Sociaal | ↘ | 0 |
| | i29. Vrouwelijke parlementsleden | Sociaal | 50% | – |
| 6 – Schoon water en sanitair – Verzeker toegang tot en duurzaam beheer van water en sanitair voor iedereen | | | | |
|  | i30. Nitraat in rivierwater | Milieu | ↘ | + |
| | i31. Nitraat in grondwater | Milieu | ↘ | 0 |
| | i32. Waterverbruik | Milieu | maximum 20% | + |
| 7 – Betaalbare en duurzame energie – Verzeker toegang tot betaalbare, betrouwbare, duurzame en moderne energie voor iedereen | | | | |
|  | i34. Woningen zonder voldoende verwarming ^{SILC} | Sociaal | 0% | – |
| | i35. Hernieuwbare energie ^{PROJ} | Milieu | 17,5% | + |
| | i37. Energieproductiviteit | Economisch | 11,4 € ₂₀₁₀ / kg olie-eq. | – |
| 8 – Waardig werk en economische groei – Bevorder aanhoudende, inclusieve en duurzame economische groei, volledige en productieve tewerkstelling en waardig werk voor iedereen | | | | |
|  | i39. Werkloosheidsgraad | Sociaal | ↘ | 0 |
| | i41. Jongeren die niet werken en noch onderwijs noch opleiding volgen | Sociaal | 8,6% | + |
| | i42. Dodelijke arbeidsongevallen | Sociaal | ↘ | + |
| 9 – Industrie, innovatie en infrastructuur – Bouw veerkrachtige infrastructuur, bevorder inclusieve en duurzame industrialisering en stimuleer innovatie | | | | |
|  | i43. Vervoer van personen met de wagen ^{PROJ} | Economisch | 67,6% | – |
| | i44. Vervoer van goederen over de weg ^{PROJ} | Economisch | 63,7% | – |
| | i46. Onderzoek en ontwikkeling | Economisch | 3% bbp | + |
| 10 – Ongelijkheid verminderen – Dring ongelijkheid in en tussen landen terug | | | | |
|  | i47. Armoederisico ^{SILC*} | Sociaal | ↘ | 0 |
| | i48. Diepte van het armoederisico ^{SILC*} | Sociaal | ↘ | 0 |
| | i49. Inkomensongelijkheid: Gini-index ^{SILC*} | Sociaal | ↗/↘ | + |




| SDG | Indicator | Component | Doelstelling | Evaluatie |
|--|--|------------|--|-----------|
| 11 – Duurzame steden en gemeenschappen – <i>Maak steden en menselijke nederzettingen inclusief, veilig, veerkrachtig en duurzaam</i> | | | | |
|  | i51. Gebrekkige huisvesting ^{SILC} | Sociaal | 0 | – |
| | i52. Blootstelling aan fijn stof | Milieu | 5 µg PM _{2.5} /m ³ | – |
| | i54. Geluidsoverlast ^{SILC} | Milieu | ↘ | + |
| 12 – Verantwoorde consumptie en productie – <i>Verzeker duurzame consumptie- en productiepatronen</i> | | | | |
|  | i55. Grondstoffenverbruik | Economisch | ↘ | 0 |
| | i56. Gevaarlijk afval | Milieu | ↘ | 0 |
| | i57. Gerecycleerd afval | Economisch | ↗ | 0 |
| 13 – Klimaatactie – <i>Neem dringend actie om de klimaatverandering en haar impact te bestrijden</i> | | | | |
|  | i60. Uitstoot van broeikasgassen niet-ETS ^{PROJ} | Milieu | 41,8 Mt CO ₂ -eq. | – |
| | i61. Slachtoffers van natuurrampen | Sociaal | 1,97 per 100.000 | – |
| | i62. Bijdrage aan internationale klimaatfinanciering | Governance | →/↗ | + |
| 14 – Leven in het water – <i>Behoud en maak duurzaam gebruik van oceanen, zeeën en mariene hulpbronnen voor duurzame ontwikkeling</i> | | | | |
|  | i63. Olieverontreiniging | Milieu | 0 | + |
| | i64. Duurzame visvangst | Milieu | 100% | – |
| | i65. Zee-oppervlakte in het Natura 2000-gebied | Milieu | 30% | + |
| 15 – Leven op het land – <i>Bescherm, herstel en bevorder het duurzaam gebruik van landecosystemen, beheer wouden duurzaam, bestrijd woestijnvorming, stop en maak landdegradatie ongedaan en roep het verlies aan biodiversiteit een halt toe</i> | | | | |
|  | i66. Landoppervlakte in het Natura 2000-gebied | Milieu | 30% | – |
| | i67. Bossen met FSC- of PEFC-label | Milieu | ↗ | 0 |
| | i68. Populatie akkervogels | Milieu | ↗ | – |
| 16 – Vrede, veiligheid en sterke publieke diensten – <i>Bevorder vreedzame en inclusieve samenlevingen met het oog op duurzame ontwikkeling, verzekert toegang tot justitie voor iedereen en bouw op alle niveaus doeltreffende, verantwoordelijke en inclusieve instellingen uit</i> | | | | |
|  | i73. Veiligheidsgevoel in de openbare ruimte | Sociaal | ↗ | + |
| | i74. Corruptieperceptie-index | Governance | ↗ | 0 |
| | i75. Vertrouwen in instellingen | Governance | ↗ | 0 |
| 17 – Partnerschap om doelstellingen te bereiken – <i>Versterk de implementatiemiddelen en revitaliseer het wereldwijde partnerschap voor duurzame ontwikkeling</i> | | | | |
|  | i76. Officiële ontwikkelingshulp | Governance | 0,7% bni | – |
| | i77. Officiële ontwikkelingshulp aan de minst ontwikkelde landen | Governance | 50% hulp | – |
| | i78. Overheidsschuld ^{PROJ} | Economisch | ↘ | – |

SILC - breuk in tijdreeks: BE 2019 (zie hierboven).

SILC* - breuk in tijdreeks: BE 2019 - gegevens tot en met 2018 niet vergelijkbaar met gegevens vanaf 2019. Dit kan een impact hebben op het evaluatieresultaat, dat dus met de nodige voorzichtigheid gehanteerd moet worden (zie hierboven).

PROJ - Evaluatie op basis van bestaande projecties.

De 5 kolommen geven:

- de doelstelling van de VN of SDG (*Sustainable Development Goal*), met logo en korte en volledige beschrijving;
- de naam en het nummer van de indicator (voor de volledige set zie bijlage 7.3, p. 82);
- de component van duurzame ontwikkeling: sociaal, milieu, economisch, governance;
- de doelstelling: het cijferdoel dat de indicator moet bereiken in 2030 of als er geen bestaat, de gewenste richting van de evolutie van de indicator;
- het resultaat van de evaluatie, gesymboliseerd met een pictogram: gunstige , ongunstige  of onbepaalde  evolutie - zie tabel 16 (p. 85) en tabel 17 (p. 86).

2.3. Evaluatie volgens de vier componenten van duurzame ontwikkeling

De balans van de 51 indicatoren is opgenomen in tabel 2, p. 17. De evaluatie van de 78 indicatoren is beschikbaar op www.indicators.be.

Uit deze balans van 51 indicatoren blijkt dat in 2030 slechts weinig SDG's bereikt zullen worden als de huidige trends worden voortgezet.

- Voor de 26 indicatoren waarvoor een cijferdoel is vastgesteld, zouden 7 indicatoren dit cijferdoel bereiken door de huidige trends te verlengen, terwijl 19 indicatoren dit cijferdoel naar verwachting niet zullen halen.
- Voor de 25 indicatoren waarvoor geen cijferdoel is vastgesteld, evolueren 9 indicatoren in de richting van hun doelstellingen tussen 2000 en 2022, terwijl er 2 in de tegenovergestelde richting evolueren. Voor de overige 14 indicatoren is de evolutie stabiel of onbepaald.

In totaal is de evaluatie ongunstig of onbepaald voor 35 van de 51 indicatoren. Voor die indicatoren zullen extra inspanningen nodig zijn om de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen van de VN te bereiken.

Die 51 indicatoren kunnen ingedeeld worden volgens de vier componenten van duurzame ontwikkeling: sociaal, milieu, economisch en governance.

Sociale component. Voor de 23 indicatoren van de sociale component zijn 6 evoluties gunstig: *voortijdige sterfgevallen door chronische aandoeningen* (i15) en *jongeren die niet werken en noch onderwijs noch opleiding volgen* (i41), beiden met een cijferdoel; het aandeel personen dat leeft in een huishouden met een *zeer lage werkintensiteit* (i03), *dodelijke arbeidsongevallen* (i42), *inkomensongelijkheid: Gini-index* (i49) en *veiligheidsgevoel in de openbare ruimte* (i73), 4 indicatoren zonder cijferdoel. Er zijn 10 ongunstige evoluties (allen met een cijferdoel), waaronder *risico op armoede of sociale uitsluiting* (i01), *rokers* (i21) en *vroegtijdige schoolverlaters* (i22). De sociale component bevat ook 7 indicatoren waarvoor de evolutie onbepaald is, bijvoorbeeld *obesitas bij volwassenen* (i08) en *werkloosheidsgraad* (i39).

Milieucomponent. De 16 indicatoren van de milieucomponent vertonen 8 gunstige evoluties waarvan 4 met een cijferdoel, zoals *watervverbruik* (i32) en *olieverontreiniging* (i63); en waarvan 4 zonder cijferdoel zoals *vleesverbruik* (i09) en *geluidsoverlast* (i54). In deze component zijn er 5 ongunstige evoluties, waarvan 4 een cijferdoel hebben, waaronder *blootstelling aan fijn stof* (i52) en *duurzame visvangst* (i64) en een zonder cijferdoel, namelijk *populatie akkervogels* (i68). Drie indicatoren worden gekenmerkt door een onzekere evolutie: *gevaarlijk afval* (i56), *nitraat in het grondwater* (i31) en *bossen met FSC- of PEFC-label* (i67).

Economische component. De zeven indicatoren van de economische component vertonen een gunstige evolutie: *onderzoek en ontwikkeling* (i46), met een cijferdoel. Deze component omvat ook vier ongunstige evoluties voor de volgende indicatoren, waarvan de eerste drie met een cijferdoel: *energieproductiviteit* (i37), *vervoer van personen met de auto* (i43), *vervoer van goederen over de weg* (i44) en *overheidsschuld* (i78). Twee evaluaties zijn onbepaald, voor *grondstoffenverbruik* (i55) en *gerecycleerd afval* (i57).

Governance-component. Tot slot zijn er vijf indicatoren in de governance-component. Een indicator kent een gunstige evolutie, de *bijdrage aan internationale klimaatfinanciering* (i62, zonder cijferdoel). De *officiële ontwikkelingshulp* (i76) en de *officiële ontwikkelingshulp aan de minst ontwikkelde landen* (i77) zijn twee indicatoren met een cijferdoel die bij voortzetting van de huidige trends niet zouden worden bereikt (ongunstige evaluatie). Twee governance-indicatoren vertonen onzekere trends: *corruptieperceptie-index* (i74) en *vertrouwen in instellingen* (i75).

2.4. Evaluatie van de trends per SDG

Elke SDG gaat over een brede problematiek. Dit blijkt onder andere uit het feit dat er gemiddeld tien subdoelstellingen zijn om elke SDG te detailleren. Drie indicatoren per SDG, of zelfs een paar meer, zijn duidelijk niet genoeg om een algemene trend voor een SDG te bepalen. Dit punt beperkt zich daarom tot het vaststellen van de SDG's waarvoor de evaluaties van de drie indicatoren van de balans in dezelfde richting wijzen.

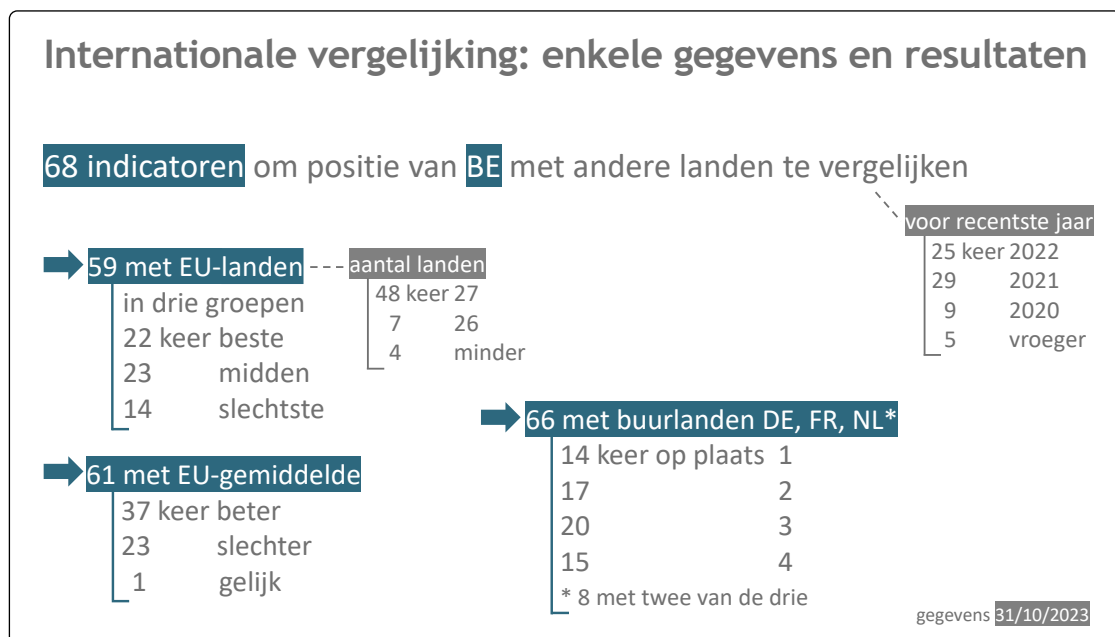
De beste resultaten worden behaald voor SDG 2 (*Geen honger*), SDG 6 (*Schoon water en sanitair*) en SDG 8 (*Waardig werk en economische groei*). Voor SDG 2 zijn twee evaluaties gunstig en is de evaluatie van de derde indicator onbepaald. Geen enkele van deze indicatoren heeft een cijferdoel, wat de reikwijdte van deze evaluatie relativeert. Voor SDG's 6 en 8 wordt verwacht dat één indicator zijn cijferdoel zal halen als de huidige trends zich doorzetten, een andere gaat de goede richting op en de evaluatie van de derde is onbepaald. De opname van de 27 bijkomende indicatoren (buiten de balans) levert slechts één bijkomende indicator op voor SDG 2 (*landbouwpesticiden*, i11), ook gunstig geëvalueerd, geen andere indicator voor SDG 6, en twee andere indicatoren voor SDG 8 (*langdurige arbeidsongeschiktheid* - i38 – en *werkgelegenheidsgraad* - i40) met een cijferdoel en ongunstig geëvalueerd.

De situatie is zorgwekkend voor SDG 4 (*Kwaliteitsonderwijs*) en SDG 17 (*Partnerschap om doelstellingen te bereiken*). Voor deze SDG's hebben de drie indicatoren een ongunstige evaluatie. Bovendien hebben al hun indicatoren (behalve één voor SDG 17) cijferdoelen. Deze evaluaties zijn dus relevanter dan de evaluaties voor SDG 2, 6 en 8 hierboven, aangezien zij rekening houden met het niveau van de indicator en niet alleen met de evolutie ervan. De situatie is ook zorgwekkend voor SDG 5 (*Gendergelijkheid*): twee indicatoren hebben een ongunstige evaluatie (met cijferdoel) en een indicator een onbepaalde evaluatie (zonder cijferdoel). De opname van de 27 bijkomende indicatoren (buiten de balans) levert twee bijkomende indicatoren op voor SDG 4: *gediplomeerden van het hoger onderwijs* (i24), die gunstig evolueert, en *digitale vaardigheden* (i25) die niet geëvalueerd kan worden. Deze 27 indicatoren bevatten geen andere indicatoren voor SDG 5 noch voor SDG 17.

Voor de andere SDG's is er geen duidelijke trend, aangezien de indicatoren evaluaties hebben die in verschillende richtingen wijzen.

3. Huidige internationale positie van België

Het rapport *Indicatoren van duurzame ontwikkeling 2024* presenteert een overzicht van de huidige internationale positie van België op basis van 68 SDG-indicatoren. In 68 figuren vergelijkt het België, voor het recentste jaar met voldoende beschikbare gegevens, met de andere landen van de Europese Unie (EU), het EU-gemiddelde en drie buurlanden (Duitsland, Frankrijk en Nederland; zie 3.1). Het resultaat van die internationale vergelijking levert voor België een gemengd beeld (zie 3.2). Voor 22 van de 59 indicatoren met EU-landengegevens behoort België tot de best presterende groep; voor 23 is dat de middelmatig presterende groep en voor 14 de slechtst presterende groep.



3.1. Overzicht in 68 figuren

Een internationale vergelijking van de Belgische positie op het vlak van duurzame ontwikkeling was sinds 2017 beperkt aanwezig in de rapporten met aanvullende indicatoren naast het bruto binnenlands product en op de indicators.be-website. Vanaf 2023 maken de rapporten over indicatoren van duurzame ontwikkeling die internationale vergelijking beter toegankelijk. Het rapport van 2024 biedt een overzicht in figuren voor 68 indicatoren. De informatie over afzonderlijke indicatoren blijft beschikbaar op de bijbehorende indicators.be-website.

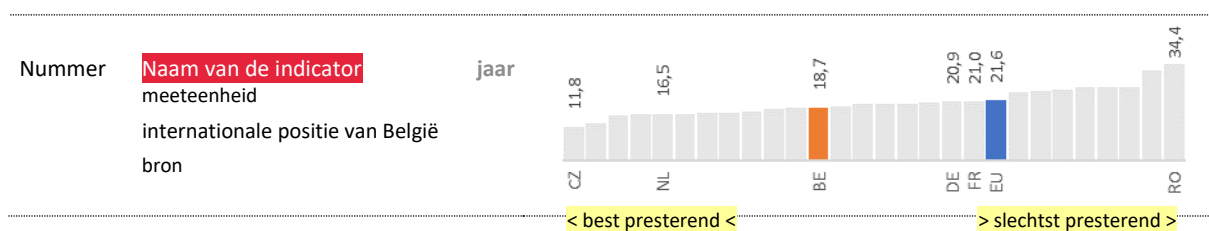
3.1.1. Methode

Dit rapport presenteert de internationale positie van België in 68 figuren. Die tonen voor elke indicator, naargelang van de beschikbare informatie, op welke plaats België staat ten opzichte van de andere landen in de Europese Unie of ten opzichte van drie buurlanden, namelijk Duitsland, Frankrijk en Nederland.

De internationale vergelijking is een momentopname voor het recentste jaar waarvoor voldoende gegevens beschikbaar zijn. De evolutie van België's positie in de loop van de tijd wordt hier niet onderzocht.

De analyse is louter kwantitatief. De cijfers voor België en andere landen worden gegeven. Verschillen worden vastgesteld, maar verklaringen voor die verschillen worden hier niet geboden.

Elke indicator wordt als volgt gepresenteerd.



Op de figuren zijn de landen gerangschikt van best presterend aan de linkerkant naar slechtst presterend aan de rechterkant. De termen 'best' en 'slechtst', en 'beter' en 'slechter' worden hier gebruikt om de internationale positie van België te beoordelen in vergelijking met de andere EU-landen, met het EU-gemiddelde en met de drie buurlanden. Die beoordeling is in overeenstemming met de beleidsdoelstellingen die bij de indicatoren horen. Die termen maken meteen duidelijk wat de verkieslijke positie is. Termen als 'hoger' en 'lager' kunnen dat niet en zijn hier dus ongeschikt. In sommige gevallen zijn immers hogere waarden te verkieszen, bijvoorbeeld als het gaat om *levensverwachting in goede gezondheid* (i12) of *hernieuwbare energie* (i35). In andere gevallen zijn lagere waarden verkieslijk, bijvoorbeeld bij *voortijdige sterfgevallen door chronische aandoeningen* (i15) en *energieafhankelijkheid* (i33).

Alle beschikbare landen worden wel getoond, maar om de figuren niet te overladen, zijn slechts een beperkt aantal landen benoemd. Naast België zijn dat de drie buurlanden, de landen op de eerste en de laatste plaats en het EU-gemiddelde. Op de lichtgrijze figuren vallen België en de EU ook op door hun oranje en blauwe kleur. De landen zijn met de volgende tweelettercodes aangeduid.

| | | | | | | | | |
|----|-------------|---|----|---------------|---|----|-----------|---|
| AT | Oostenrijk | | EU | Europese Unie | < | MT | Malta | |
| BE | België | < | FI | Finland | | NL | Nederland | < |
| BG | Bulgarije | | FR | Frankrijk | < | PL | Polen | |
| CY | Cyprus | | HR | Kroatië | | PT | Portugal | |
| CZ | Tsjechië | | HU | Hongarije | | RO | Roemenië | |
| DE | Duitsland | < | IE | Ierland | | SE | Zweden | |
| DK | Denemarken | | IT | Italië | | SI | Slovenië | |
| EE | Estland | | LT | Litouwen | | SK | Slowakije | |
| EL | Griekenland | | LU | Luxemburg | | | | |
| ES | Spanje | | LV | Letland | | | | |

De internationale vergelijking steunt op bestaande cijfers die door diverse instellingen gepubliceerd worden. De auteurs van dit rapport hebben die cijfers verzameld en verwerkt. Waar mogelijk werd voor kant-en-klare cijfers gekozen; in een aantal gevallen voerde het Federaal Planbureau bijkomende berekeningen uit. De voornaamste bron voor de internationale vergelijking in dit rapport is Eurostat, het bureau voor statistiek van de EU. Eurostat werkt nauw samen met de nationale bureaus voor

statistiek – voor België is dat Statbel – onder meer om vergelijkbare cijfers over de EU-lidstaten te kunnen publiceren.

De gepresenteerde gegevens zijn die beschikbaar op 31 oktober 2023.

3.1.2. Internationale positie van België in 68 figuren

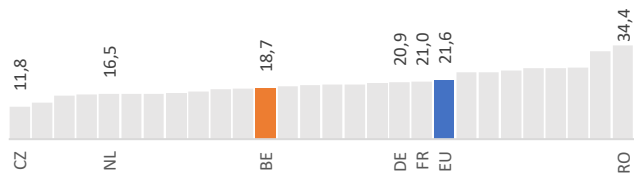
De 68 indicatoren met internationale vergelijking zijn gerangschikt volgens de 17 SDG's. De naam van elke indicator heeft als achtergrond de bijbehorende SDG-kleur die internationaal vastgelegd is. Ook de tien indicatoren die tot de Belgische SDG-set behoren maar waarvoor een internationale vergelijking niet beschikbaar is, worden vermeld. Voor die indicatoren staat de recentste Belgische waarde in het overzicht.



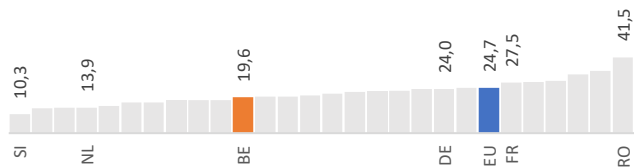
SDG 1 Geen armoede

Beëindig armoede overal en in al haar vormen

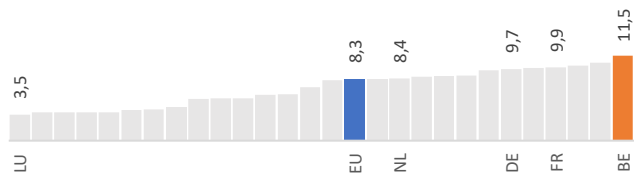
01 Risico op armoede of sociale uitsluiting 2022
 procent van bevolking
 12^e van 27 EU-landen, beter dan gemiddelde
 Bron: Eurostat, ilc_peps01n



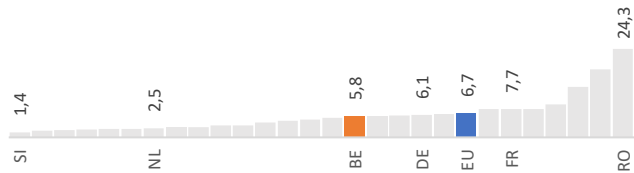
02 Kinderarmoede 2022
 procent van bevolking onder 18 jaar
 11^e van 27 EU-landen, beter dan gemiddelde
 Bron: Eurostat, ilc_peps01n



03 Zeer lage werkintensiteit 2022
 procent van bevolking onder 65 jaar
 27^e van 27 EU-landen, slechter dan gemiddelde
 Bron: Eurostat, ilc_lvhl11n



04 Ernstige materiële en sociale ontbering 2022
 procent van bevolking
 16^e van 27 EU-landen, beter dan gemiddelde
 Bron: Eurostat, ilc_mdspd1



05 Leefloners 2022
 procent van bevolking
 Bron: POD Maatschappelijke Integratie

1,3 | Belgische indicator, geen internationale vergelijking

06 Overmatige schuldenlast van de gezinnen 2021
 procent van 18-jarigen en ouder
 Bron: Nationale Bank van België; berekeningen FPB

0,7 | Belgische indicator, geen internationale vergelijking

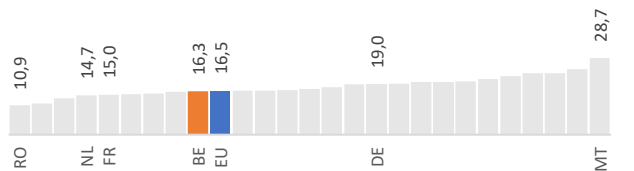
07 Uitstel of afstel van medische zorg om financiële redenen 2022
 procent van 16-jarigen en ouder
 20^e van 27 EU-landen, beter dan gemiddelde
 Bron: Eurostat, hlth_silc_08



SDG 2 Geen honger

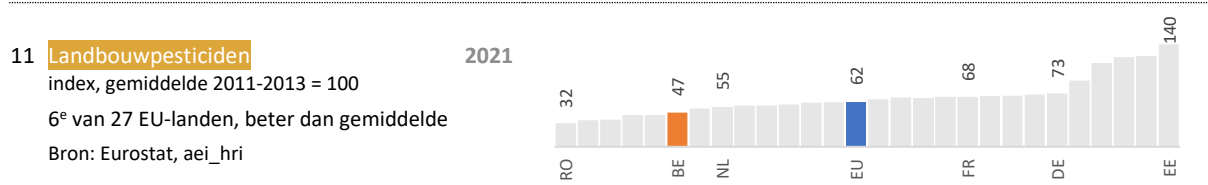
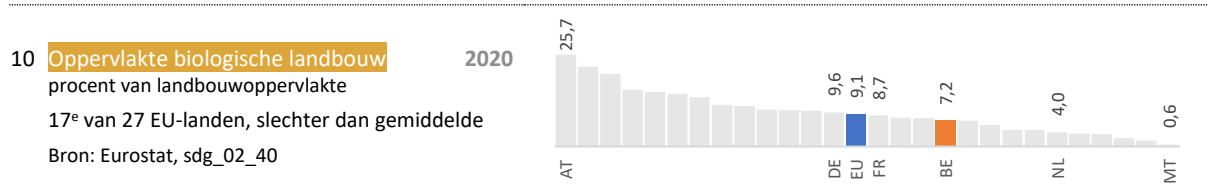
Beëindig honger, bereik voedselzekerheid en verbeterde voeding en bevorder duurzame landbouw

08 Obesitas bij volwassenen 2019
 procent van 18-jarigen en ouder
 9^e van 26 EU-landen, beter dan gemiddelde
 Bron: Eurostat, sdg_02_10

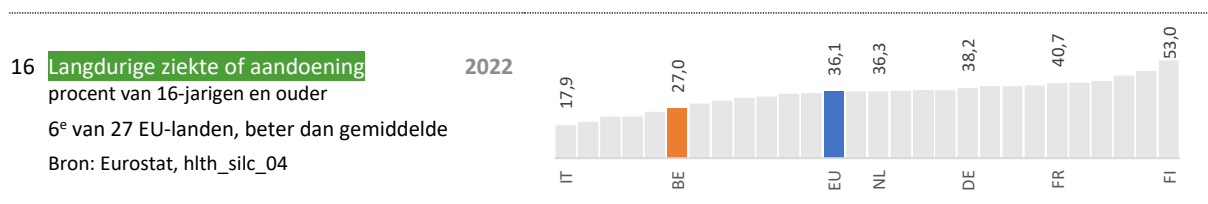
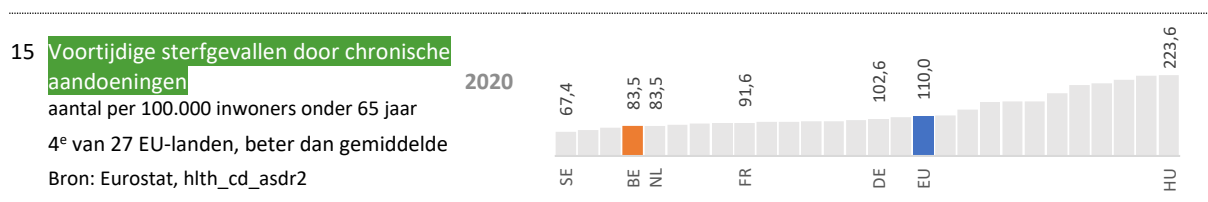
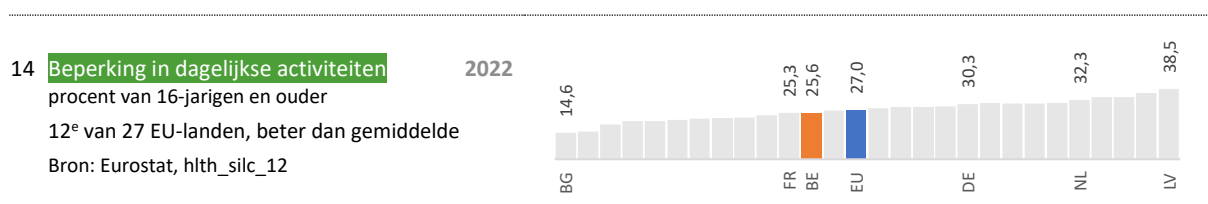
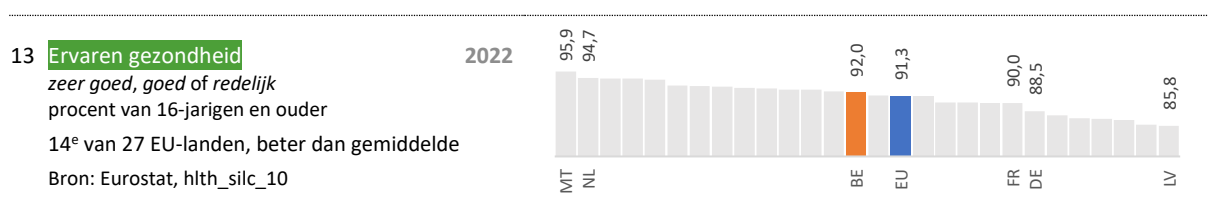
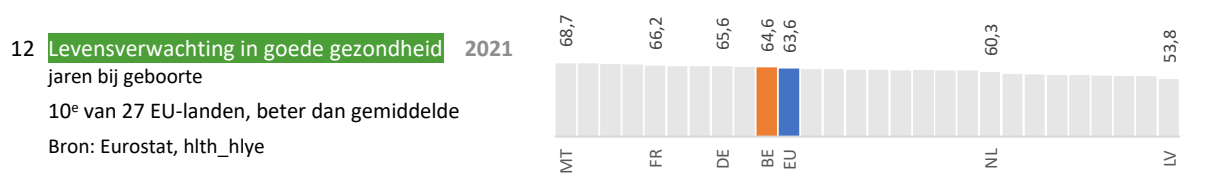


09 Vleesconsumptie 2020
 gram per inwoner per dag
 slechter dan EU27-gemiddelde
 Bron: Statbel; OECD-FAO; berekeningen FPB



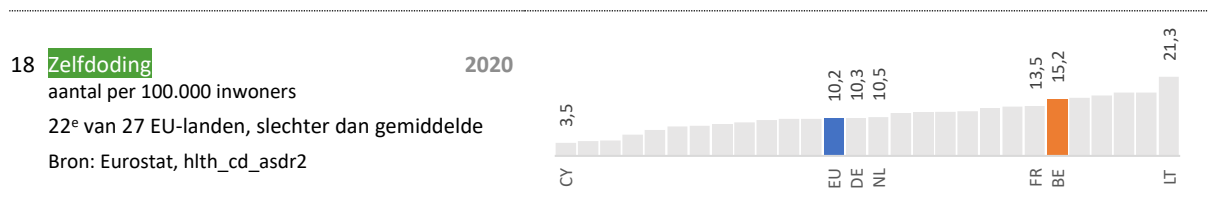


3 **SDG 3 Goede gezondheid en welzijn**
Verzeker een goede gezondheid en bevorder welzijn voor iedereen op alle leeftijden

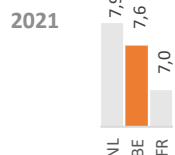


17 **Psychische stoornissen** 2018
 procent van 15-jarigen en ouder
 Bron: Sciensano

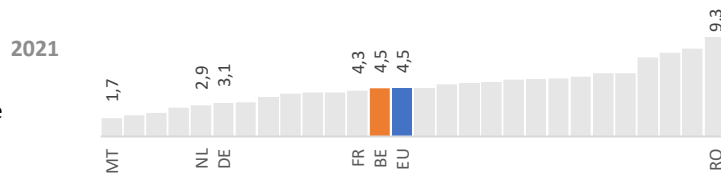
17,7 | Belgische indicator, geen internationale vergelijking



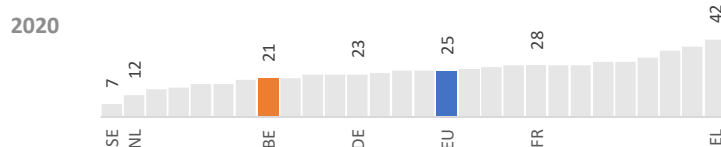
19 **Tevredenheid met het leven**
score 0-10
bevolking van 15 jaar en ouder
2^e vergeleken met 2 buurlanden
Bron: European Social Survey



20 **Verkeersdoden**
aantal op 30 dagen per 100.000 inwoners
13^e van 27 EU-landen, gelijk aan gemiddelde
Bron: Eurostat, sdg_11_40



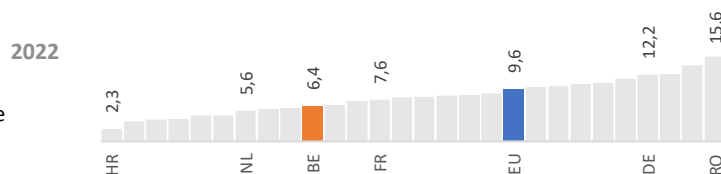
21 **Rokers**
procent van 15-jarigen en ouder
8^e van 27 EU-landen, beter dan gemiddelde
Bron: Eurostat, sdg_03_30



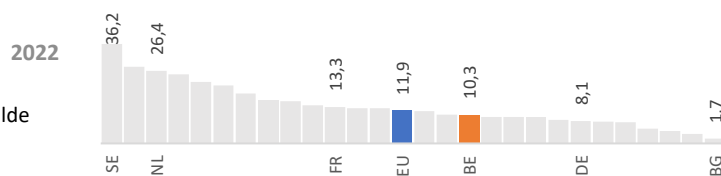
SDG 4 Kwaliteitsonderwijs

Verzeker inclusief en billijk kwaliteitsvol onderwijs en bevorder levenslang leren voor iedereen

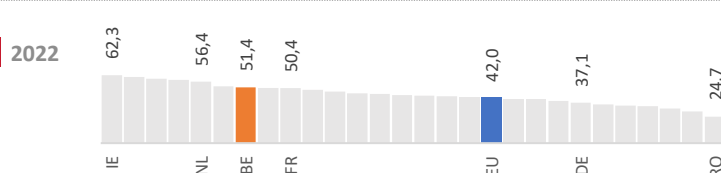
22 **Vroegtijdige schoolverlaters**
procent van 18-24-jarigen
10^e van 27 EU-landen, beter dan gemiddelde
Bron: Eurostat, sdg_04_10



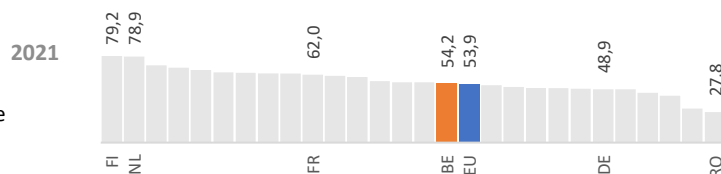
23 **Levenslang leren**
procent van 25-64-jarigen
16^e van 27 EU-landen, slechter dan gemiddelde
Bron: Eurostat, sdg_04_60



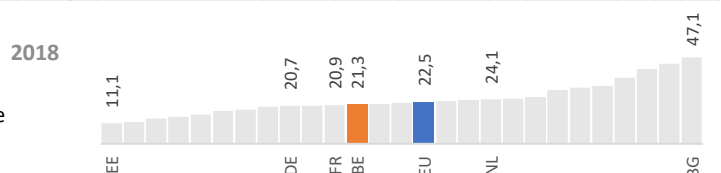
24 **Gediplomeerden van het hoger onderwijs**
procent van 25-34-jarigen
7^e van 27 EU-landen, beter dan gemiddelde
Bron: Eurostat, edat_lfse_03



25 **Digitale vaardigheden**
procent van 16-74-jarigen
16^e van 27 EU-landen, beter dan gemiddelde
Bron: Eurostat, isoc_sk_dskl_i21



26 **Onvoldoende leesvaardigheid**
procent van 15-jarige leerlingen
12^e van 26 EU-landen, beter dan gemiddelde
Bron: Eurostat, sdg_04_40

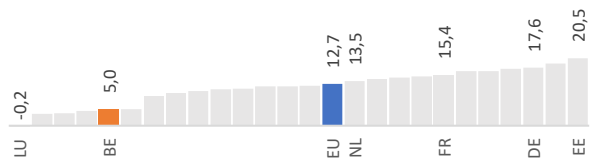




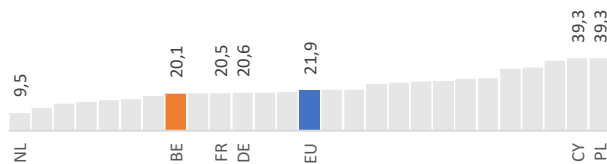
SDG 5 Gendergelijkheid

Bereik gendergelijkheid en empowerment voor alle vrouwen en meisjes

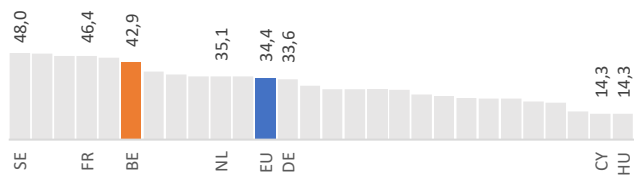
- 27 **Loonkloof tussen vrouwen en mannen** 2021
uurlonen, procentueel verschil
5^e van 25 EU-landen, beter dan gemiddelde
Bron: Eurostat, sdg_05_20



- 28 **Zonder beroepsactiviteit door familie-verantwoordelijkheden** 2022
procent van niet-beroepsactieve 15-64-jarigen die wensen te werken
8^e van 26 EU-landen, beter dan gemiddelde
Bron: Eurostat, lfsa_igar



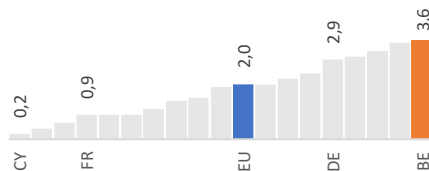
- 29 **Vrouwelijke parlementsleden** 2022
procent
6^e van 27 EU-landen, beter dan gemiddelde
Bron: EIGE



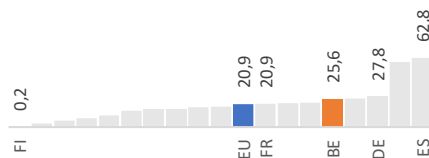
SDG 6 Schoon water en sanitair

Verzeker toegang tot en duurzaam beheer van water en sanitair voor iedereen

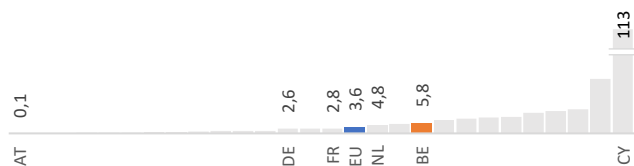
- 30 **Nitraat in rivierwater** 2021
milligram NO₃-N per liter
18^e van 18 EU-landen, slechter dan gemiddelde
Bron: EEA



- 31 **Nitraat in grondwater** 2021
milligram NO₃-N per liter
14^e van 18 EU-landen, slechter dan gemiddelde
Bron: EEA



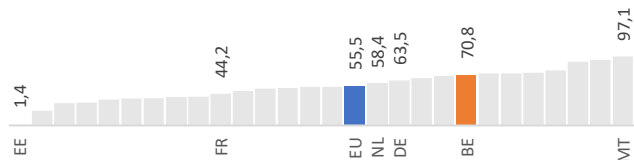
- 32 **Waterverbruik** 2019
procent van hernieuwbare zoetwatervoorraden
18^e van 27 EU-landen, slechter dan gemiddelde
Bron: Eurostat, sdg_06_60



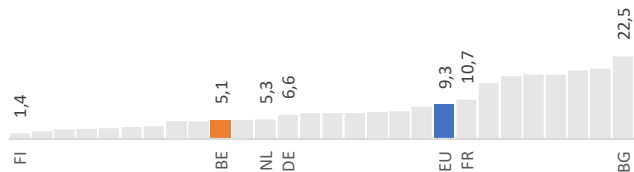
SDG 7 Betaalbare en duurzame energie

Verzeker toegang tot betaalbare, betrouwbare, duurzame en moderne energie voor iedereen

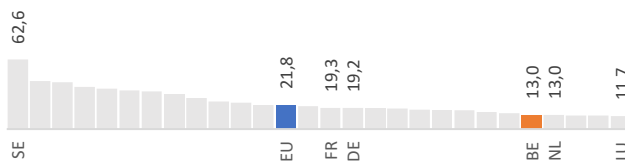
- 33 **Energieafhankelijkheid** 2021
procent van energieverbruik
20^e van 27 EU-landen, slechter dan gemiddelde
Bron: Eurostat, sdg_07_50



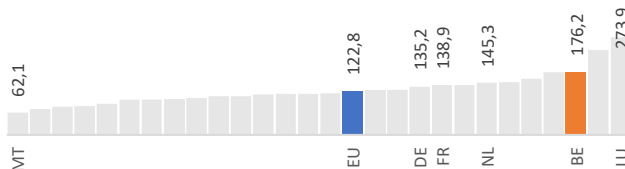
- 34 **Woningen zonder voldoende verwarming** 2022
procent van bevolking
10^e van 27 EU-landen, beter dan gemiddelde
Bron: Eurostat, sdg_07_60



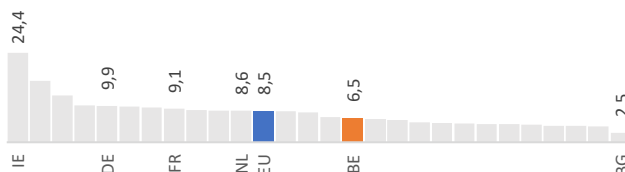
- 35 **Hernieuwbare energie** 2021
 procent van bruto finaal energieverbruik
 23^e van 27 EU-landen, slechter dan gemiddelde
 Bron: Eurostat, sdg_07_40



- 36 **Primair energieverbruik** 2021
 gigajoule per inwoner
 25^e van 27 EU-landen, slechter dan gemiddelde
 Bron: Eurostat, sdg_07_10; berekeningen FPB



- 37 **Energieproductiviteit** 2021
 kettingeuro (2010) per kilogram olie-equivalent
 15^e van 27 EU-landen, slechter dan gemiddelde
 Bron: Eurostat, sdg_07_30



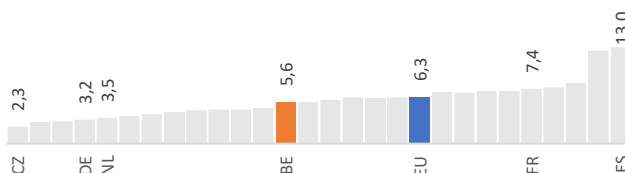
SDG 8 Waardig werk en economische groei

Bevorder aanhoudende, inclusieve en duurzame economische groei, volledige en productieve tewerkstelling en waardig werk voor iedereen

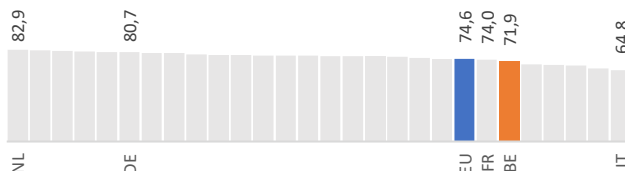
- 38 **Langdurige arbeidsongeschiktheid** 2021
 procent van werkgelegenheid, werklozen inbegrepen
 Bron: RIZIV, INR, RSZ; berekeningen FPB

10,9 | Belgische indicator, geen internationale vergelijking

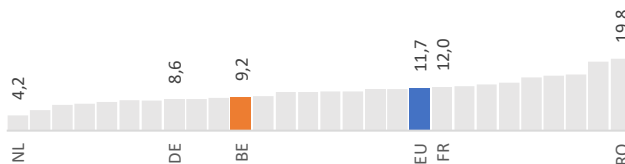
- 39 **Werkloosheidsgraad** 2022
 procent van beroepsbevolking
 13^e van 27 EU-landen, beter dan gemiddelde
 Bron: Eurostat, lfsa_urgaed



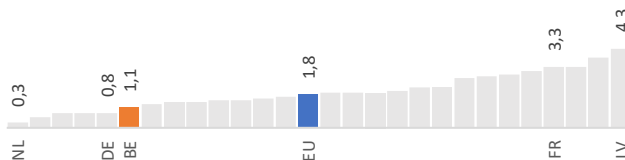
- 40 **Werkgelegenheidsgraad** 2022
 procent van bevolking op arbeidsleeftijd (20-64 jaar)
 22^e van 27 EU-landen, slechter dan gemiddelde
 Bron: Eurostat, lfsa_ergan



- 41 **Jongeren die niet werken en noch onderwijs noch opleiding volgen** 2022
 procent van 15-29-jarigen
 11^e van 27 EU-landen, beter dan gemiddelde
 Bron: Eurostat, edat_lfse_20



- 42 **Dodelijke arbeidsongevallen** 2021
 aantal per 100.000 werknemers
 6^e van 27 EU-landen, beter dan gemiddelde
 Bron: Eurostat, sdg_08_60

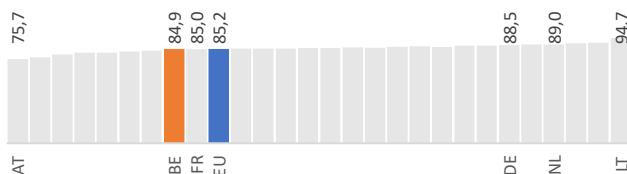




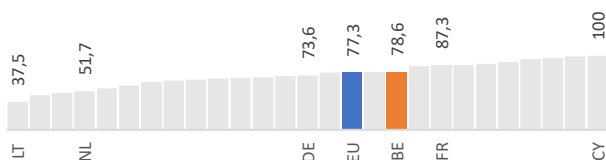
SDG 9 Industrie, innovatie en infrastructuur

Bouw veerkrachtige infrastructuur, bevorder inclusieve en duurzame industrialisering en stimuleer innovatie

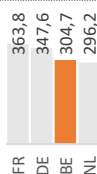
- 43 **Vervoer van personen met de wagen** 2021
 procent van vervoer in reizigerskilometer
 8^e van 27 EU-landen, beter dan gemiddelde
 Bron: Europese Commissie



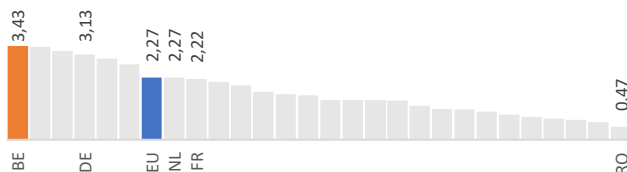
- 44 **Vervoer van goederen over de weg** 2021
 procent van vervoer in tonkilometer
 17^e van 26 EU-landen, slechter dan gemiddelde
 Bron: Europese Commissie



- 45 **Kapitaalgoederenvoorraad** 2021
 procent van bruto binnenlands product
 3^e vergeleken met 3 buurlanden
 Bron: Eurostat, nama_10_nfa_bs; berekeningen FPB



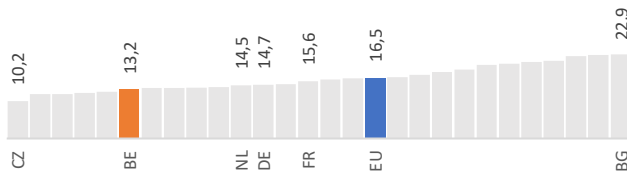
- 46 **Onderzoek en ontwikkeling** 2021
 procent van bruto binnenlands product
 1^e van 27 EU-landen, beter dan gemiddelde
 Bron: Eurostat, sdg_09_10



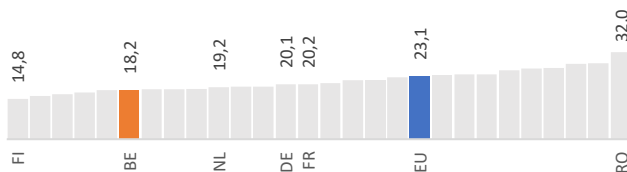
SDG 10 Ongelijkheid verminderen

Dring ongelijkheid in en tussen landen terug

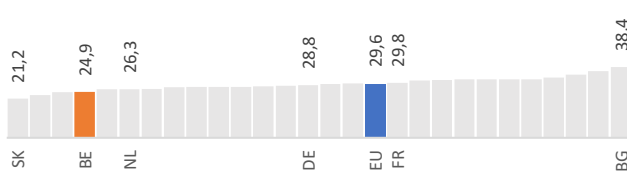
- 47 **Armoederisico** 2022
 procent van bevolking
 6^e van 27 EU-landen, beter dan gemiddelde
 Bron: Eurostat, sdg_01_20



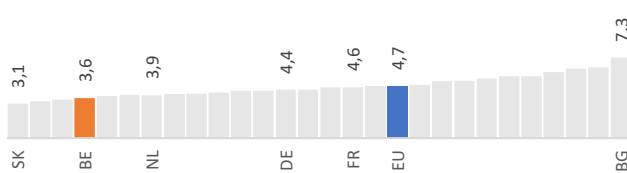
- 48 **Diepte van het armoederisico** 2022
 procentuele afstand tot armoederisicodrempel
 6^e van 27 EU-landen, beter dan gemiddelde
 Bron: Eurostat, sdg_10_30



- 49 **Inkomensongelijkheid: Gini-index** 2022
 schaal 0-100
 4^e van 27 EU-landen, beter dan gemiddelde
 Bron: Eurostat, ilc_di12



- 50 **Inkomensongelijkheid: S80/S20** 2022
 kwintielverhouding
 4^e van 27 EU-landen, beter dan gemiddelde
 Bron: Eurostat, sdg_10_41





SDG 11 Duurzame steden en gemeenschappen

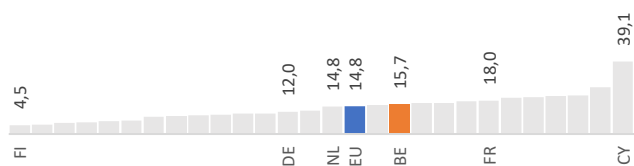
Maak steden en menselijke nederzettingen inclusief, veilig, veerkrachtig en duurzaam

51 Gebrekkige huisvesting 2020

procent van bevolking

17^e van 27 EU-landen, slechter dan gemiddelde

Bron: Eurostat, ilc_mdho01

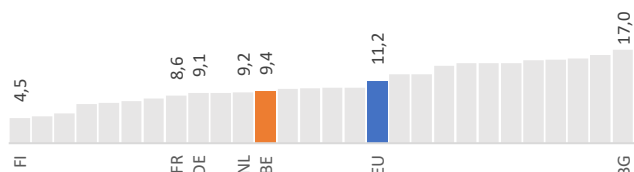


52 Blootstelling aan fijn stof 2020

microgram PM_{2,5} per kubieke meter

12^e van 27 EU-landen, beter dan gemiddelde

Bron: EEA

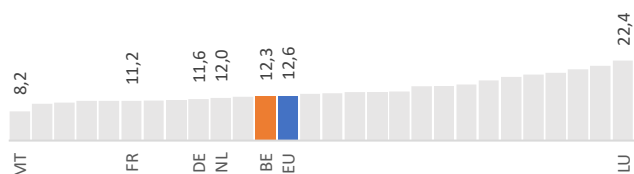


53 Uitstoot van stikstofoxiden 2021

kilogram NO₂ per inwoner

12^e van 27 EU-landen, beter dan gemiddelde

Bron: EEA; Eurostat; berekeningen FPB

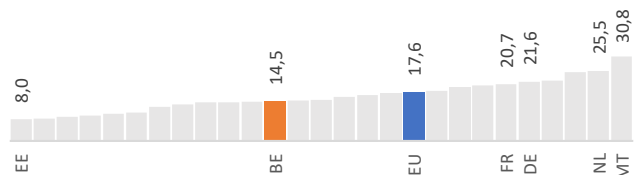


54 Geluidsoverlast 2020

procent van bevolking

12^e van 26 EU-landen, beter dan gemiddelde

Bron: Eurostat, sgd_11_20



SDG 12 Verantwoorde consumptie en productie

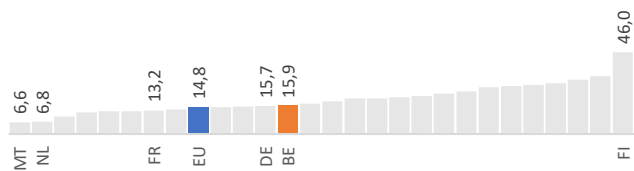
Verzeker duurzame consumptie- en productiepatronen

55 Grondstoffenverbruik 2022

ton per inwoner

12^e van 27 EU-landen, slechter dan gemiddelde

Bron: Eurostat, env_ac_mfa

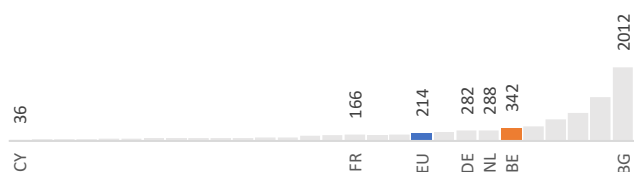


56 Gevaarlijk afval 2020

kilogram per inwoner

22^e van 27 EU-landen, slechter dan gemiddelde

Bron: Eurostat, env_wasgen

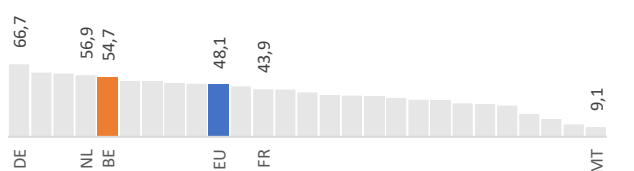


57 Gerecycleerd afval 2019

procent van gemeentelijk afval

5^e van 26 EU-landen, beter dan gemiddelde

Bron: Eurostat, sgd_11_60

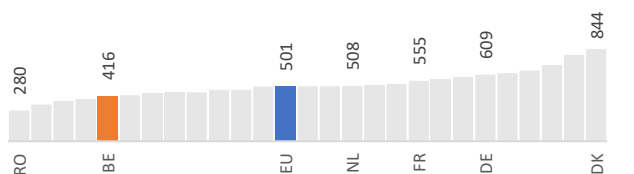


58 Gemeentelijk afval 2019

kilogram per inwoner

5^e van 26 EU-landen, beter dan gemiddelde

Bron: Eurostat, env_wasmun

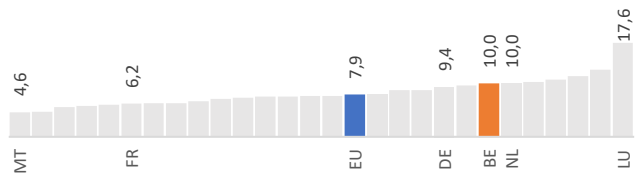




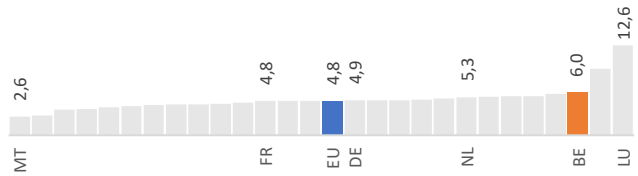
SDG 13 Klimaatactie

Neem dringend actie om de klimaatverandering en haar impact te bestrijden

59 **Uitstoot van broeikasgassen** 2021
ton CO₂-equivalent per inwoner
21^e van 27 EU-landen, slechter dan gemiddelde
Bron: Eurostat, sdg_13_10; berekeningen FPB



60 **Uitstoot van broeikasgassen niet-ETS** 2021
ton CO₂-equivalent per inwoner
25^e van 27 EU-landen, slechter dan gemiddelde
Bron: EEA, Eurostat; berekeningen FPB



61 **Slachtoffers van natuurrampen** 2022
aantal per 100.000 inwoners
3,7 | internationale vergelijking niet weergegeven, te grillige indicator
Bron: CRED EM-DAT; berekeningen FPB

62 **Bijdrage aan internationale klimaatfinanciering** 2022
miljoen euro
154 | internationale vergelijking niet relevant door verschillende inhoud
Bron: Nationale Klimaatcommissie



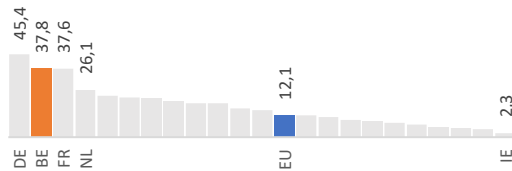
SDG 14 Leven in het water

Behoud en maak duurzaam gebruik van oceanen, zeeën en mariene hulpbronnen voor duurzame ontwikkeling

63 **Olieverontreiniging** 2022
aantal per 100 vliegtuigen
1 | Belgische indicator, geen internationale vergelijking
Bron: KBIN BMM

64 **Duurzame visvangst** 2021
procent vissoorten binnen duurzame opbrengstwaarden
44,4 | internationale vergelijking niet beschikbaar
Bron: ICES; berekeningen FPB

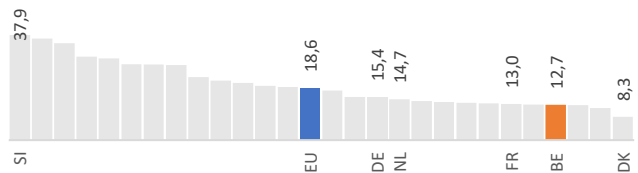
65 **Zee-oppervlakte in Natura 2000-gebied** 2021
procent van zee-oppervlakte
2^e van 22 EU-landen, beter dan gemiddelde
Bron: Eurostat, sdg_14_10



SDG 15 Leven op het land

Bescherm, herstel en bevorder het duurzaam gebruik van landecosystemen, beheer wouden duurzaam, bestrijd woestijnvorming, stop en maak landdegradatie ongedaan en roep het verlies aan biodiversiteit een halt toe

66 **Landoppervlakte in Natura 2000-gebied** 2022
procent van landoppervlakte
24^e van 27 EU-landen, slechter dan gemiddelde
Bron: EEA



67 **Bossen met FSC- of PEFC-label** 2022
procent van beboste oppervlakte
52,4 | internationale vergelijking niet beschikbaar voor beide labels samen
Bron: FSC; PEFC; berekeningen FPB

68 **Populatie akkervogels**
 index 1990 = 100
 slechter dan EU27-gemiddelde
 Bron: INBO; Natagora; SPWARNE-DEMNA;
 Eurostat, sgd_15_60

2021



69 **Bebouwde oppervlakte**
 procent van landoppervlakte
 Bron: Statbel; berekeningen FPB

2022

21,8 | internationale vergelijking niet beschikbaar

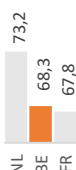


SDG 16 Vrede, justitie en sterke publieke diensten

Bevorder vreedzame en inclusieve samenlevingen met het oog op duurzame ontwikkeling, verzeker toegang tot justitie voor iedereen en bouw op alle niveaus doeltreffende, verantwoordelijke en inclusieve instellingen uit

70 **Contact met vrienden en familie**
 minstens een keer per week
 procent van 15-jarigen en ouder
 2^e vergeleken met 2 buurlanden
 Bron: European Social Survey

2021



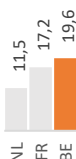
71 **Gegeneraliseerd vertrouwen**
 score van minstens 6 op schaal 0-10
 procent van 15-jarigen en ouder
 2^e vergeleken met 2 buurlanden
 Bron: European Social Survey

2021



72 **Slachtoffers van inbraak of lichamelijk geweld**
 procent van 15-jarigen en ouder
 3^e vergeleken met 2 buurlanden
 Bron: European Social Survey

2021



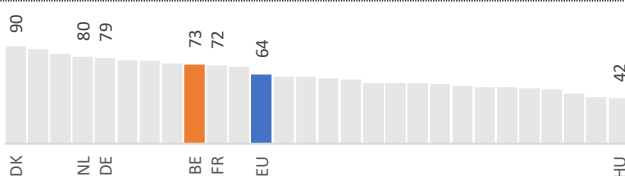
73 **Veiligheidsgevoel in de openbare ruimte**
 heel erg veilig en veilig
 procent van 15-jarigen en ouder
 2^e vergeleken met 2 buurlanden
 Bron: European Social Survey

2021



74 **Corruptieperceptie-index**
 score 0-100
 9^e van 27 EU-landen, beter dan gemiddelde
 Bron: Eurostat, sgd_16_50

2022



75 **Vertrouwen in instellingen**
 score van minstens 6 op schaal 0-10
 procent van 15-jarigen en ouder
 2^e vergeleken met 2 buurlanden
 Bron: European Social Survey

2021



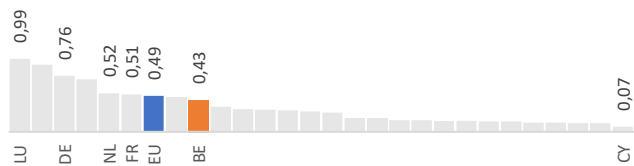
76 Officiële ontwikkelingshulp

procent van bruto nationaal inkomen

 8^e van 27 EU-landen, slechter dan gemiddelde

Bron: Eurostat, sdg_17_10

2021


77 Officiële ontwikkelingshulp aan de minst ontwikkelde landen*

procent van bruto nationaal inkomen *

 5^e van 27 EU-landen, beter dan gemiddelde

Bron: Eurostat, sdg_17_10

* vergelijking beschikbaar met die eenheid

2021

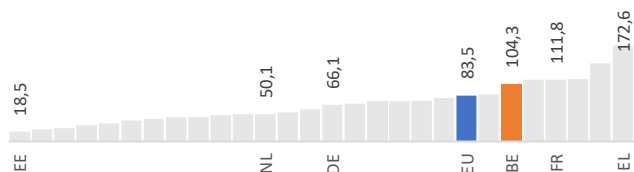

78 Overheidsschuld

procent van bruto binnenlands product

 22^e van 27 EU-landen, slechter dan gemiddelde

Bron: Eurostat, sdg_17_40

2022



3.2. Belgische internationale positie: gemengd beeld

De 68 figuren over de internationale positie van België geven een gemengd beeld. Die uitkomst is niet echt verrassend aangezien het gaat om een groot aantal indicatoren die bovendien heel wat uiteenlopende domeinen bestrijken. De resultaten worden in drie punten samengevat: eerst een resultatentelling voor de hele indicatorenset (zie 3.2.1), daarna voorbeelden van diverse resultaten voor indicatoren over diverse domeinen (zie 3.2.2) en ten slotte resultaten volgens de vier componenten van duurzame ontwikkeling (zie 3.2.3).

3.2.1. Belgische posities gerangschikt en geteld

De indicatoren met internationale vergelijking en de resultaten van die vergelijking kunnen op verscheidene manieren gerangschikt en geteld worden.

EU en drie buurlanden. Van de 68 indicatoren met internationale vergelijking zijn er 61 waarvoor de andere EU-landen en/of het EU-gemiddelde de vergelijkingsbasis zijn. Zeven indicatoren kunnen enkel met de drie buurlanden vergeleken worden. Tot de Belgische SDG-set van 78 indicatoren behoren ook nog 10 indicatoren zonder internationale vergelijking.

Aantal beschikbare EU-landen. Van de 59 indicatoren met vergelijking met EU-landen zijn er 48 met gegevens over 27 landen, 7 met gegevens over 26 landen, 1 met gegevens over 25 landen, 1 met gegevens over 22 landen en 2 met gegevens over 18 landen.

Recentste jaar. Van de 68 indicatoren met internationale vergelijking zijn er 25 met cijfers over 2022, 29 met cijfers over 2021, 9 met cijfers over 2020, 4 met cijfers over 2019 en 1 met cijfers over 2018.

Vergelijking van België met EU-gemiddelde. Van de 61 indicatoren met EU-vergelijking presteert België in 37 gevallen beter dan het EU-gemiddelde, in 23 gevallen slechter dan dat gemiddelde en in 1 geval gelijk aan het gemiddelde. Voor 7 indicatoren is er geen EU-gemiddelde beschikbaar.

Situering van België in drie EU-landengroepen. Van de 59 indicatoren met gegevens over EU-landen behoort België 22 keer tot de best presterende groep, 23 keer tot de middelmatig presterende groep en 14 keer tot de slechtst presterende groep.

Vergelijking van België met drie buurlanden. Voor de zeven indicatoren met uitsluitend gegevens over België en de buurlanden staat België geen enkele keer op de eerste plaats, vijf keer op de tweede en twee keer op de derde plaats. Maar voor zes van die zeven indicatoren ontbreekt wel een buurland.

De vergelijking met de drie buurlanden kan uitgebreid worden omdat die landen ook lid van de EU zijn. Van de 59 indicatoren met gegevens over EU-landen zijn er wel 2 waar een van die buurlanden ontbreekt. Voor de in totaal 66 indicatoren met buurlanden-vergelijking – 58 met gegevens over drie buurlanden, 8 met gegevens over slechts twee buurlanden – staat België 14 keer op de eerste, 17 keer op de tweede, 20 keer op de derde en 15 keer op de vierde plaats.

3.2.2. Diverse domeinen met diverse resultaten

De 68 indicatoren met internationale vergelijking zijn deel van de Belgische SDG-indicatorenset (78 indicatoren). Net zoals de 17 SDG's hebben de indicatoren betrekking op heel wat domeinen van samenleving, milieu, economie en bestuur. De volgende voorbeelden tonen dat België het soms beter doet dan de overige EU-landen (met een indeling in drie groepen) of het EU-gemiddelde of de drie buurlanden Duitsland, Frankrijk en Nederland. Soms doet België het slechter en in nog andere gevallen presteert België middelmatig.

De beweringen over België's internationale positie gaan enkel over de bij de figuren vermelde jaren en zijn enkel vergelijkingen met andere landen. De benamingen van de domeinen sluiten aan bij de SDG's en de presentatie ervan volgt grotendeels de SDG-volgorde.

Armoede. Vergeleken met de andere EU-landen presteert België matig of slecht voor de volgende armoede-indicatoren: *risico op armoede of sociale uitsluiting* (i01), *ernstige materiële en sociale ontbering* (i04) en *uitstel of afstel van medische zorg om financiële redenen* (i07). België scoort beter voor het *armoederisico* (i47) en de *diepte van het armoederisico* (i48).

Gezondheid. Vergeleken met de andere EU-landen presteert België beter voor de volgende gezondheidsindicatoren: *voortijdige sterfgevallen door chronische aandoeningen* (i15) en *obesitas bij volwassenen* (i08). België presteert matig voor de *levensverwachting in goede gezondheid* (i12). België presteert slechter voor *zelfdoding* (i18).

Onderwijs. Vergeleken met de andere EU-landen presteert België matig voor de volgende onderwijsindicatoren: *vroegtijdige schoolverlaters* (i22), *levenslang leren* (i23) en *onvoldoende leesvaardigheid* (i26). België presteert beter voor *gediplomeerden van het hoger onderwijs* (i24).

Gendergelijkheid. Vergeleken met de andere EU-landen behoort België tot de best presterende groep voor de *loonkloof tussen vrouwen en mannen* (i27) en voor *vrouwelijke parlementsleden* (i29).

Watervervuiling en -verbruik. Vergeleken met de andere EU-landen presteert België slechter voor *nitraat in rivierwater* (i30, op de laatste plaats van 18 EU-landen), *nitraat in grondwater* (i31) en *waterverbruik* (i32).

Energie en klimaat. Vergeleken met de andere EU-landen presteert België slechter voor de volgende energie-indicatoren: *energie-afhankelijkheid* (i33), *hernieuwbare energie* (i35) en *primair energieverbruik* (i36). België scoort matig voor *energieproductiviteit* (i37). België scoort ook slechter voor de *uitstoot van broeikasgassen* (i59) en de *uitstoot van broeikasgassen niet-ETS* (i60).

Werk. Vergeleken met de andere EU-landen presteert België matig voor de *werkloosheidsgraad* (i39) en voor *jongeren die niet werken en noch onderwijs noch opleiding volgen* (i41). België presteert beter voor *dodelijke arbeidsongevallen* (i42). België scoort slechter voor de *werkgelegenheidsgraad* (i40) en het staat op de laatste plaats van de 27 EU-landen voor de armoede-indicator *zeer lage werkintensiteit* (i03).

Verkeer. Vergeleken met de andere EU-landen presteert België beter voor het *vervoer van personen met de wagen* (i43) en matig voor het *vervoer van goederen over de weg* (i44). België scoort ook matig voor de gezondheidsindicator *verkeersdoden* (i20).

Onderzoek en ontwikkeling. Voor *onderzoek en ontwikkeling* (i46) staat België op de eerste plaats van de 27 EU-landen.

Inkomensongelijkheid. Zowel voor de *Gini-index* (i49) als voor de *kwintielverhouding S80/S20* (i50) staat België op de vierde plaats van 27 EU-landen.

Milieuvervuiling. Vergeleken met de andere EU-landen presteert België matig voor *blootstelling aan fijn stof* (i52), *uitstoot van stikstofdioxide* (i53) en *geluidsoverlast* (i54).

Afval. Vergeleken met de andere EU-landen presteert België beter voor *gemeentelijk afval* (i58) en *gerecycleerd afval* (i57). Voor *gevaarlijk afval* (i56) scoort België slechter.

Milieubescherming. België staat op de tweede plaats van de 22 aan zee grenzende EU-landen voor *zee-opperlakte in Natura 2000-gebied* (i65), maar slechts op plaats 24 van de 27 EU-landen voor *landopperlakte in Natura 2000-gebied* (i66).

Biologische diversiteit. België doet het slechter dan het EU-gemiddelde voor de biodiversiteitsindicator *populatie akkervogels* (i68).

Samenleving. Vergeleken met de andere EU-landen presteert België beter voor de *corruptieperceptie-index* (i74). Vergeleken met Frankrijk en Nederland staat België op de tweede plaats voor *contact met vrienden en familie* (i70), *gegeneraliseerd vertrouwen* (i71), *veiligheidsgevoel in de openbare ruimte* (i73) en *vertrouwen in instellingen* (i75). Vergeleken met diezelfde twee landen komt België op de derde plaats voor *slachtoffers van inbraak of lichamelijk geweld* (i72).

Ontwikkelingshulp. Vergeleken met de andere EU-landen presteert België beter voor *officiële ontwikkelingshulp* (i76) en voor *officiële ontwikkelingshulp aan de minst ontwikkelde landen* (i77).

Overheidsschuld. Met zijn *overheidsschuld* (i78) staat België op plaats 22 van 27 EU-landen.

Tot slot past hier nog een waarschuwing. De internationale vergelijking biedt interessante informatie over de Belgische posities en prestaties. Maar zelfs als België voor bepaalde indicatoren beter doet dan andere landen, is dat geen garantie voor duurzame ontwikkeling en niet noodzakelijk voldoende om tegen 2030 de bijbehorende SDG's te realiseren.

3.2.3 Contrasterendere resultaten per component van duurzame ontwikkeling

Het is ook mogelijk internationale vergelijkingen van deze 68 indicatoren te groeperen volgens de componenten van duurzame ontwikkeling: sociaal, milieu, economisch en governance. Tabel 3 presenteert, voor de 59 indicatoren waarvoor een vergelijking met de Europese Unie mogelijk is, deze geaggregeerde resultaten in drie lijnen, naargelang de prestaties van België zich in de beste (*presteert beter*), de middelste (*is gemiddeld*) of de slechtste (*presteert slechter*) groep van de Europese Unie bevinden (met een indeling in drie groepen).

Tabel 3 Internationale vergelijking van België, per component van duurzame ontwikkeling

| | Sociaal | Milieu | Economisch | Governance | Totaal |
|--------------------|---------|--------|------------|------------|--------|
| Presteert beter | 13 | 2 | 4 | 3 | 22 |
| Is gemiddeld | 15 | 5 | 3 | 0 | 23 |
| Presteert slechter | 3 | 7 | 4 | 0 | 14 |

Bron: Federaal Planbureau.

Betere prestaties komen het meest voor bij de sociale component (13 van de 31, of 42%). Slechtere prestaties zijn het talrijkst bij de milieucomponent (7 van de 14, of 50%). Wat governance betreft, zijn er, ondanks het feit dat de drie indicatoren zich in de bovenste categorie bevinden, niet genoeg indicatoren om een significante evaluatie op te maken.

De evaluatie van de indicatoren ten opzichte van hun Belgische doelstelling, in de balans van de indicatoren (zie paragraaf 2.3), levert een ander resultaat op. In dat geval zijn de evaluaties meestal gunstig voor de milieucomponent en meestal ongunstig voor de sociale en economische component.

Deze tegenstrijdigheid is alleen maar schijn omdat deze twee evaluaties op twee verschillende concepten steunen. De internationale vergelijking richt zich op de relatieve positie van België in Europa voor het laatste jaar van de gegevens (statische evaluatie), terwijl de evaluatie van de balans gericht is op de evolutie van de indicatoren sinds 2000 (dynamische evaluatie) en ook zal afhangen van de bestaande doelstellingen.

Wat de sociale en economische componenten betreft, heeft België een relatief goed ontwikkeld sociaal zekerheids- en gezondheidsstelsel en een bbp per inwoner dat in de beste groep van de EU staat. De vergelijking is dus vaak gunstig voor België.

Voor de milieucomponent is België een dichtbevolkt en sterk verstedelijkt land met relatief minder natuurlijke ruimte. Bovendien is het Belgische industriële weefsel toegespitst op intermediaire

industrieën, die energie-intensiever en vervuilender zijn dan de industrieën van eindgoederen. De vergelijking is dus vaak ongunstig voor België.

De vooruitgang van de indicatoren sinds 2000 in de richting van hun doelstellingen hangt af van het niveau van de bestaande doelstellingen en van het beleid van de afgelopen decennia. De resultaten van deze evaluatie houden geen verband met die van de internationale vergelijking.

4. 42 indicatoren opgesplitst volgens gewest

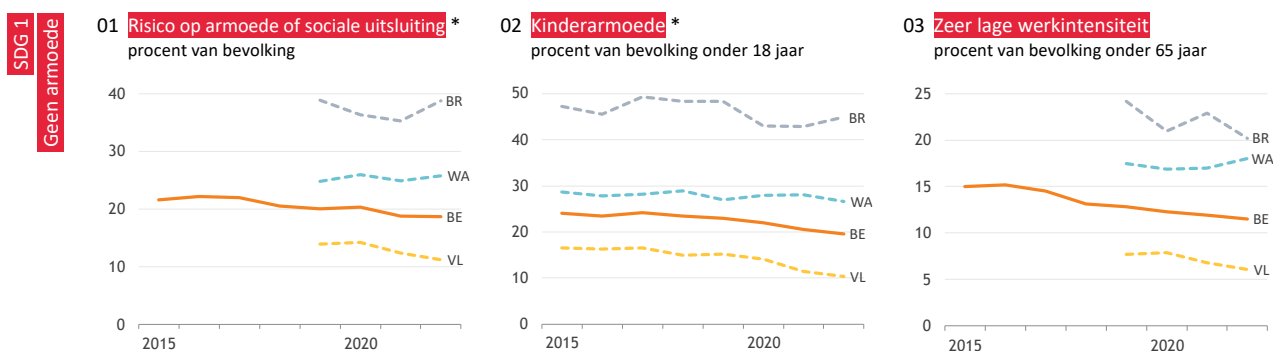
Van de 78 Belgische SDG-indicatoren zijn er 42 opgesplitst volgens gewest. Dit hoofdstuk biedt eerst een overzicht van de opsplitsingen volgens gewest in 42 figuren voor de periode 2015-2022. De figuren tonen de positie en de evolutie van België en zijn drie gewesten (zie 4.1). Daarna worden enkele vaststellingen op basis van de cijfers geformuleerd. Daarbij komen aan bod: de jaren waarvoor er gegevens beschikbaar zijn, de stabiliteit van de posities van de gewesten, en de groepering van de indicatoren volgens de richting waarin de gewestgegevens evolueren (zie 4.2).

4.1. Opsplitsingen volgens gewest in 42 figuren

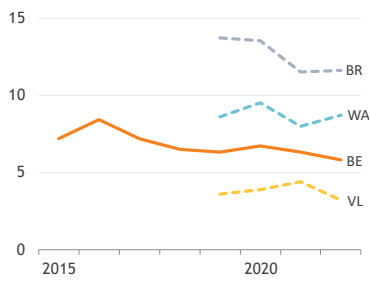
42 van de 78 Belgische SDG-indicatoren zijn opgesplitst volgens gewest. De 42 figuren over die indicatoren tonen de positie en de evolutie van België (BE), het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BR), het Vlaams Gewest (VL) en het Waals Gewest (WA). Voor een paar indicatoren zijn ook federale gegevens (FED) opgenomen. Het rapport presenteert de waarnemingen voor de periode vanaf 2015, toen de Verenigde Naties de duurzame-ontwikkelingsdoelstellingen of SDG's goedkeurden, tot uiterlijk 2022, het jaar van de recentste gegevens.

De figuren over de 42 indicatoren met opsplitsing volgens gewest zijn gerangschikt volgens de SDG's. Uit het overzicht blijkt dat de Belgische SDG-indicatoren met opsplitsing volgens gewest informeren over 13 van de 17 SDG's.

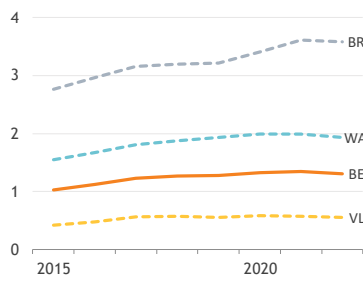
Meer informatie over de 78 Belgische SDG-indicatoren – gegevens, definitie, doelstelling, internationale vergelijking, opsplitsingen van gegevens volgens gewest en volgens bevolkingscategorieën, bronnen – is beschikbaar op www.indicators.be.



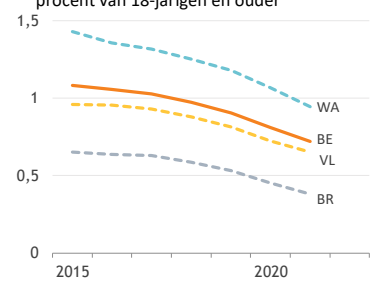
04 **Ernstige materiële en sociale ontbering**
procent van bevolking



05 **Leefloners**
procent van bevolking

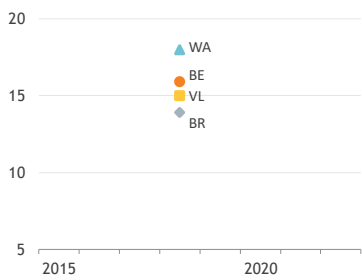


06 **Overmatige schuldenlast van de gezinnen**
procent van 18-jarigen en ouder

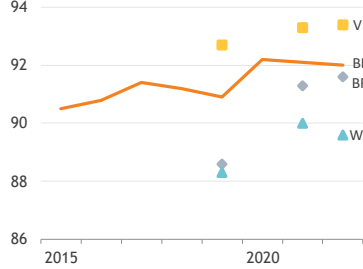


SDG 2
Geen honger

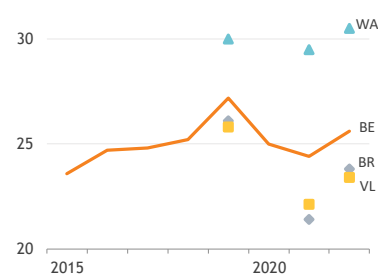
08 **Obesitas bij volwassenen**
procent van 18-jarigen en ouder



13 **Ervaren gezondheid**
zeer goed, goed of redelijk
procent van 16-jarigen en ouder

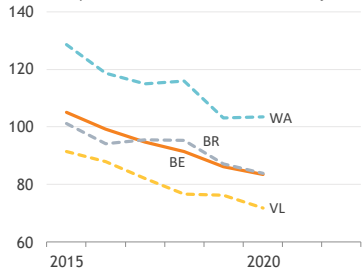


14 **Beperking in dagelijkse activiteiten**
procent van 16-jarigen en ouder

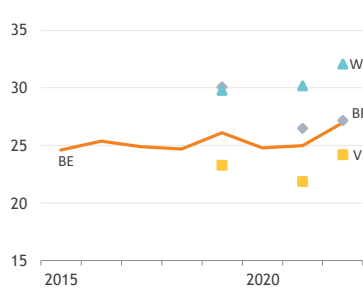


SDG 3
Goede gezondheid en welzijn

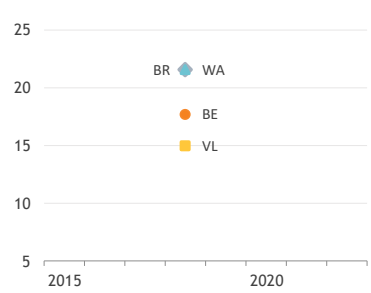
15 **Voortijdige sterfgevallen door chronische aandoeningen**
aantal per 100.000 inwoners onder 65 jaar



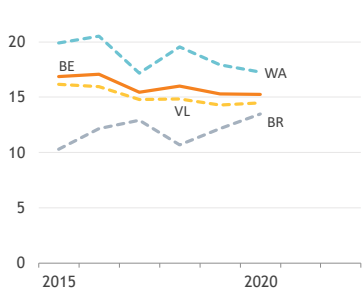
16 **Langdurige ziekte of aandoening**
procent van 16-jarigen en ouder



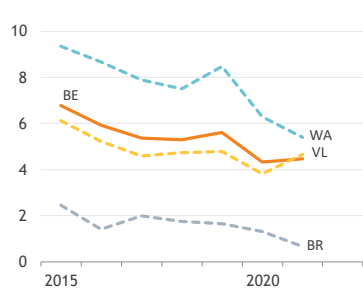
17 **Psychische stoornissen**
procent van 15-jarigen en ouder



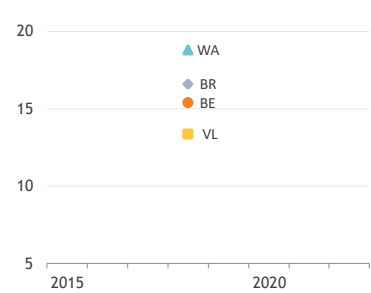
18 **Zelfdoding**
aantal per 100.000 inwoners



20 **Verkeersdoden**
aantal op 30 dagen per 100.000 inwoners

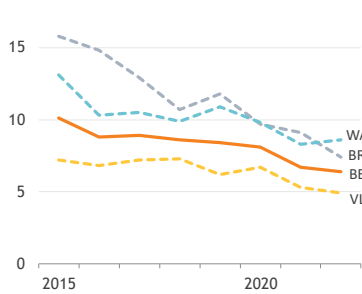


21 **Rokers**
procent van 15-jarigen en ouder

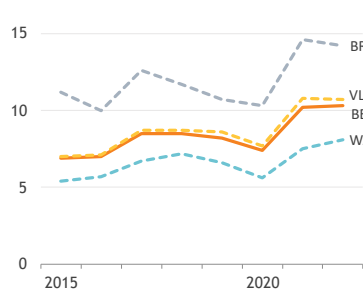


SDG 4
Kwaliteitsonderwijs

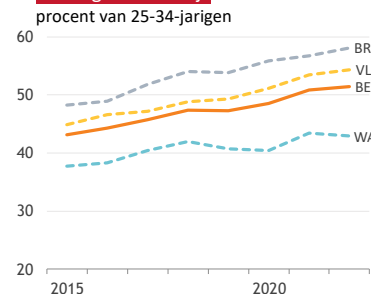
22 **Vroegtijdige schoolverlaters**
procent van 18-24-jarigen



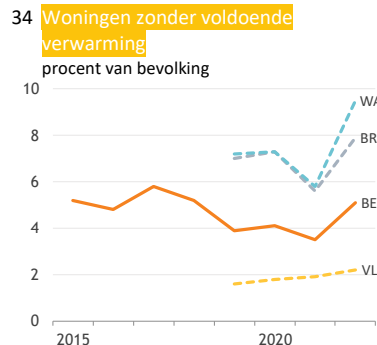
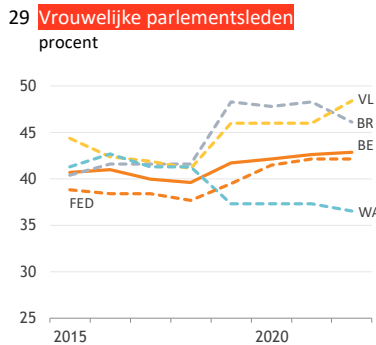
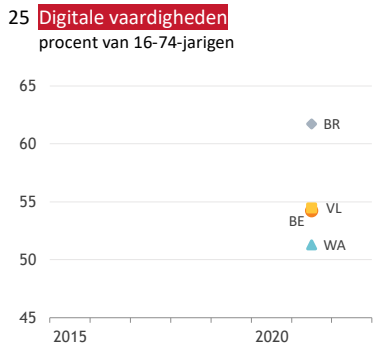
23 **Levenslang leren**
procent van 25-64-jarigen



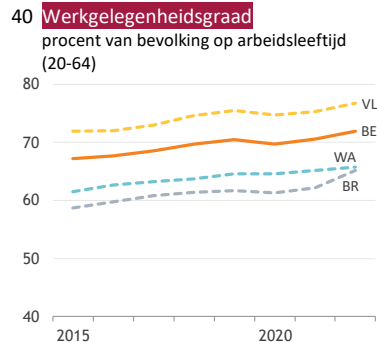
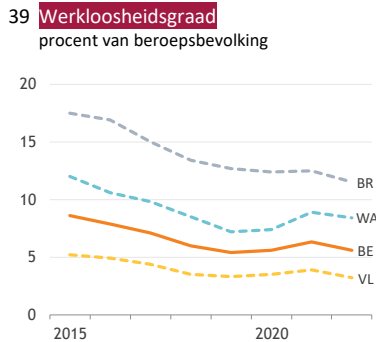
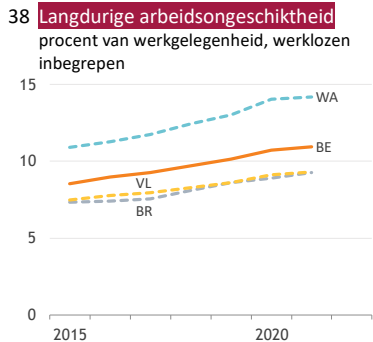
24 **Gediplomeerden van het hoger onderwijs**
procent van 25-34-jarigen



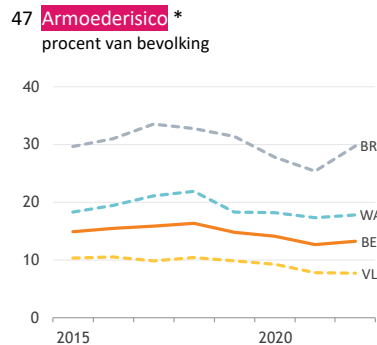
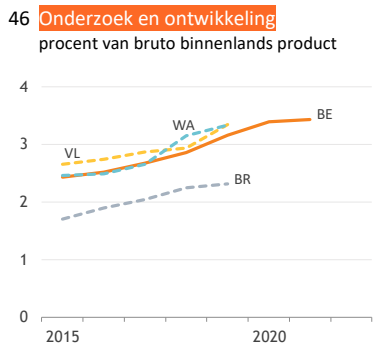
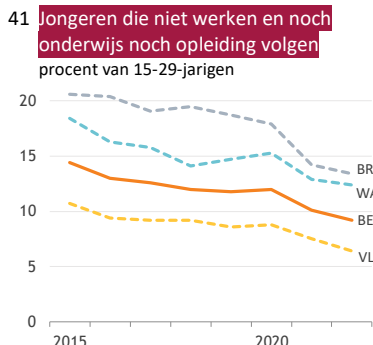
SDG 5
Gendergelijkheid



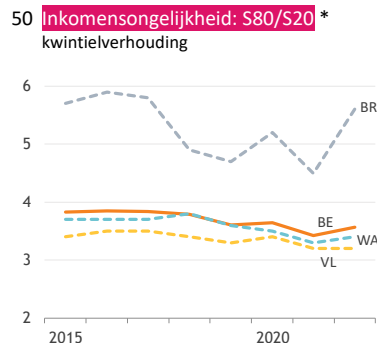
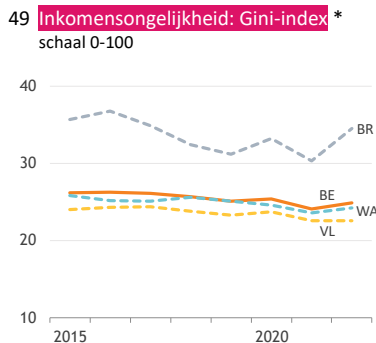
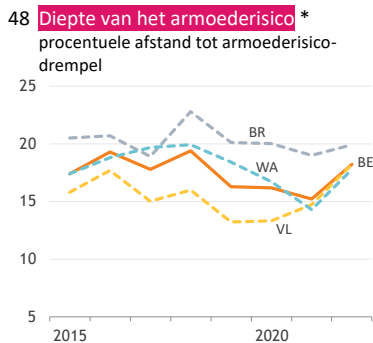
SDG 8
Waardig werk en economische groei



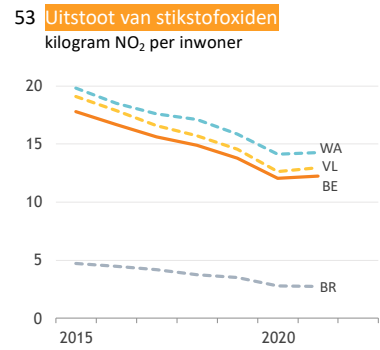
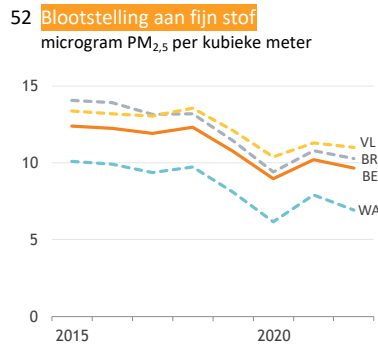
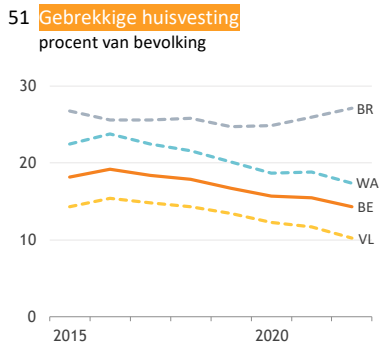
SDG 9
Industrie, innovatie en infrastructuur



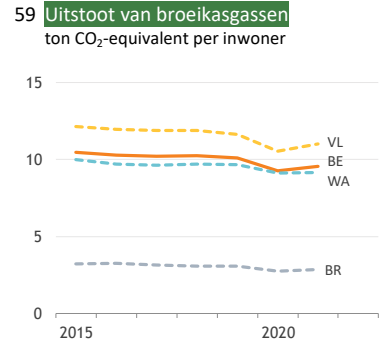
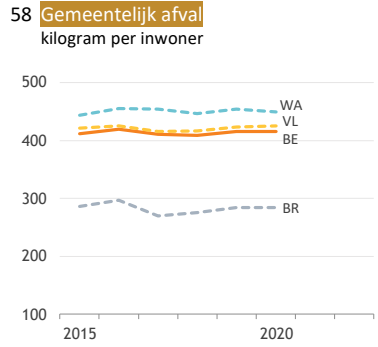
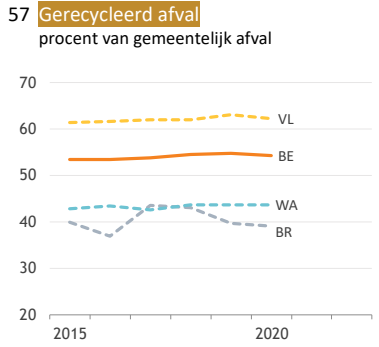
SDG 10
Ongelijkheid verminderen



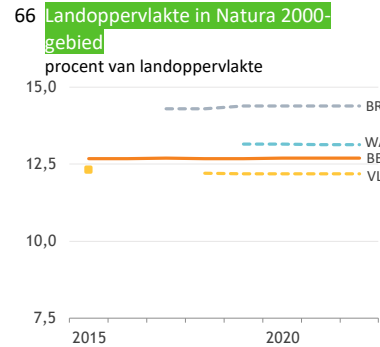
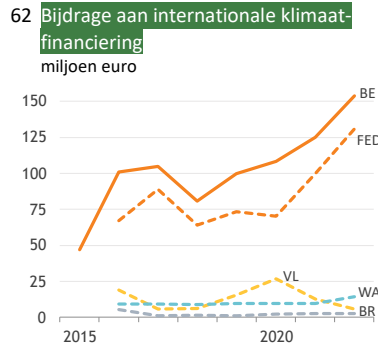
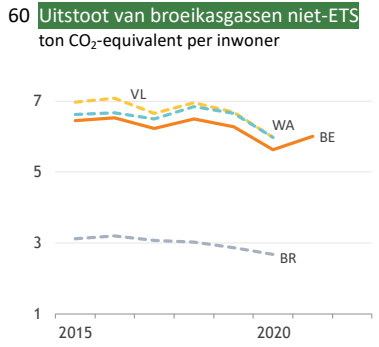
SDG 11 Duurzame steden en gemeenschappen



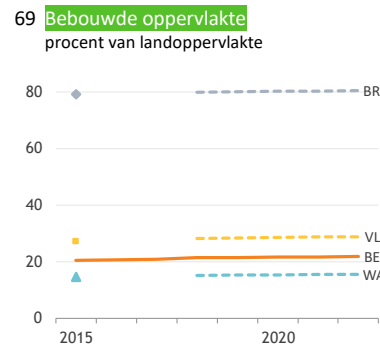
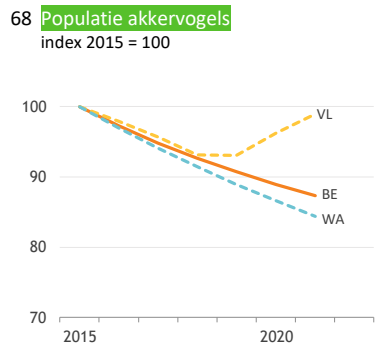
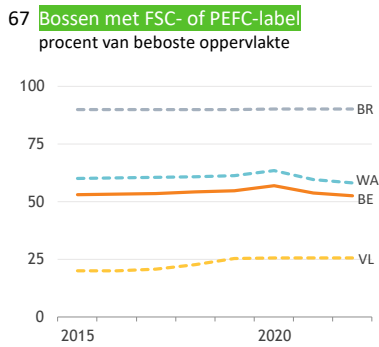
SDG 12 Verantwoorde consumptie en productie



SDG 13 Klimaatactie



SDG 15 Leven op het land



* breuk in tijdreeks: 2019 – gegevens tot en met 2018 niet vergelijkbaar met gegevens vanaf 2019.

4.2. Enkele vaststellingen over de opsplitsingen volgens gewest

Beschikbare gegevens. Voor 16 van de 42 indicatoren zijn gewestgegevens beschikbaar over de 8 jaren van 2015 tot 2022. Voor 7 indicatoren is dat over 7 jaren en voor 6 indicatoren over 6 jaren. Voor de overige 13 indicatoren zijn er gewestgegevens over 5 of minder jaren.

Voor 26 van de 42 indicatoren zijn gewestgegevens beschikbaar over 2022. Voor 7 indicatoren is het recentste jaar 2021; voor 5 indicatoren is dat 2020; voor 1 indicator 2019 en voor 3 indicatoren 2018.

Posities 2015-2022 zeer stabiel. In de periode 2015-2022 is er over de jaren bijzonder weinig variatie in de posities van de drie gewesten. Voor 26 van de 42 indicatoren is er geen enkele wijziging in die posities. Voor 4 andere indicatoren zijn er geen wijzigingen omdat er slechts gegevens over een enkel jaar beschikbaar zijn. Voor 7 indicatoren is het verschil beperkt tot een enkele positiewisseling in een enkel jaar. Voor 5 indicatoren is er meer variatie.

De drie gewesten evolueren in de gewenste richting voor 18 indicatoren. Op basis van de vergelijking van het recentste met het eerste beschikbare jaar in de periode 2015-2022 evolueren alle gewesten voor 18 van de 42 indicatoren in de gewenste richting, al is dat niet noodzakelijk voldoende om de bijbehorende duurzame-ontwikkelingsdoelstellingen te bereiken. Die 18 indicatoren (daarvan 13 met een cijferdoel, aangeduid met *) zijn:

- *kinderarmoede (i02*),*
- *overmatige schuldenlast van de gezinnen (i06),*
- *ervaren gezondheid (i13),*
- *voortijdige sterfgevallen door chronische aandoeningen (i15*),*
- *verkeersdoden (i20*),*
- *vroegtijdige schoolverlaters (i22*),*
- *levenslang leren (i23*),*
- *gediplomeerden van het hoger onderwijs (i24*),*
- *werkloosheidsgraad (i39),*
- *werkgelegenheidsgraad (i40*),*
- *jongeren die niet werken en noch onderwijs noch opleiding volgen (i41*),*
- *onderzoek en ontwikkeling (i46*),*
- *inkomensongelijkheid: Gini-index (i49),*
- *inkomensongelijkheid: S80/S20 (i50),*
- *blootstelling aan fijn stof (i52*),*
- *uitstoot van stikstofdioxide (i53*),*
- *uitstoot van broeikasgassen (i59*),*
- *uitstoot van broeikasgassen niet-ETS (i60*).*

Het valt op dat de duurzame-ontwikkelingsdoelstelling voor België tegen 2030 voor 13 van die 18 indicatoren gepreciseerd is in een cijferdoel (indicatoren met * achter hun nummer), terwijl van de overige 24 indicatoren met een opsplitsing volgens gewest er slechts 7 een cijferdoel hebben. Blijkbaar is de precisering van een doelstelling in een cijferdoel bevorderlijk om in de gewenste richting te

evolueren, al is dat niet noodzakelijk voldoende om het cijferdoel op tijd te bereiken (zie hoofdstuk 2 voor meer informatie over trendevaluatie *naar een cijferdoel of in een gewenste richting*).

De drie gewesten evolueren in de niet-gewenste richting voor 5 indicatoren. Op basis van de vergelijking van het recentste met het eerste beschikbare jaar in de periode 2015-2022 evolueren alle gewesten voor 5 van de 42 indicatoren in de niet-gewenste richting. Die 5 indicatoren (daarvan 1 met een cijferdoel, aangeduid met *) zijn:

- *leefloners (i05),*
- *woningen zonder voldoende verwarming (i34*),*
- *langdurige arbeidsongeschiktheid (i38),*
- *populatie akkervogels (i68),*
- *bebouwde oppervlakte (i69).*

De drie gewesten evolueren in verschillende richtingen voor 14 indicatoren. Op basis van de vergelijking van het recentste met het eerste beschikbare jaar in de periode 2015-2022 evolueren de drie gewesten voor 14 van de 42 indicatoren niet in dezelfde richting. De 14 indicatoren (daarvan 3 met een cijferdoel, aangeduid met *) waarvoor er minstens een gewest in de gewenste richting en minstens een gewest in de niet-gewenste richting evolueert, zijn:

- *risico op armoede of sociale uitsluiting (i01*),*
- *zeer lage werkintensiteit (i03),*
- *ernstige materiële en sociale ontbering (i04),*
- *beperking in dagelijkse activiteiten (i14),*
- *langdurige ziekte of aandoening (i16),*
- *zelfdoding (i18),*
- *vrouwelijke parlementsleden (i29*),*
- *armoederisico (i47),*
- *diepte van het armoederisico (i48),*
- *gebrekkige huisvesting (i51*),*
- *gerecycleerd afval (i57),*
- *gemeentelijk afval (i58),*
- *bijdrage aan internationale klimaatfinanciering (i62),*
- *bossen met FSC- of PEFC-label (i67).*

Geen evolutie voor 5 indicatoren. Ten slotte hebben 4 van de 42 indicatoren slechts een enkel gegeven in de periode 2015-2022 en is er 1 indicator met een minieme verandering (in het tweede of derde cijfer na de komma). De 5 indicatoren zonder evolutie (daarvan 3 met een cijferdoel, aangeduid met *) zijn:

- *obesitas bij volwassenen (i08),*
- *psychische stoornissen (i17),*
- *rokers (i21*),*
- *digitale vaardigheden (i25*),*
- *landoppervlakte in Natura 2000-gebied (i66*).*

5. Opsplitsingen volgens verschillende bevolkingscategorieën

De analyse van de indicatoren voor duurzame ontwikkeling voor verschillende bevolkingscategorieën is belangrijk omdat Agenda 2030 expliciet de wens uitdrukt dat "*de doelstellingen en streefcijfers voor alle naties en volkeren en voor alle segmenten van de samenleving worden gehaald*" (UN 2015, §4). Dit streven is vooral gekend onder de naam "Niemand achterlaten" of in het Engels "*Leave No One Behind*", wat een leidend beginsel is van Agenda 2030 (UN, 2015; United Nations System Chief Executives Board for Coordination, 2016) en van het Federaal plan duurzame ontwikkeling goedgekeurd in 2021 (Federale regering, 2021). Dit beginsel "*vertegenwoordigt de ondubbelzinnige inzet van alle VN-lidstaten om armoede in al zijn vormen uit te bannen, discriminatie en uitsluiting te beëindigen en de ongelijkheden en kwetsbaarheden te verminderen die mensen achterlaten en het potentieel van individuen en van de mensheid als geheel ondermijnen*" (UN Sustainable Development Group, 2023).

Om dit beginsel in praktijk te brengen is het noodzakelijk na te gaan hoe verschillende bevolkingscategorieën scoren op de verschillende indicatoren en dat hoogwaardige, toegankelijke, actuele en betrouwbare opgesplitste indicatoren ter beschikking worden gesteld van besluitvormers (UN 2015, §48). Dit hoofdstuk wil specifiek hiertoe bijdragen en wil bijgevolg de vraag beantwoorden "*Who is left behind?*".

In tegenstelling tot het rapport Indicatoren van duurzame ontwikkeling van 2023, ligt de nadruk hier niet op een gedetailleerde analyse voor vrouwen en mannen (of enig ander bevolkingscategorie; INR/FPB, 2023). Dit hoofdstuk wil, zoals aangekondigd in het vorige rapport, voorgaande vraag beantwoorden vanuit vogelperspectief op basis van de indicatorenresultaten voor zes bevolkingscategorieën namelijk geslacht, inkomen¹, leeftijd, opleiding, huishoudentype en activiteitsstatus.

Dit hoofdstuk bespreekt, telkens in een apart paragraaf, de laatste beschikbare waarden voor elke bevolkingscategorie. Er wordt nagegaan welke categorie de hoogste en de laagste waarde heeft en de tabellen van dit hoofdstuk presenteren dit aan de hand van cirkels waarvan de grootte steunt op de laatst beschikbare waarde en waarbij de slechtste waarde ook steeds in het oranje vermeld is en de beste waarde in het blauw. Hierbij ligt de focus louter en alleen op de beschrijving van de verschillen, niet op de verklaring ervan noch op de evaluatie van de sterkte van de invloed van de ene bevolkingscategorie in vergelijking met een andere. Of bepaalde categorieën het algemeen cijferdoel, waar die van toepassing is, al dan niet reeds heeft bereikt wordt eveneens vermeld, als aanvulling op de informatie gepresenteerd in hoofdstuk 2 met de evaluatie van het doelbereik van de indicatoren.

Merk op dat uit de tijdreeksen blijkt dat praktisch alle opsplitsingen nauwelijks veranderen. De conclusies die getrokken worden op basis van het laatst beschikbare cijfer gelden dus praktisch steeds voor een langere periode. Daar waar de tijdreeksen wel een verandering aangeven, wordt dit vermeld met de bijbehorende grafieken.

¹ Merk op dat de wet van 14 maart 2014 tot aanvulling van de wet van 21 december 1994 houdende sociale en diverse bepalingen met een set aanvullende indicatoren voor het meten van levenskwaliteit, menselijke ontwikkeling, de sociale vooruitgang en de duurzaamheid van onze economie deze opsplitsing expliciet vermeldt.

De volgende tabel lijst alle indicatoren op waarvoor specifieke gegevens beschikbaar zijn voor minstens één van voornoemde bevolkingscategorieën.

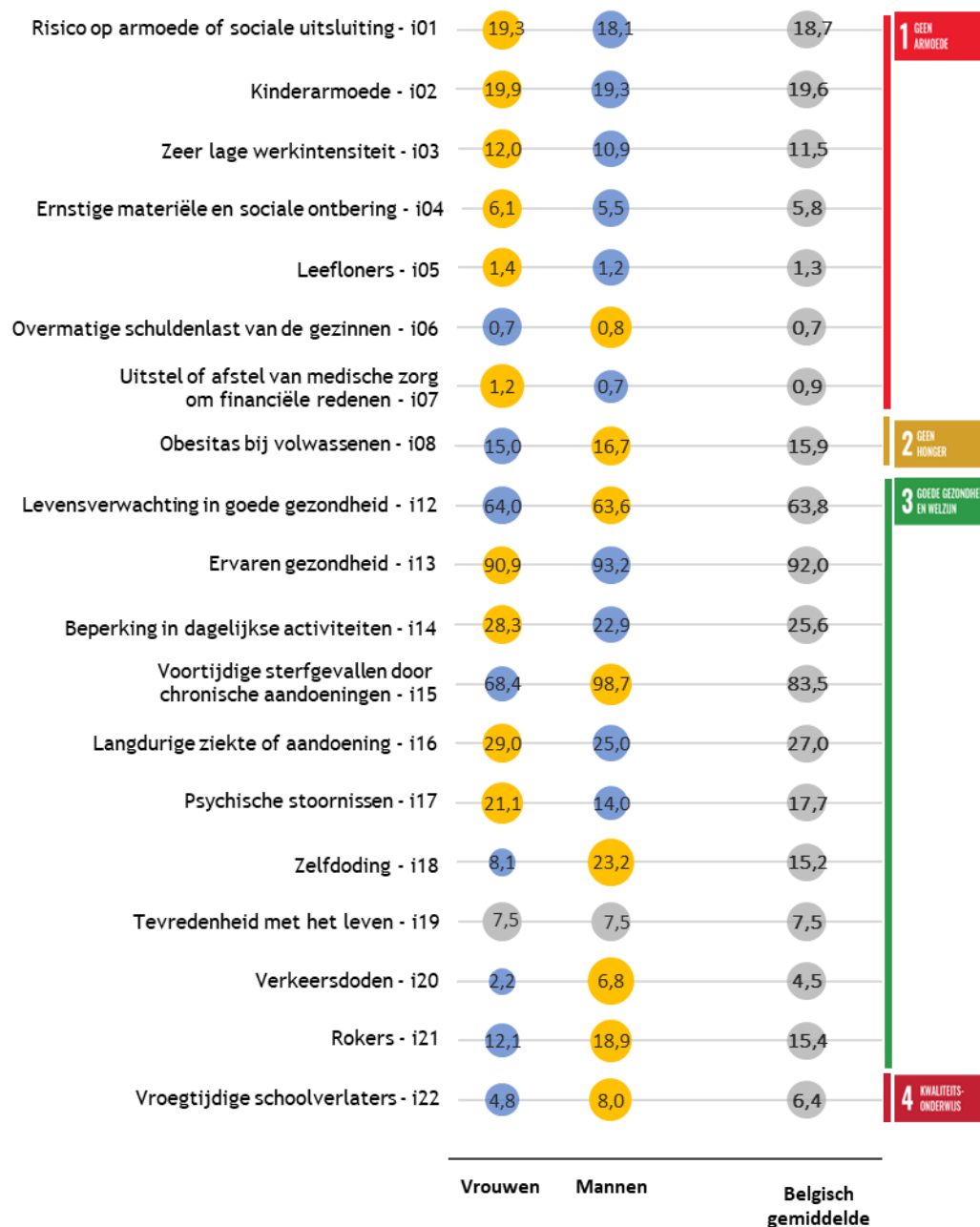
Tabel 4 Opsplitsingen naar bevolkingscategorieën

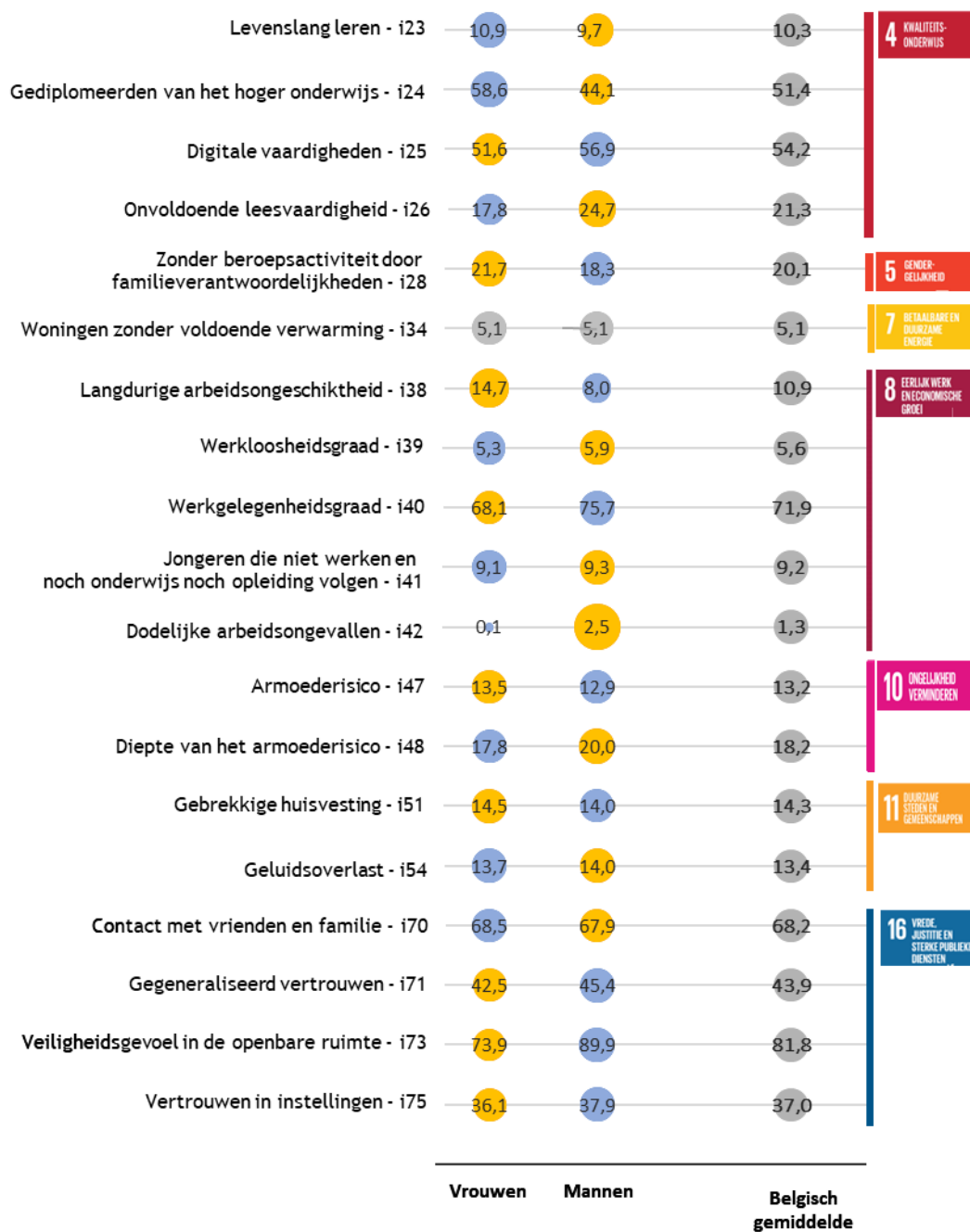
| Indicator | geslacht | inkomen | leeftijd | opleiding | huishouden- type | activiteits- status |
|---|----------|---------|----------|-----------|---------------------|------------------------|
| i01. Risico op armoede of sociale uitsluiting | x | x | x | x | x | x |
| i02. Kinderarmoede | x | | | | | |
| i03. Zeer lage werkintensiteit | x | x | x | x | x | x |
| i04. Ernstige materiële en sociale ontbering | x | x | x | x | x | x |
| i05. Leefloners | x | | x | | | |
| i06. Overmatige schuldenlast van de gezinnen | x | | x | | | |
| i07. Uitstel of afstel van medische zorg om financiële redenen | x | x | | | | |
| i08. Obesitas bij volwassenen | x | x | | x | | |
| i12. Levensverwachting in goede gezondheid | x | | | | | |
| i13. Ervaren gezondheid | x | x | x | | | |
| i14. Beperking in dagelijkse activiteiten | x | x | x | | | |
| i15. Voortijdige sterfgevallen door chronische aandoeningen | x | | | | | |
| i16. Langdurige ziekte of aandoening | x | x | x | | | |
| i17. Psychische stoornissen | x | x | x | | | |
| i18. Zelfdoding | x | | | | | |
| i19. Tevredenheid met het leven | x | x | | | | |
| i20. Verkeersdoden | x | | | | | |
| i21. Rokers | x | x | | x | | |
| i22. Vroegtijdige schoolverlaters | x | | | | | |
| i23. Levenslang leren | x | | | x | | |
| i24. Gediplomeerden van het hoger onderwijs | x | | | | | |
| i25. Digitale vaardigheden | x | x | x | x | | |
| i26. Onvoldoende leesvaardigheid | x | | | | | |
| i28. Zonder beroepsactiviteit door familieverantwoordelijkheden | x | | x | | | |
| i34. Woningen zonder voldoende verarming | x | x | | | x | |
| i38. Langdurige arbeidsongeschiktheid | x | | x | | | |
| i39. Werkloosheidsgraad | x | | x | x | | |
| i40. Werkgelegenheidsgraad | x | | x | x | | |
| i41. Jongeren die niet werken en noch onderwijs noch opleiding volgen | x | | | x | | |
| i42. Dodelijke arbeidsongevallen | x | | | | | |
| i47. Armoederisico | x | | x | x | x | x |
| i48. Diepte van het armoederisico | x | | x | | | |
| i51. Gebrekkige huisvesting | x | x | x | | x | |
| i54. Geluidsoverlast | x | x | | | | |
| i70. Contact met vrienden en familie | x | x | | | | |
| i71. Gegeneraliseerd vertrouwen | x | x | | | | |
| i72. Slachtoffers van inbraak of lichamelijk geweld | | x | | | | |
| i73. Veiligheidsgevoel in de openbare ruimte | x | x | | | | |
| i75. Vertrouwen in instellingen | x | x | | | | |
| Aantal opsplitsingen | 38 | 20 | 17 | 11 | 6 | 4 |

5.1. Geslacht

Voor 38 indicatoren zijn gegevens beschikbaar voor vrouwen en mannen. De volgende tabel vermeldt deze. Van die 38 indicatoren zijn er twee zonder verschil tussen vrouwen en mannen: *tevredenheid met het leven* (i19) en *woningen zonder voldoende verwarming* (i34). Vrouwen hebben voor 19 indicatoren de slechtste waarde, mannen voor 17 indicatoren.

Tabel 5 Indicatoren volgens geslacht voor het laatst beschikbare jaar
Het laatst beschikbare jaar is 2022 behalve voor i08, i17, i19, i21, i70, i71, i73, i75 (2018); i15, i18 (2020) en i05, i06, i12, i20, i25 (2021)



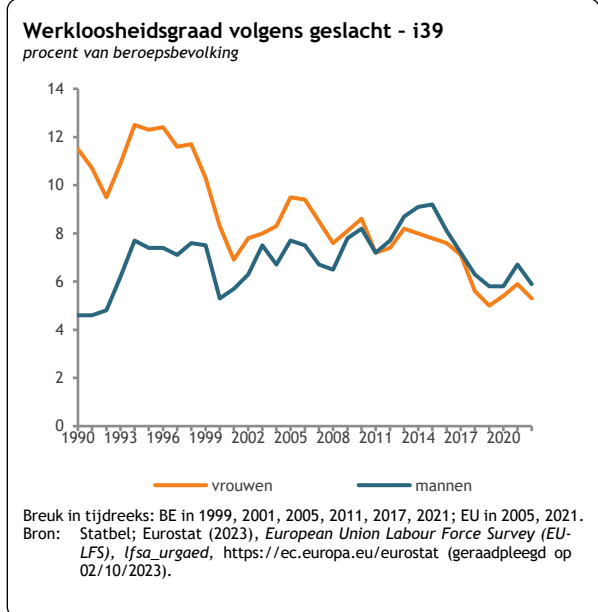
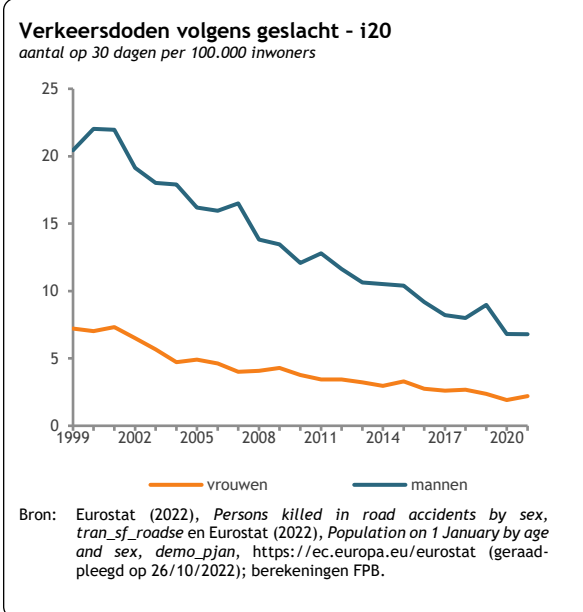
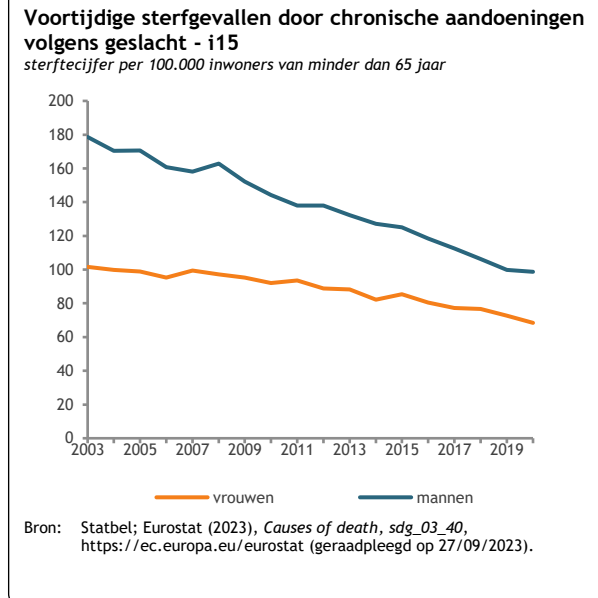
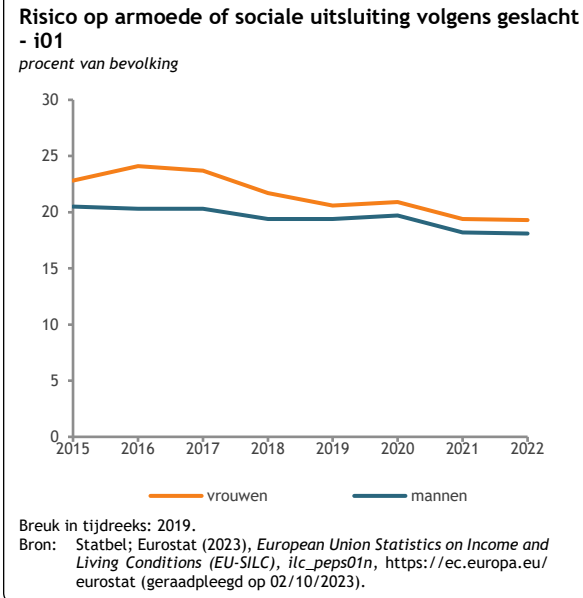


Bron: www.indicators.be.

De vastgestelde verschillen tussen vrouwen en mannen zijn soms miniem, soms zeer uitgesproken. De vier indicatoren met het grootste verschil tussen vrouwen en mannen, ten nadele van mannen, hebben alle betrekking op overlijdens met name *zelfdoding* (i18), *verkeersdoden* (i20), *dodelijke arbeidsongevallen* (i42) en *voortijdige sterfgevallen door chronische aandoeningen* (i15). De vier indicatoren met de meest nadelige resultaten voor vrouwen in vergelijking met die van mannen zijn *uitstel of afstel van medische zorg om financiële redenen* (i07), *psychische stoornissen* (i17), *langdurige arbeidsongeschiktheid* (i38) en *veiligheidsgevoel in de openbare ruimte* (i73).

De verschillen naar geslacht doorheen de tijd zijn redelijk robuust. Voor volgende indicatoren moet worden opgemerkt dat de verschillen kleiner worden tussen vrouwen en mannen: *risico op armoede of*

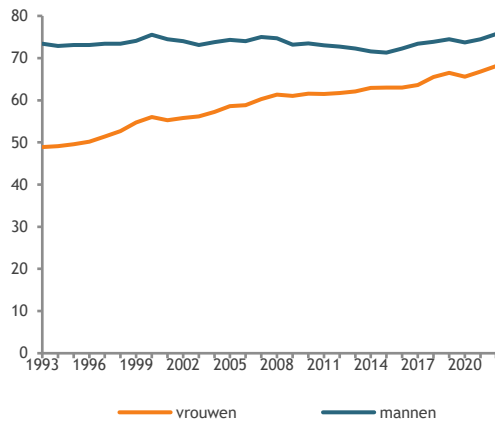
sociale uitsluiting (i01), voortijdige sterfgevallen door chronische aandoeningen (i15), verkeersdoden (i20), werkloosheidsgraad (i39), werkgelegenheidsgraad (i40), jongeren die niet werken en noch onderwijs noch opleiding volgen (i41), dodelijke arbeidsongevallen (i42) en armoederisico (i47)². De volgende grafieken geven de details van de evoluties in de tijd.



² Dit geldt eveneens in zekere mate voor *zonder beroepsactiviteit door familieverantwoordelijkheden* (i28), maar daar zijn de gegevens voor de mannen minder betrouwbaar door de kleine aantallen.

Werkgelegenheidsgraad volgens geslacht - i40

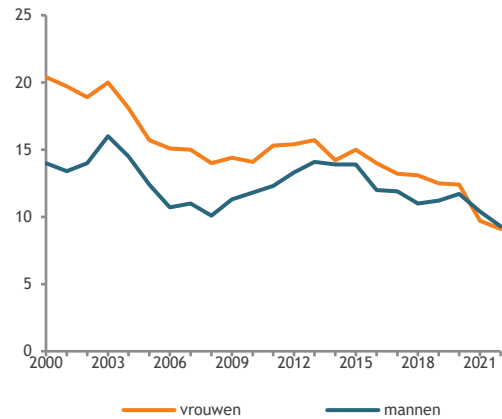
procent van bevolking op arbeidsleeftijd (20-64)



Breuk in tijdreeks: 1999, 2001, 2005, 2017, 2021; schatting 1993-1998.
Bron: Statbel; Eurostat (2023), European Union Labour Force Survey (EU-LFS) LFSI_EMP_A_H (1993 - 2009), LFSI_EMP_A (vanaf 2010), <https://ec.europa.eu/eurostat> (geraadpleegd op 06/10/2023).

Jongeren die niet werken en noch onderwijs noch opleiding volgen volgens geslacht - i41

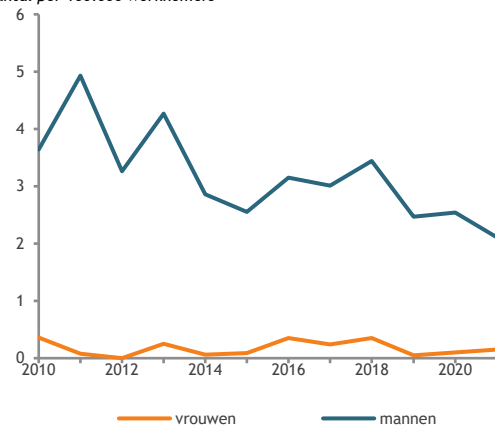
procent van 15-29-jarigen



Breuk in tijdreeks: BE in 2001, 2004, 2017, 2021; EU in 2003, 2006, 2021.
Bron: Statbel; Eurostat (2023), European Union Labour Force Survey (EU-LFS), edat_lfse_20, lfsi_neet_a_h, lfsi_neet_a, <https://ec.europa.eu/eurostat> (geraadpleegd op 03/10/2023).

Dodelijke arbeidsongevallen volgens geslacht - i42

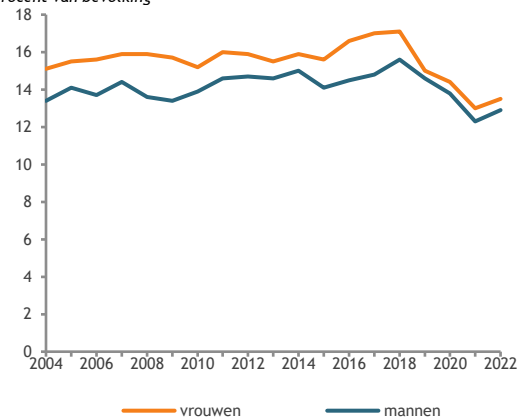
aantal per 100.000 werknemers



Breuk in tijdreeks: 2014, 2020.
Bron: Eurostat (2023), People killed in accidents at work, sdg_08_60, <https://ec.europa.eu/eurostat> (geraadpleegd op 02/10/2023).

Armoederisico volgens geslacht - i47

procent van bevolking

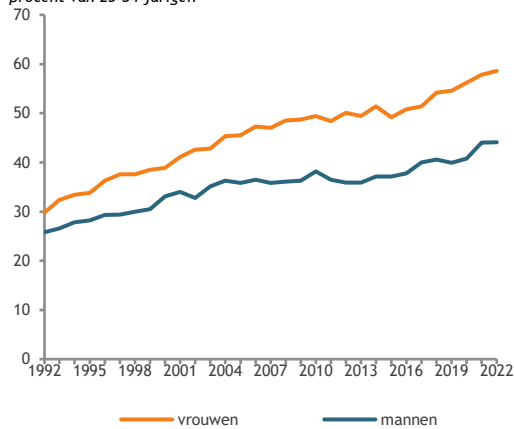


Breuk in tijdreeks: 2019 - gegevens tot en met 2018 niet vergelijkbaar met gegevens vanaf 2019.
Bron: Statbel; Eurostat (2023), European Union Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC), ilc_li02, <https://ec.europa.eu/eurostat> (geraadpleegd op 02/10/2023); Statbel (2022), rechtstreekse mededeling 20/09/2022 en Statbel (2023), rechtstreekse mededeling 17/12/2023.

De verschillen tussen vrouwen en mannen voor *gediplomeerden van het hoger onderwijs* (i24) blijken, hoewel ze voor beiden stijgen, doorheen de tijd groter te worden, ten nadele van mannen. In 1992 had 25,8% van de mannen en 29,8% van de vrouwen tussen 25 en 35-jaar dit diploma. In 2022 bedroegen die cijfers 44,1% en 58,6%. Een vergelijkbare tendens geldt voor *langdurige arbeidsongeschiktheid* (i38), dit keer in het nadeel van vrouwen. Hun aandeel is gestegen van 5,9% in 2005 tot 14,7% in 2021. Voor mannen was dit respectievelijk 5,1% en 8%.

Gediplomeerden van het hoger onderwijs volgens geslacht - i24

procent van 25-34-jarigen

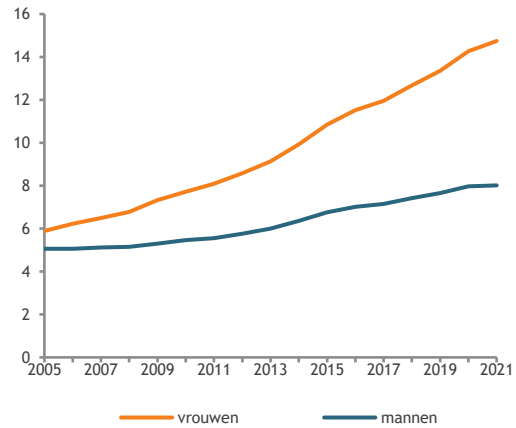


Breuk in tijdreeks: 2008, 2014, 2017, 2021.

Bron: Statbel; Eurostat (2023), *Tertiary educational attainment by sex, age group 25-34*, *edat_lfse_03*, <https://ec.europa.eu/eurostat> (geraadpleegd op 03/10/2023).

Langdurige arbeidsongeschiktheid volgens geslacht - i38

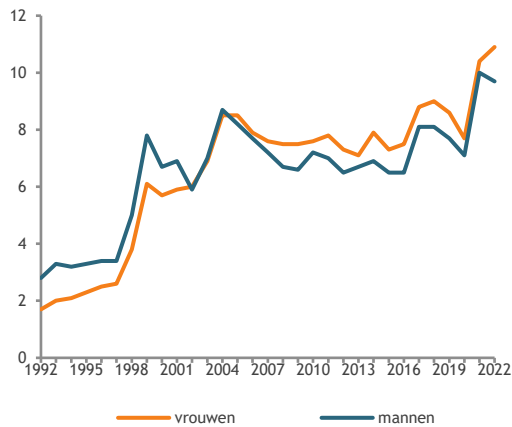
procent van werkgelegenheid, werklozen inbegrepen



Bron: Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering (2022), *rechtstreekse mededeling 14/12/2022* en Instituut voor de Nationale Rekeningen en Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (2022), *rechtstreekse mededeling 31/05/2022*; berekeningen FPB.

Levenslang leren volgens geslacht - i23

procent van 25-64-jarigen



breuk in tijdreeks: 1999, 2004, 2006, 2008, 2014, 2017, 2021.

Bron: Statbel; Eurostat (2023), *European Union Labour Force Survey (EU-LFS)*, *trng_lfse_01*, <https://ec.europa.eu/eurostat> (geraadpleegd op 27/09/2023).

Ten slotte valt voor één bepaalde indicator een specifieke tendens op. Hoewel voor de ganse periode de verschillen betrekkelijk klein zijn, blijkt dat voor *levenslang leren* (i23) eerst mannen het hoogst scoorden tot de jaren 2000. Daarna was dit het geval voor vrouwen.

Ook moet worden opgemerkt dat het cijferdoel voor 2030 voor *gediplomeerden van het hoger onderwijs* (i24) met name 45% al is bereikt voor vrouwen (namelijk 57,8%) en bijna voor mannen. Voor de overige indicatoren met een cijferdoel is dit niet het geval.

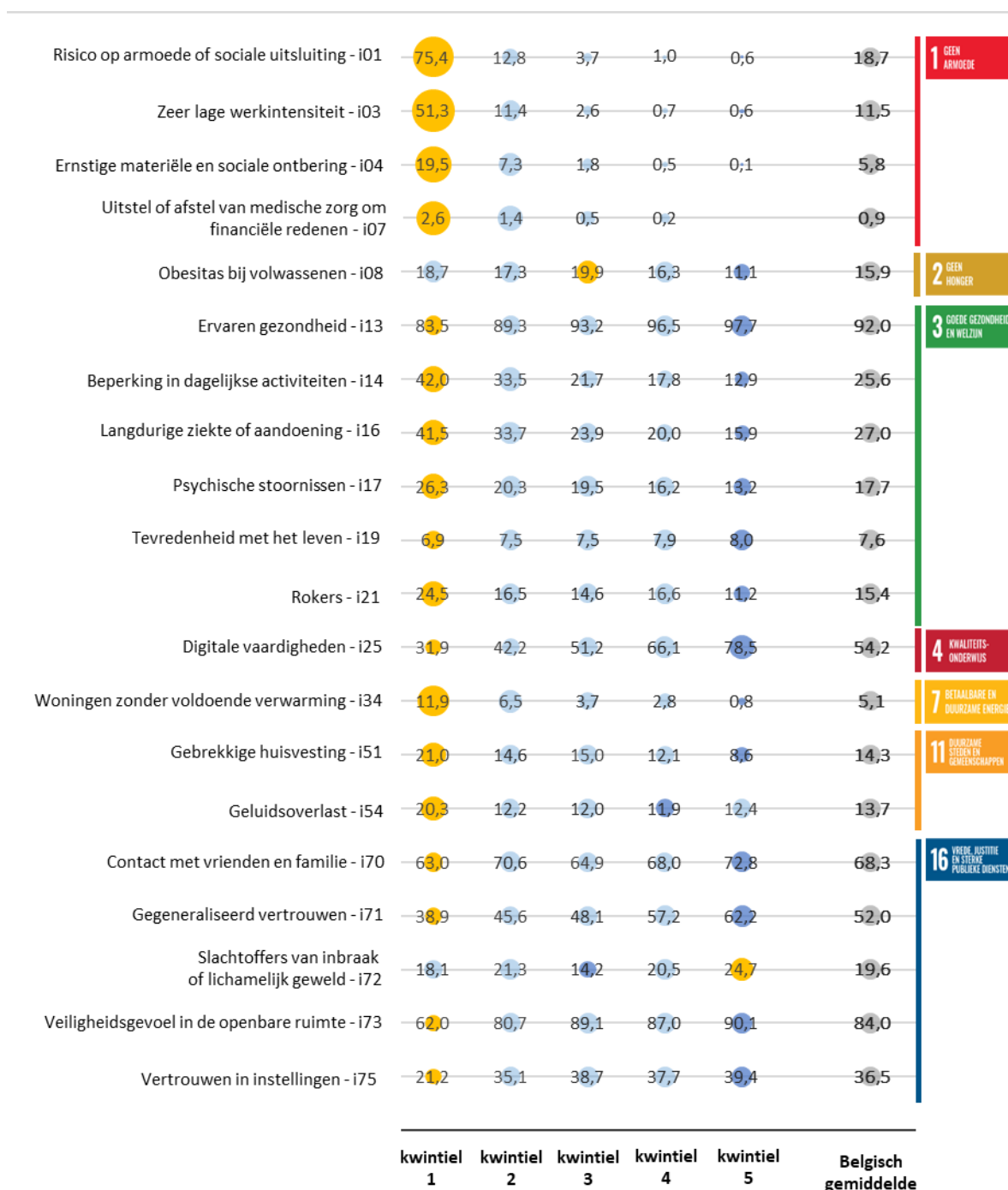
5.2. Inkomen

De opsplitsing volgens inkomen is beschikbaar voor 20 indicatoren. Die informatie wordt hier gepresenteerd per inkomenskwintiel. Dit zijn vijf even grote groepen die gerangschikt zijn van het laagste naar het hoogste inkomen³. Het eerste inkomenskwintiel heeft dus betrekking op de 20% van de bevolking met het laagste inkomen. Het vijfde inkomenskwintiel is de categorie met het hoogste inkomen.

Globaal genomen blijkt dat naarmate het inkomen stijgt de indicatoren beter scoren. De resultaten voor de armoede-indicatoren van SDG 1, zoals bijvoorbeeld *ernstige materiële en sociale ontbering* (i03), zijn zeer hoog in het eerste inkomenskwintiel en laag tot zeer laag in de andere kwintielen. *Obesitas bij volwassenen* (i07) is het hoogst bij het middelste inkomenskwintiel en het laagst voor het hoogste inkomenskwintiel. De zes indicatoren over gezondheid (SDG3) tonen een gestage verbetering met het inkomensniveau. Dit geldt ook voor de indicatoren in verband met huisvesting (i34, i51 en i54). Wat de indicatoren van SDG 16 betreft over vrede, justitie en sterke publieke diensten, blijkt dat het hoogste inkomenskwintiel steeds het beste scoort op het vlak van vertrouwen (i71 en i75), veiligheidsgevoel (i73) en contacten met vrienden en familie (i70). Het laagste inkomenskwintiel scoort hier steeds het slechtst. Enkel voor de indicator over *slachtoffers van inbraak of lichamelijk geweld* (i72) is de waarde het slechtst (in dit geval hoog) voor het hoogste inkomenskwintiel. Voor het middelste inkomenskwintiel is die waarde het laagst.

³ Eigenlijk gaat het hier over het totale netto equivalent beschikbaar inkomen van het huishouden. Zie definitie van *inkomensongelijkheid: S80/S20* (i53).

Tabel 6 Indicatoren volgens inkomenskwintiel voor het laatst beschikbare jaar
Het laatst beschikbare jaar is 2022, behalve voor i08, i17, i21 (2018) en i19, i25, i70, i71, i72, i73, i75 (2021)



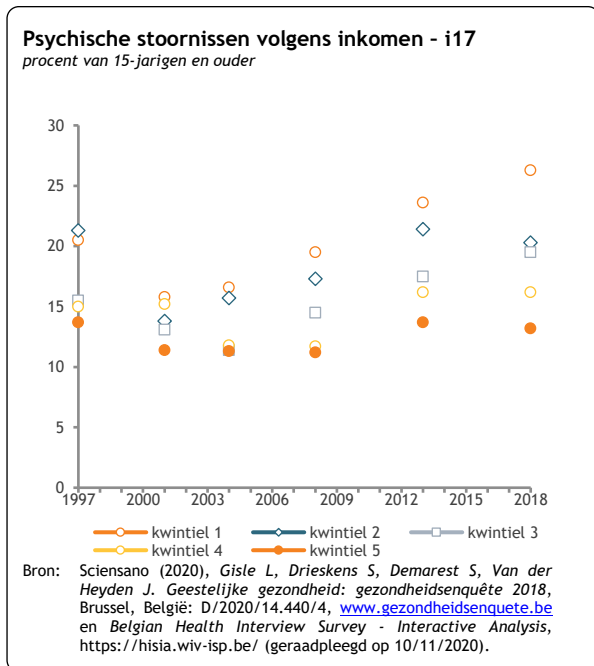
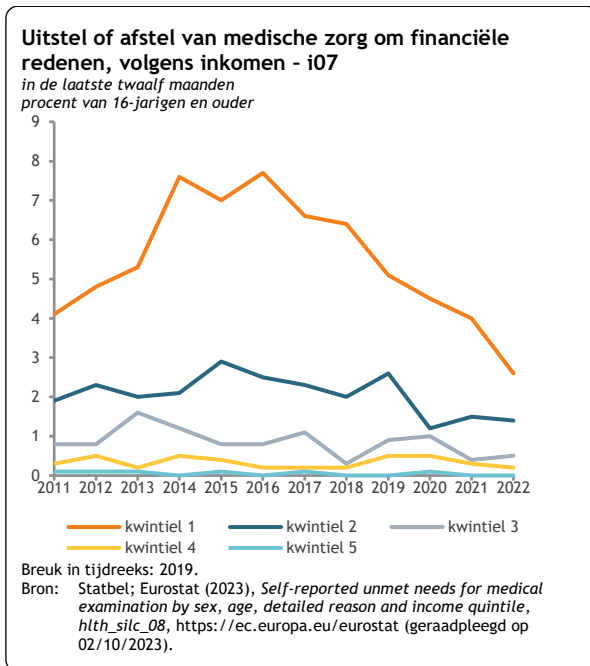
Bron: www.indicators.be.

De vijf indicatoren waarvan de verhouding tussen het hoogste en het laagste kwintiel het grootst is hebben allen betrekking op (een aspect van) armoede: *risico op armoede of sociale uitsluiting* (i01), *zeer lage werkintensiteit* (i03), *ernstige materiële en sociale ontbering* (i04), *uitstel of afstel van medische zorg om financiële redenen* (i07) of *woningen zonder voldoende verwarming* (i34).

De verschillen tussen inkomenskwintielen zijn bijzonder robuust in de tijd. De evoluties van twee indicatoren vallen niettemin op. Voor *uitstel of afstel van medische zorg om financiële redenen* (i07) stegen

de verschillen eerst, om uiteindelijk te verkleinen ten opzichte van het eerst beschikbare jaar. Voor *psychische stoornissen* (i17) daarentegen vergroten de verschillen, ten nadele van het laagste inkomenskwintiel. In 1997 had 13,7% en 20,5% van de bevolking van respectievelijk het hoogste en laagste kwintiel hiermee te kampen. In 2018 zijn die cijfers 13,2% en 26,3%.

De volgende grafieken geven de details van die evoluties.



Twee cijferdoelen voor 2030 zijn reeds bereikt voor bepaalde inkomenskwintielen. Het cijferdoel voor 2030 van het *risico op armoede of sociale uitsluiting* (i01) is al bereikt vanaf het derde inkomenskwintiel. Het cijferdoel, met name 0%, voor de indicator over *uitstel of afstel van medische zorg om financiële redenen* (i07) is reeds bereikt voor het hoogste inkomenskwintiel.

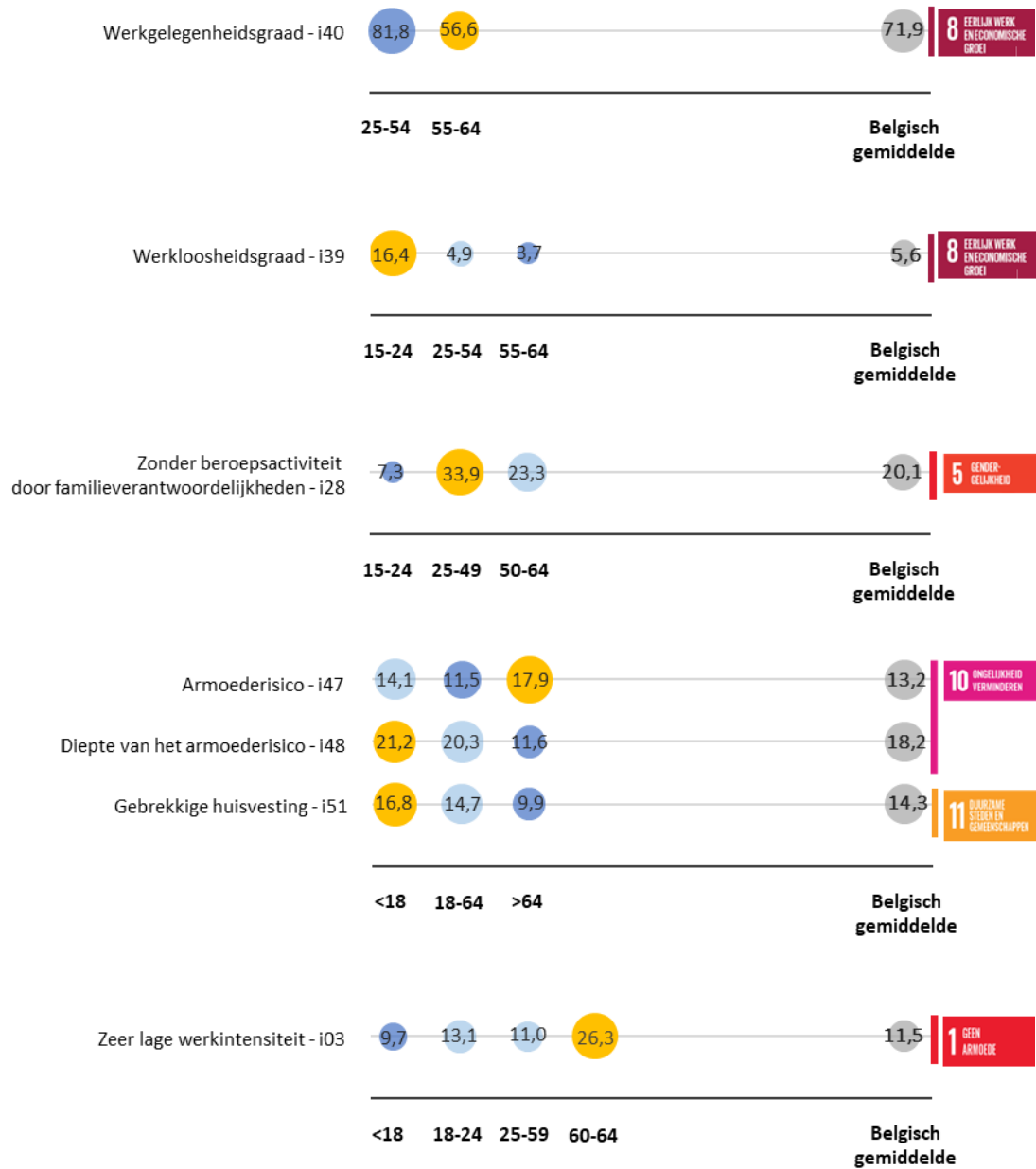
5.3. Leeftijd

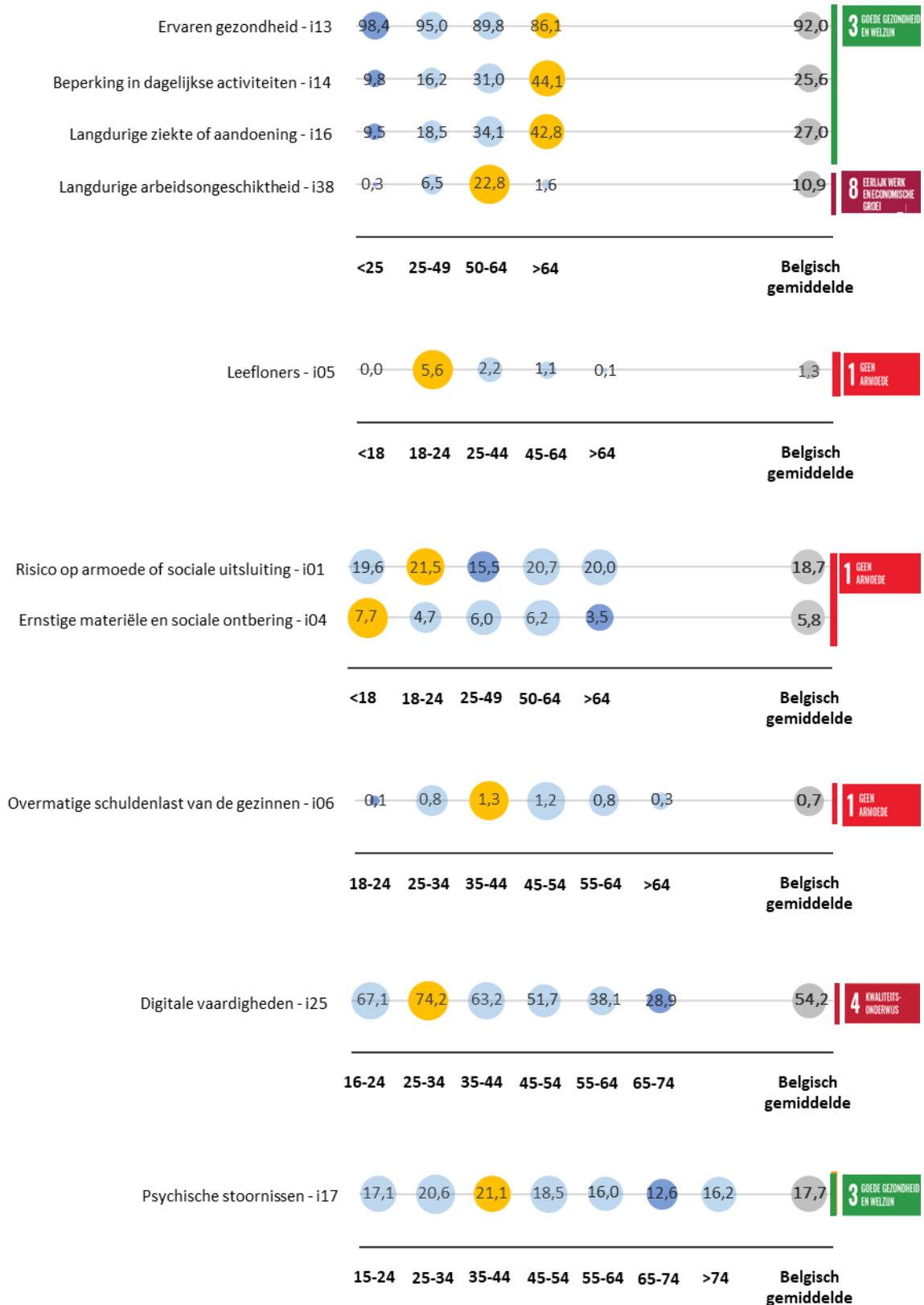
Voor 17 indicatoren is een opsplitsing naar leeftijd beschikbaar. In tegenstelling tot de vorige categorieën zijn de beschikbare opsplitsingscategorieën voor alle indicatoren niet steeds dezelfde. Rekening houdend met deze beperking tekenen volgende tendensen zich af, die in zekere mate leeftijdsgebonden zijn zoals die in verband met gezondheid.

Kinderen en jongeren (jonger dan 18 jaar) hebben de slechtste resultaten voor de indicatoren over *ernstige materiële en sociale ontbering* (i04), *diepte van het armoederisico* (i48) en *gebrekkige huisvesting* (i51). Jongvolwassenen (tussen 18 en 25 jaar) hebben dan weer de slechtste resultaten voor *risico op armoede of sociale uitsluiting* (i01), *leefloners* (i05) en *werkloosheidsgraad* (i39). Zij tussen 35 en 45 jaar hebben de slechtste resultaten voor *overmatige schuldenlast van de gezinnen* (i06) en *psychische stoornissen* (i17). De slechtste resultaten voor de indicatoren voor *langdurige arbeidsongeschiktheid* (i38), *zonder beroepsactiviteit door familieverantwoordelijkheden* (i28) en *zeer lage werkintensiteit* (i03) kunnen worden gevonden bij jongsenioren jonger dan 65 jaar. Ouderen (+65 jaar) hebben dan weer de slechtste resultaten voor *digitale*

vaardigheden (i25), armoederisico (i47), ervaren gezondheid (i13), beperking in dagelijkse activiteiten (i14) en langdurige ziekte of aandoening (i16).

Tabel 7 Indicatoren volgens leeftijd voor het laatst beschikbare jaar
 Het laatst beschikbare jaar is 2022, behalve i17 (2018) en i06, i38 (2021)

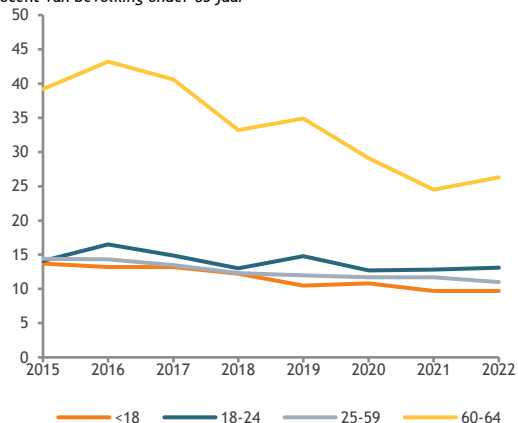




Bron: www.indicators.be.

Zeer lage werkintensiteit volgens leeftijd - i03

procent van bevolking onder 65 jaar



Breuk in tijdreeks: 2019.

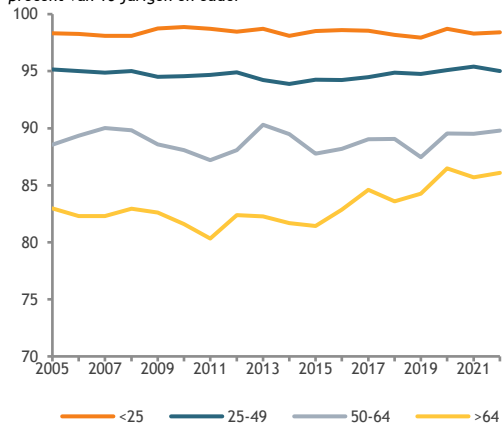
Bron: Statbel; Eurostat (2023), *European Union Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC)*, *ilc_lvhl11n*, <https://ec.europa.eu/eurostat> (geraadpleegd op 06/10/2023) en Statbel (2023), *rechtstreekse mededeling*, 17/2/2023.

De vastgestelde verschillen blijken over het algemeen in de tijd redelijk robuust. Desalniettemin tekenen volgende opvallende tendensen zich af.

De verschillen naar leeftijd worden kleiner voor *zeer lage werkintensiteit* (i03), *ervaren gezondheid* (i13) en *werkgelegenheidsgraad* (i40). De bijgevoegde grafieken geven de details van die evolutie.

Ervaren gezondheid: zeer goed, goed of redelijk, volgens leeftijd - i13

procent van 16-jarigen en ouder

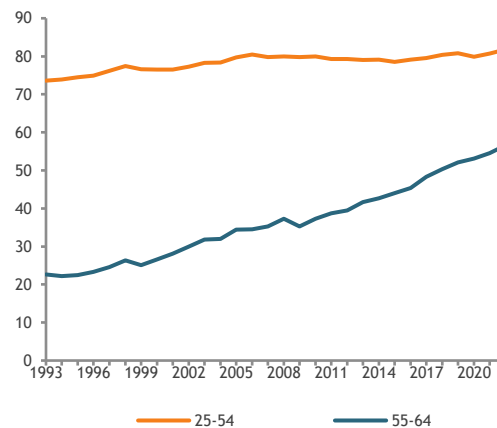


Breuk in tijdreeks: 2019; covid-19-pandemie had impact op gegevensverzameling 2020.

Bron: Statbel (2023), *rechtstreekse mededeling* 07/03/2023.

Werkgelegenheidsgraad volgens leeftijd - i40

procent van bevolking

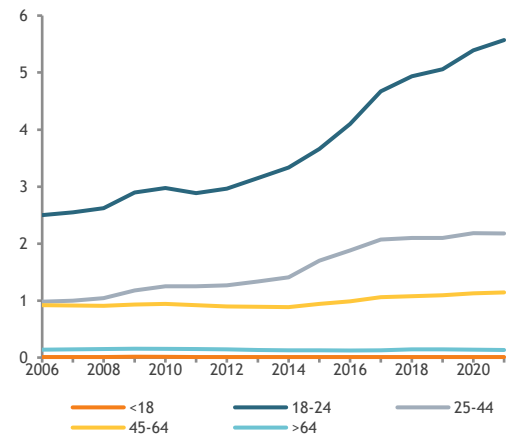


Breuk in tijdreeks: 1999, 2001, 2005, 2017, 2021; schatting 1993-1998.

Bron: Statbel; Eurostat (2023), *European Union Labour Force Survey (EU-LFS)* *LFSI_EMP_A_H* (1993 - 2009), *LFSI_EMP_A* (vanaf 2010), <https://ec.europa.eu/eurostat> (geraadpleegd op 06/10/2023).

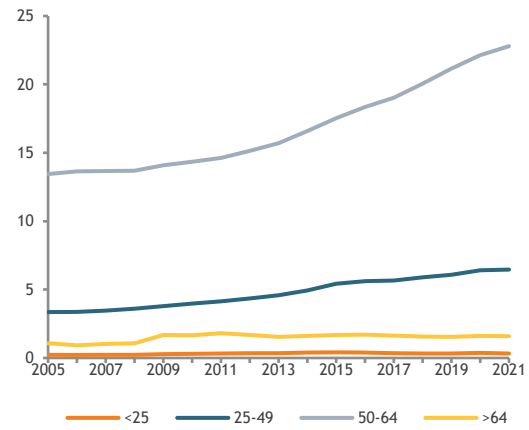
Zoals blijkt uit de volgende grafiek worden de verschillen voor *leefloners* (i05) groter, vooral ten nadele van jongeren. Hun aandeel is meer dan verdubbeld van 2,5% in 2006 tot 5,6% in 2021. Een vergelijkbare trend tekent zich af voor *langdurige arbeidsongeschiktheid* (i38), maar dan voor personen tussen 50 en 64 jaar. Hun aandeel is toegenomen van 13,4% in 2005 tot 22,8% in 2021.

Leefloners volgens leeftijd - i05
procent van bevolking



Bron: POD Maatschappelijke Integratie (2023), *rechtstreekse mededeling 13/10/2023* en Eurostat (2023), *Population on 1 January by age and sex - DEMO_R_D2JAN_custom_5587497*, <https://ec.europa.eu/eurostat> (geraadpleegd op 19/10/2023); berekeningen FPB.

Langdurige arbeidsongeschiktheid volgens leeftijd - i38
procent van werkgelegenheid, werklozen inbegrepen



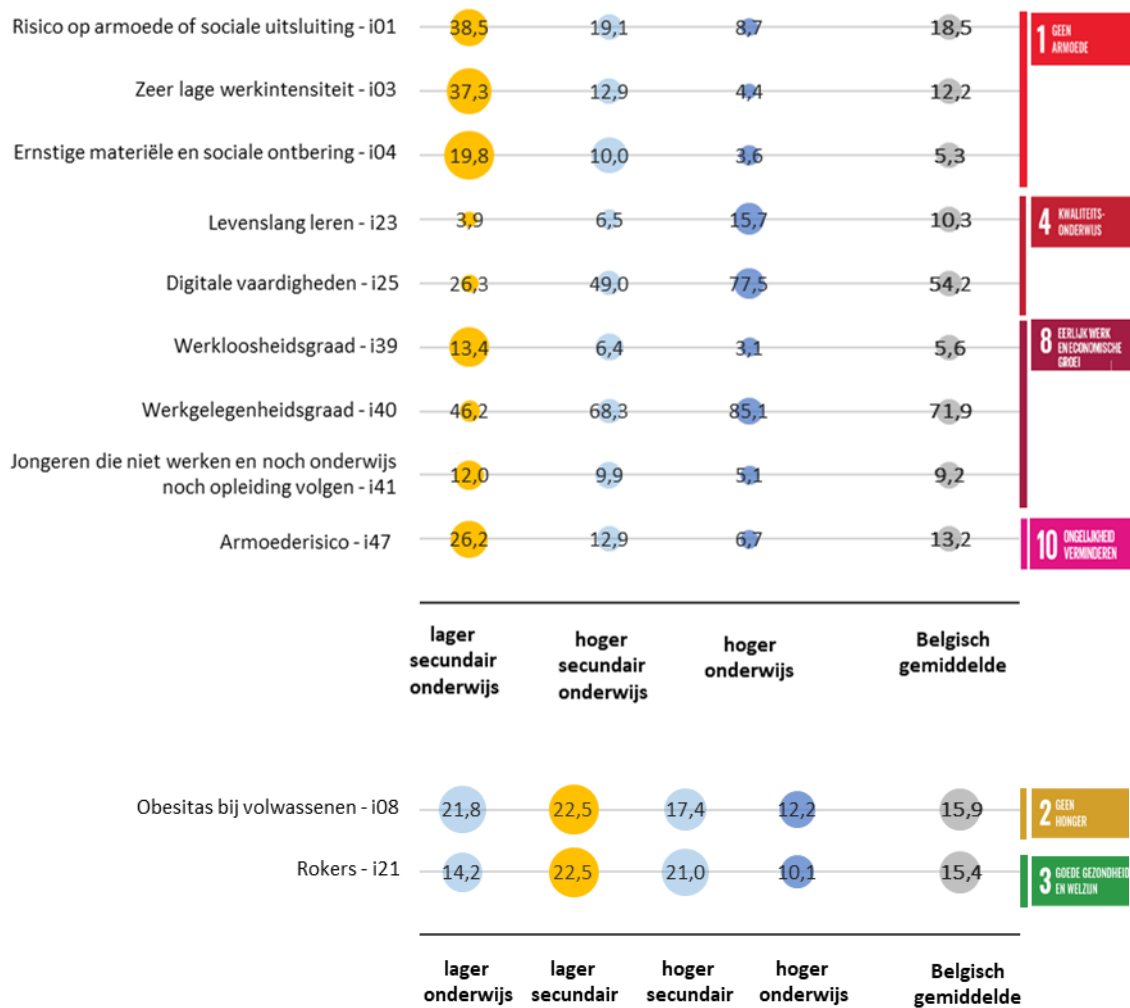
Bron: Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering (2022), *rechtstreekse mededeling 14/12/2022* en Instituut voor de Nationale Rekeningen en Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (2022), *rechtstreekse mededeling 31/05/2022*; berekeningen FPB.

Afsluitend moet worden opgemerkt dat enkel voor personen tussen 25 en 54 jaar het cijferdoel voor 2030 van *werkgelegenheid* (i39) dat gelijk is aan 80%, reeds is bereikt.

5.4. Opleiding

De 11 opsplitsingen volgens opleiding, rekening houdend met de leeftijdscategorieën waarop de indicatoren betrekking hebben en de beschikbare opsplitsingen (drie of vier opleidingscategorieën), tonen dat personen met een hoger opleidingsniveau in gunstigere omstandigheden leven. Het omgekeerde geldt voor mensen met een diploma van lager secundair onderwijs, waarvoor de verschillen over het algemeen zeer groot en bijzonder robuust in de tijd zijn.

Tabel 8 Indicatoren volgens opleiding voor het laatst beschikbare jaar
Het laatst beschikbare jaar is 2022, behalve voor i08, i21 (2018) en i25 (2021).



Bron: www.indicators.be.

De cijferdoelen voor 2030 voor *risico op armoede of sociale uitsluiting* (i01), *werkgelegenheidsgraad* (i40) en *levenslang leren* (i23) zijn respectievelijk 10,8%, 80% en 15%. Die cijferdoelen zijn reeds bereikt voor de personen met een diploma van hoger onderwijs.

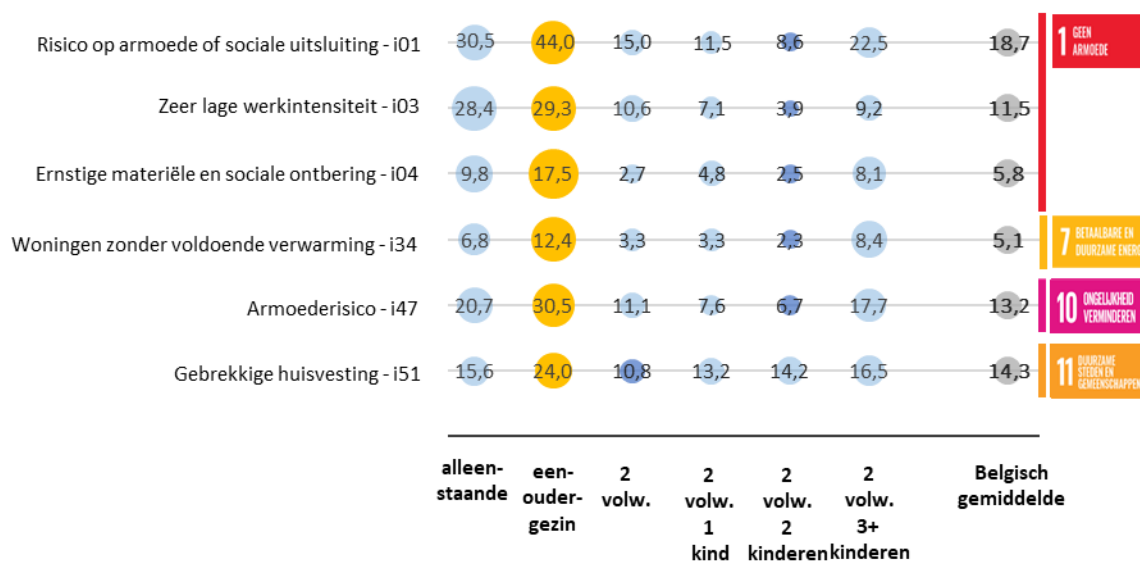
5.5. Huishoudentype

Voor zes indicatoren zijn gegevens beschikbaar per huishoudentype. Elk van die indicatoren heeft betrekking op een aspect van armoede, namelijk een gebrek aan inkomen, werk, materiële problemen, huisvesting of een combinatie van diverse aspecten van armoede. De verschillen zijn over het algemeen zeer uitgesproken. Eénoudergezinnen hebben steeds de slechtste resultaten in de hierboven vermelde domeinen, terwijl een huishouden met twee volwassenen en twee kinderen steeds de beste resultaten hebben. Dit laatste geldt niet voor *gebrekkige huisvesting* (i51): huishoudens met twee volwassenen scoren er het best.

Eénoudergezinnen zijn dus voor wat betreft de meeste indicatoren steeds slechter af, zeker voor lage werkintensiteit, waar het verschil met andere huishoudentypes, in vergelijking met de andere indicatoren, het grootst is. Die nadelige positie van éénoudergezinnen is zeer robuust in de tijd.

Merk ten slotte op dat het cijferdoel voor 2030 van het *risico op armoede of sociale uitsluiting* (i01), namelijk 10,8%, al is bereikt door huishoudens met twee volwassenen en twee kinderen.

Tabel 9 Indicatoren volgens huishoudentype voor het laatst beschikbare jaar
Het laatst beschikbare jaar is 2022

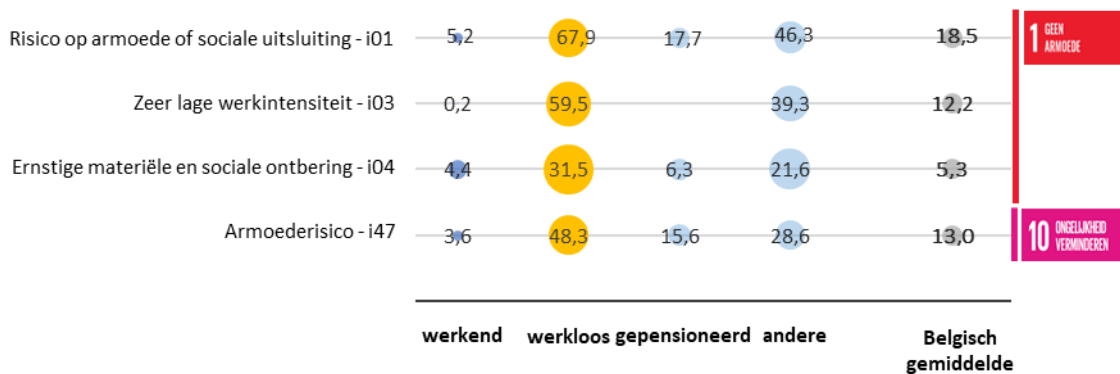


Bron: www.indicators.be.

5.6. Activiteitsstatus

Voor vier indicatoren zijn gegevens beschikbaar per activiteitsstatus. Die vier indicatoren hebben steeds betrekking op een (aspect van) armoede: een gebrek aan inkomen (i47), werk (i03), materiële en sociale ontbering (i04) of een combinatie van voorgaande aspecten (i01). Werklozen scoren steeds het slechtst zonder verandering doorheen de tijd, gevolgd door de categorie andere inactieven en gepensioneerden. Personen met een betaalde job scoren steeds het best. Doorheen de tijd verandert dit niet.

Tabel 10 Indicatoren volgens activiteitsstatus voor het laatst beschikbare jaar
Het laatst beschikbare jaar is 2022.
De beschouwde bevolking is ouder dan 18 jaar, met uitzondering van i03 (18-64-jarigen).



Bron: www.indicators.be.

Merk ten slotte op dat het cijferdoel voor 2030 van het *risico op armoede of sociale uitsluiting* (i01), namelijk 10,8%, al is bereikt voor werkenden.

6. Welzijnsindicatoren

In aanvulling op de set van 78 indicatoren van dit rapport heeft het FPB meerdere compositie welzijnsindicatoren ontwikkeld. Die indicatoren vatten verschillende componenten samen van het welzijn en van de ontwikkeling van de samenleving en vereenvoudigen de communicatie. Ook laten ze toe "om de indicatoren in een zo beperkt mogelijk aantal categorieën of hoofdindicatoren in te delen", zoals gevraagd door de wet van 14 maart 2014. Ze vinden ook hun oorsprong in een verzoek van de Kamer om over meer synthetische indicatoren te beschikken (Belgische Kamer van volksvertegenwoordigers, 2016). Deze compositie indicatoren werden opgesteld rond de drie dimensies van duurzame ontwikkeling: *Hier en nu*, *Later* en *Elders*.

Hier en nu. Voor de eerste dimensie heeft het FPB een compositie indicator opgesteld op basis van de resultaten van de statistische analyse van de determinanten van het welzijn specifiek voor België (Joskin, 2017): de indicator *Welzijn hier en nu* (W_{HN} ; INR/FPB, 2018a en Joskin, 2018). Hij meet de evolutie van het gemiddelde welzijn in België vanaf 2005. Op basis van de vaststelling dat er binnen de Belgische bevolking talrijke ongelijkheden bestaan op het vlak van welzijn (Joskin, 2019), werden er daarnaast elf compositie indicatoren voorgesteld om de evolutie van het huidige welzijn te meten voor vrouwen, mannen, vier leeftijdscategorieën (16-24-jarigen, 25-49-jarigen, 50-64-jarigen en 65-plussers) en vijf inkomenscategorieën (inkomenskwintielen; INR/FPB, 2019).

Gezien hun methodologie en de impact van de covid-19-pandemie op de verzameling van enquêtegegevens, konden deze indicatoren niet worden geactualiseerd in de laatste twee rapporten. Met de actualisering in dit rapport, bestrijkt de analyse van de evolutie van het welzijn in België nu de periode 2005-2022. Deze analyse wordt aangevuld met de resultaten van specifieke enquêtes tijdens de covid-19-pandemie die in het rapport van 2023 zijn voorgesteld.

Later. Het FPB ontwikkelde ook vier compositie indicatoren om de dimensie *Later* van duurzame ontwikkeling te meten: *menselijk kapitaal*, *sociaal kapitaal*, *milieukapitaal* en *economisch kapitaal* (Joskin, 2020). Die indicatoren laten toe de evolutie op te volgen van de voorraad hulpbronnen beschouwd als nodig om het welzijn van de toekomstige generaties te waarborgen (INR/FPB, 2020). De duurzame ontwikkeling van een samenleving houdt inderdaad in dat de behoeften van de huidige generaties moeten vervuld worden zonder de capaciteit in het gedrang te brengen van de toekomstige generaties om hun eigen behoeften te vervullen.

In dit rapport worden de indicatoren *sociaal kapitaal*, *milieukapitaal* en *economisch kapitaal* bijgewerkt.

Elders. De derde dimensie van een duurzame ontwikkeling, *Elders*, beoogt dat de ontwikkeling van het welzijn in België niet ten koste gaat van dat van mensen die elders in de wereld leven. Deze dimensie erkent de onderlinge afhankelijkheid van België, namelijk het feit dat het welzijn van de mensen direct of indirect verband houdt met het gedrag van alle mensen in de hele wereld. In 2023 werden er werkzaamheden gestart om voor deze dimensie een compositie indicator op te stellen die het mogelijk zouden moeten maken om eerste resultaten in het rapport van 2025 op te nemen.

De volgende paragrafen analyseren de evolutie van de welzijnsindicatoren voor de dimensies *Hier en nu* (6.1) en *Later* (6.2).

6.1. Het huidige welzijn in België

Paragraaf 6.1 stelt de belangrijkste conclusies voor van de analyse van de compositie indicatoren die het huidige welzijn in België meten (dimensie *Hier en nu* van duurzame ontwikkeling). De analyse gaat over 12 compositie indicatoren. Een eerste indicator meet de evolutie van het gemiddelde welzijn in België: de indicator *welzijn hier en nu* (W_{HN}). Elf andere indicatoren meten specifiek de evolutie van het welzijn voor vrouwen, mannen, vier leeftijdscategorieën (16-24-jarigen, 25-49-jarigen, 50-64-jarigen en 65-plussers) en vijf inkomenscategorieën (inkomenskwintielen). Deze indicatoren werden allemaal opgesteld volgens een identieke methode. De keuze van hun componenten en wegen is gebaseerd op de resultaten van specifieke, voor elk van de betrokken categorieën uitgevoerde statistische analyses (Joskin, 2018 en 2019).

Wegens verstoringen in de verzameling van de enquêtegegevens sinds het begin van de covid-19-pandemie en de onderliggende methodologie van de compositie indicatoren, zijn ze in de twee vorige rapporten niet geactualiseerd. Om dit te verhelpen en om de evolutie van het welzijn sinds 2005 te kunnen blijven meten, is er een methodologische wijziging doorgevoerd op basis van wetenschappelijk literatuuronderzoek. Deze wijziging gaat enkel over de gezondheidscomponent van de compositie W_{HN} -indicator en de jaren 2020 tot 2022. Voor de andere elf compositie indicatoren zijn geen methodologische wijzigingen doorgevoerd door het gebrek aan informatie in de wetenschappelijke literatuur over de categorieën die ze bestrijken. De analyse van deze elf indicatoren houdt daarom geen rekening met de jaren 2020 en 2021, aangezien het jaar 2022 vergelijkbaar is met de rest van de tijdreeks. Gedetailleerde informatie over deze methodologische wijzigingen is te vinden in bijlage 7.6.

Het eerste punt (6.1.1) analyseert de evolutie van het gemiddelde welzijn in België aan de hand van de compositie indicator *welzijn hier en nu* (W_{HN}). Het tweede punt (6.1.2) herneemt de evolutie van het welzijn voor de elf hierboven vermelde categorieën van de Belgische bevolking. In elk van deze punten wordt een samenvatting gegeven van de methodologie voor de compositie indicatoren.

6.1.1. Gemiddeld welzijn

Methodologie. De W_{HN} -indicator bestaat uit zes indicatoren die de belangrijkste componenten van het welzijn in België meten, namelijk gezondheid, levensstandaard, samenleving, werk en opleiding (zie tabel 11). De gezondheidscomponent wordt gemeten op basis van de indicator *gezondheidstoestand*. Deze wordt berekend als het gemiddelde van de drie indicatoren van de minimum Europese gezondheidsmodule (Eurostat, 2017): *ervaren gezondheid* (i13), *beperking in dagelijkse activiteiten* (i14) en *langdurige ziekte of aandoening* (i16). Aangezien gezondheid de belangrijkste determinant van het welzijn in België is, krijgt de indicator gezondheidstoestand het hoogste gewicht: 0,4 op een totaal van 1 (Joskin, 2017 en 2018).

Tabel 11 Componenten van de indicator *welzijn hier en nu* (W_{HN})

| Componenten | Indicatoren | Beschrijvingen | Gewichten |
|-----------------|---|---|-----------|
| Gezondheid | Gezondheidstoestand ¹ | Aandeel van de bevolking in goede gezondheids-toestand | 0,40 |
| Levensstandaard | <i>Ernstige materiële ontbering</i> (i03) | Aandeel van de bevolking dat zich in een situatie van ernstige materiële ontbering bevindt ² | 0,19 |
| Samenleving | Sociaal netwerk ³ | Aandeel van de bevolking dat op de steun van een naaste kan rekenen | 0,15 |
| Werk | <i>Langdurige arbeidsongeschiktheid</i> (i38) | Aandeel van de langdurig arbeidsongeschikte werknemers (meer dan een jaar) ² | 0,13 |
| | <i>Werkloosheidsgraad</i> (i39) | Aandeel van de werkloze beroepsbevolking ² | 0,04 |
| Opleiding | <i>Vroegtijdige schoolverlaters</i> (i22) | Aandeel 18-24-jarige schoolverlaters ² | 0,09 |

Bron: berekeningen FPB op basis van de gegevens van de EU-SILC-enquête van 2013 (Statbel, 2014).

¹ De indicator wordt berekend als het gemiddelde van de drie indicatoren van de minimum Europese gezondheidsmodule.

² Opdat een stijging van de indicator gepaard gaat met een stijging van het welzijn, is het het complement van de indicator dat gebruikt wordt voor de berekening van de W_{HN} .

³ Deze indicator maakt geen deel uit van de SDG-opvolgingsindicatoren voor België en is daarom niet opgenomen op de website www.indicators.be.

De andere indicatoren krijgen gewichten van 0,04 (*werkloosheidsgraad* - i39) tot 0,19 (*ernstige materiële en sociale ontbering* - i03). Die gewichten liggen vast in de tijd en de som ervan is gelijk aan 1. Een stijging van de indicatoren stemt overeen met een verbetering van het welzijn⁴. Aangezien de meeteenheden van de indicatoren niet identiek zijn, werden deze genormaliseerd. De indicatoren werden genormaliseerd tussen 0 en 1, waar 0 en 1 respectievelijk de waargenomen minimum- en maximum-waarde vertegenwoordigen voor elke indicator over de periode 2005-2022. Elke indicator wordt daarna vermenigvuldigd met zijn gewicht, waarbij de som van de componenten de W_{HN} -indicator vormt. Rekening houdend met de methode om de W_{HN} -indicator te normaliseren, schommelt die ook tussen 0 en 1. Een waarde van 0 stemt overeen met een situatie waarin de zes componenten zich gelijktijdig op hun minimumniveau bevinden, terwijl een waarde van 1 overeenstemt met een situatie waarin die componenten zich gelijktijdig op hun maximumniveau bevinden.

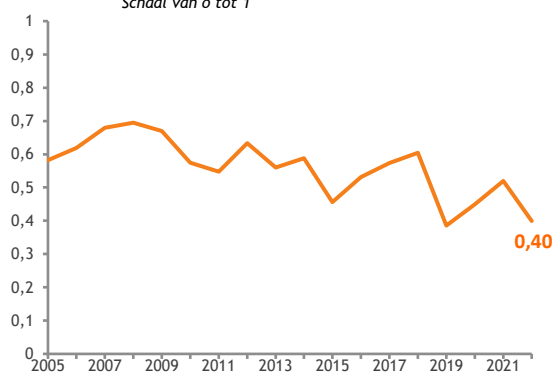
Methodologische wijziging. De covid-19-pandemie heeft een grote impact gehad op de verzameling van enquêtegegevens (INR/FPB, 2022, p.9). Sommige enquêtes hadden bijvoorbeeld een uitgestelde gegevensverzameling, andere vonden niet plaats in 2020 of schakelden over op een verzamelingsmethode op afstand. Als gevolg van deze verstoringen is de compositie W_{HN} -indicator waarvan de componenten voornamelijk afkomstig zijn van enquêtes, in de twee vorige rapporten niet geactualiseerd. Om deze indicator te actualiseren en zijn evolutie over de periode 2005-2022 te kunnen meten, werd een grondige analyse van de gezondheidscomponent van de compositie indicator uitgevoerd. Er zijn drie redenen waarom deze component is geanalyseerd.

Ten eerste heeft deze component het grootste gewicht en daarom de grootste impact op het welzijn (zie tabel 11). Ten tweede wordt deze component gemeten aan de hand van indicatoren op basis van de ervaren gezondheid van de respondenten (subjectieve indicatoren), die aanzienlijk schommelden tijdens de covid-19-golven (INR/FPB, 2023). Tot slot zijn deze subjectieve indicatoren gevoelig voor veranderingen in de gegevensverzamelingsmethode.

De resultaten van deze analyse zijn opgenomen in bijlage 7.6, samen met de gedetailleerde uitleg van de tussen 2020 en 2022 aangebrachte methodologische wijziging aan de indicator *gezondheidstoestand*.

⁴ Voor de met een ²gemarkeerde indicatoren in tabel 11 is het hun complement dat hernomen werd voor de berekening van de compositie W_{HN} -indicator. Een toename van de indicatoren komt dus overeen met een toename van het welzijn.

Figuur 1 Indicator *Welzijn hier en nu* (W_{HN})
Schaal van 0 tot 1

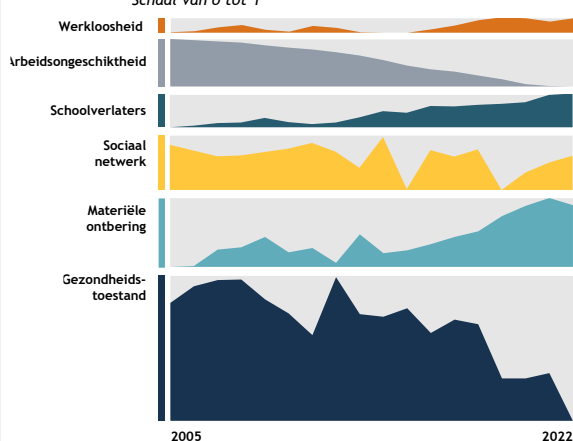


Bron: FPB

Noot: een waarde van 0 stemt overeen met een situatie waarin de zes componenten van de W_{HN}-indicator zich gelijktijdig op hun minimumniveau bevinden, terwijl een waarde van 1 overeenstemt met een situatie waarin die componenten zich op hun maximumniveau bevinden.

Analyse. Uit de analyse van de indicator over de periode 2005-2022 blijkt dat het welzijn in België een significante⁵ neerwaartse trend vertoont (zie figuur 1)⁶. Na een stijging in het begin van de periode, daalt de indicator vanaf 2008, het jaar waarin de financieel-economische crisis uitbrak, tot 2015 (met uitzondering van het jaar 2012). Tussen 2015 en 2018 stijgt het welzijn van de Belgen. Het niveau van vóór de crisis wordt echter niet bereikt. In 2019 daalt de indicator tot zijn laagste niveau over de bestudeerde periode. Tijdens de covid-19-pandemie blijft de indicator in 2020 stabiel om vervolgens in 2021 aanzienlijk toe te nemen. In 2022 daalt het gemiddelde welzijn van de Belgen tot bijna het minimum dat werd waargenomen in de periode 2005-2022.

Figuur 2 Opsplitsing van de indicator *Welzijn hier en nu* (W_{HN})
Schaal van 0 tot 1



Bron: FPB.

Noot 1: opdat een toename van de indicatoren zou wijzen op een toename van het welzijn, wordt hun complementaire aandeel gebruikt bij de berekening van de compositie W_{HN}-indicator. Werkloosheid wordt bijvoorbeeld gemeten aan de hand van het aandeel van de beroepsbevolking dat niet werkloos is. Een toename van deze indicator wijst dus op een toename van het welzijn.

Noot 2: elke indicator is genormaliseerd zodat de verandering in de tijd schommelt tussen 0 en 1. 0 komt overeen met het minimum in de periode 2005-2022, terwijl 1 overeenkomt met het maximum.

Noot 3: met uitzondering van de indicator voor sociaal netwerk, zijn de indicatoren die zijn gebruikt om de samengestelde W_{HN}-indicator te berekenen te vinden op www.indicators.be.

De opsplitsing van de indicator laat toe de evolutie van de zes individuele indicatoren waaruit hij bestaat te analyseren (zie figuur 2). Tussen 2005 en 2022 is de achteruitgang van de compositie indicator vooral te wijten aan een verslechtering van de gemiddelde gezondheidstoestand van de Belgen. Over deze periode vertoont de indicator gezondheidstoestand inderdaad een statistisch significante neerwaartse trend. De drie indicatoren die samen de indicator gezondheidstoestand vormen dalen alle drie (zie tabel 11), maar de daling is meer uitgesproken voor de indicator die de prevalentie van langdurige ziektes of aandoeningen in de bevolking meet (*langdurige ziekte of aandoening* - i16). De verslechtering van de gezondheidstoestand, zowel fysiek als geestelijk, sluit aan bij de trend die zichtbaar is sinds 1997 in de resultaten van de door Sciensano uitgevoerde gezondheidsenquêtes (Sciensano, 2020).

⁵ Om de statistische significantie van de evolutie van de indicator te meten, wordt de correlatie tussen de indicator en een tijdstrend gemeten aan de hand van de rangcorrelatiecoëfficiënt van Spearman (foutmarge van 5%).

⁶ Op het moment dat de compositie indicator werd berekend, waren de gegevens over arbeidsongeschiktheid voor 2022 nog niet beschikbaar. Hier wordt aangenomen dat deze arbeidsongeschiktheid in 2022 hoger was dan in 2021.

In 2020 en 2021, op het hoogtepunt van de covid-19-pandemie, bleef de gezondheid van de bevolking relatief stabiel. Op basis van gegevens uit regelmatig herhaalde enquêtes tijdens de pandemie blijkt dat de geestelijke gezondheid dat jaar toch aanzienlijk verslechterd is (INR/FPB, 2023). De relatieve stabiliteit van de indicator gezondheidstoestand in 2020 en 2021 lijkt er daarom op te wijzen dat er een compenserend effect is geweest met een verbetering van de ervaren fysieke gezondheid van de bevolking. Sommige studies wijzen ook op een compenserend effect tussen verschillende bevolkingscategorieën, waardoor het belangrijk is om verder te kijken dan de gemiddelde cijfers (zie bijlage 7.6.1). De relatieve stabiliteit van de gezondheidstoestand verbergt niettemin grote schommelingen, die fluctueren met de covid-19-golven in 2020 en 2021 (INR/FPB, 2023). In 2022 daalt de algemene gezondheidstoestand van de bevolking tot zijn minimum in de periode 2005-2022. Nog op het vlak van gezondheid is het aandeel van de werknemers met *langdurige arbeidsongeschiktheid* (i38) voortdurend verslechterd sinds 2005.

De indicator sociaal netwerk is stabiel in de tijd en daalt in 2019 tot zijn minimum in de periode 2005-2022. De indicator stijgt sinds het begin van de covid-19-pandemie. Andere indicatoren van de sociale component namen ook toe tijdens de pandemie (in termen van donaties, anderen helpen, vrijwilligerswerk enz.), wat het belang van de sociale sfeer in tijden van crisis lijkt aan te tonen (Helliwell *et al.*, 2022). De waargenomen stijging in de indicator sociaal netwerk heeft de daling in de gezondheidscomponent van het welzijn dus gedeeltelijk gecompenseerd.

De evolutie van de socio-economische indicatoren tussen 2005 en 2022 is gunstig: minder personen zijn werkloos (*werkloosheidsgraad* - i39) of hebben geen toegang tot de gangbaar beschouwde levensstandaard (*ernstige materiële ontbering* - i03) en er zijn minder jongeren die de school vroegtijdig verlaten (*vroegtijdige schoolverlaters* - i22). Tot op heden lijkt de covid-19-pandemie geen impact te hebben gehad op de historische trend van deze indicatoren. Deze verbeteringen waren echter niet voldoende om een tegenwicht te bieden aan de vastgestelde achteruitgang voor de andere componenten van het welzijn van de Belgen.

6.1.2. Welzijn voor elf bevolkingscategorieën

Methodologie. De statistische analyse van de determinanten van het welzijn van de Belgen toont dat de determinanten en hun respectievelijke gewichten verschillen van de ene tot de andere bevolkingscategorie (Joskin, 2019). Voor alle geanalyseerde categorieën is gezondheid wel de belangrijkste determinant van het welzijn. Naast gezondheid is alleen de welzijnscomponent *samenleving* een gemeenschappelijke determinant voor alle geanalyseerde bevolkingscategorieën. Bijgevolg worden alleen de indicatoren gezondheidstoestand en sociaal netwerk opgenomen in alle elf compositie indicatoren (zie tabel 12). Omgekeerd worden de indicatoren *werkloosheidsgraad* - i39 - en *vroegtijdige schoolverlaters* - i22 - slechts opgenomen in twee van de elf categorieën. De compositie welzijnsindicator voor de jongeren onder 25 jaar is de enige die alle zes componenten herneemt, net als de W_{HN} -indicator die de evolutie van het welzijn van de hele Belgische bevolking meet.

Tabel 12 Samenstelling van de compositie welzijnsindicatoren voor verschillende categorieën van de Belgische bevolking

| Indicatoren | Vrouwen | Mannen | <25 | 25-49-jarigen | 50-64-jarigen | 65-plussers | IK1 | IK2 | IK3 | IK4 | IK5 |
|---|---------|--------|-----|---------------|---------------|-------------|-----|-----|-----|-----|-----|
| Gezondheidstoestand | X | X | X | X | X | X | X | X | X | X | X |
| <i>Ernstige materiële ontbering</i> - i03 | X | X | X | X | X | - | X | X | X | X | - |
| <i>Langdurige arbeidsongeschiktheid</i> - i38 | X | X | X | X | X | - | - | - | X | X | - |
| <i>Werkloosheidsgraad</i> - i39 | - | X | X | - | - | - | - | - | - | - | - |
| <i>Vroegtijdige schoolverlaters</i> - i22 | X | - | X | - | - | - | - | X | - | - | - |
| Sociaal netwerk ¹ | X | X | X | X | X | X | X | X | X | X | X |

Bron: FPB.

Noot: een kruis geeft aan dat de indicator is opgenomen in de compositie welzijnsindicator voor deze categorie. De afkortingen IK1 tot IK5 staan voor de inkomenskwintielen, gaande van het laagste tot het hoogste inkomen.

¹ Deze indicator maakt geen deel uit van de SDG-opvolgingsindicatoren voor België en is daarom niet opgenomen op de website www.indicators.be.

Deze compositie indicatoren werden opgesteld volgens dezelfde methode als die om de indicator W_{HN} te berekenen (zie 6.1.1). Als gevolg daarvan schommelen zij ook tussen 0 en 1. Een waarde 0 stemt overeen met een situatie waarin hun componenten zich gelijktijdig op hun minimumniveau bevinden, terwijl een waarde 1 overeenstemt met een situatie waarin die componenten zich gelijktijdig op hun maximumniveau bevinden.

Omdat de componenten van de compositie indicatoren en hun wegen verschillen van de ene bevolkingscategorie tot de andere, is het niet mogelijk om het niveau of de omvang van de evolutie van de indicatoren te vergelijken. Het is wel mogelijk om de trend van hun evolutie te vergelijken, namelijk stabiel, stijgend of dalend. De statistische significantie van deze trends wordt gemeten met de rangcorrelatiecoëfficiënt (met een tijdstrend) van Spearman (met een foutmarge van 5%).

Opsplitsing volgens geslacht. In de periode 2005-2022 toont de compositie indicator voor mannen een statistisch significante dalende trend. Voor de welzijnsindicator voor vrouwen is er echter geen significante trend. De analyse toont dat de compositie welzijnsindicatoren voor vrouwen en mannen stijgen tot 2008, het jaar waarin de financieel-economische crisis uitbrak. Daarna dalen ze significant, in het bijzonder de welzijnsindicator voor mannen. Net als voor de bevolking in het algemeen zijn deze dalingen voornamelijk gekoppeld aan een verslechtering van de gezondheidstoestand.

Aan het begin van de covid-19-pandemie bleef het welzijn van vrouwen en mannen relatief stabiel, onder andere dankzij de toename van het sociaal netwerk tijdens de crisis en de verbetering van de socio-economische indicatoren. Deze verbeteringen hebben onder andere de achteruitgang van de geestelijke gezondheid gecompenseerd die is waargenomen in de sinds het begin van de pandemie regelmatig uitgevoerde enquêtes (INR/FPB, 2023). In 2022 daalt het welzijn van vrouwen en mannen als gevolg van een verslechtering van de gezondheidstoestand. De daling in 2022 is meer uitgesproken voor vrouwen dan voor mannen. In 2022 ligt het welzijnsniveau van vrouwen en mannen onder dat van 2005.

Opsplitsing volgens leeftijd. De analyse van het welzijn van vier leeftijdscategorieën (16-24-jarigen, 25-49-jarigen, 50-64-jarigen en 65-plussers) toont grote verschillen. Over de volledige periode 2005-2022 daalt de trend voor de 16-24-jarigen en de 50-64-jarigen, terwijl hij stijgt voor de 65-plussers. Die trends zijn statistisch significant. Voor de 25-49-jarigen tekent er zich daarentegen geen significante trend af. De

financieel-economische crisis heeft een impact gehad op alle indicatoren en enkel de welzijnsindicator van de 65-plussers is nadien gevoelig verbeterd.

Tijdens de covid-19-pandemie werden vergelijkbare trends waargenomen als bij vrouwen en mannen. In 2022 daalt het welzijn van alle leeftijdsgroepen, hoewel de daling meer uitgesproken is voor de 25-49-jarigen. Voor alle categorieën is de daling van het welzijn het gevolg van een verslechtering van de gezondheidscomponent. In 2022 is het welzijnsniveau van 65-plussers het enige dat het in 2005 gemeten niveau overstijgt.

Opsplitsing volgens inkomen. Wanneer de Belgen in vijf inkomenscategorieën worden ingedeeld (vijf kwintielen van het laagste inkomen voor het eerste kwintiel tot het hoogste inkomen voor het vijfde kwintiel), blijkt uit de berekeningen dat enkel de compositie indicator voor het vierde kwintiel een statistisch significante dalende trend vertoont over de periode 2005-2022. Voor de andere kwintielen tekent er zich geen statistisch significante trend af. Een meer gedetailleerde analyse van de resultaten toont dat de financieel-economische crisis van 2008 een relatief grotere impact heeft gehad op personen in het tweede en derde inkomenskwintiel dan op de andere kwintielen.

De impact van de covid-19-pandemie op het welzijn was globaal genomen gelijk voor alle vijf de categorieën. Tijdens de pandemie bleef hun welzijn relatief stabiel, om dezelfde redenen als hierboven vermeld. In 2022 hebben alle categorieën hun welzijn zien afnemen. Deze daling is echter relatief groter voor personen in het derde inkomenskwintiel. In 2022 is het welzijn van personen in het tweede en vijfde kwintiel hoger dan het niveau berekend in 2005. Voor de andere drie kwintielen is het niveau van 2022 lager dan dat gemeten in 2005.

6.2. Het welzijn van de toekomstige generaties

De duurzame ontwikkeling van een samenleving houdt in dat het voldoen aan de behoeften van het heden (het welzijn *Hier en nu*) geen afbreuk doet aan het vermogen van de toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien (het welzijn *Later*). Een samenleving ontwikkelt zich op een duurzame manier als zij de toekomstige generaties een welzijnsniveau garandeert dat ten minste gelijk is aan het huidige niveau (INR/FPB, 2021).

De compositie indicatoren opgenomen in dit rapport gaan uit van de vaststelling dat niet kan worden voorspeld wat de determinanten zullen zijn voor het welzijn van toekomstige generaties. Het komt er dus op neer deze generaties de hulpbronnen te geven die hen toelaten hun welzijn volgens hun criteria te ontwikkelen.

Deze hulpbronnen beperken zich niet alleen tot de materiële hulpbronnen (machines, uitrusting, infrastructuur enz.), maar omvatten ook onderwijs, milieu, sociale relaties of instellingen. Zowel de kwantiteit als de kwaliteit van de hulpbronnen zijn van belang voor de toekomstige generaties. Deze hulpbronnen worden hier kapitalen genoemd en er zijn er vier: menselijk, sociaal, milieu- en economisch kapitaal.

Dit conceptuele kader wordt onder andere gebruikt in de werkzaamheden van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (zie bij voorbeeld OESO, 2001 en Scrivens, K. en C. Smith,

2013), van de Economische Commissie voor Europa van de Verenigde Naties (zie bijvoorbeeld UNECE, 2014 en 2016) of in de rapporten van de Commissie over de meting van economische prestaties en sociale vooruitgang (Stiglitz *et al.*, 2009 en 2018) en ook in de rapporten *Monitor Brede Welvaart & Sustainable Development Goals* in Nederland (CBS, 2023).

Deze paragraaf buigt zich over het meten van de houdbaarheid van het welzijn in België op basis van de vier door het FPB ontwikkelde compositie indicatoren (INR/FPB, 2021 en Joskin, 2020). Die indicatoren meten de evolutie van de voorraad hulpbronnen nodig voor het welzijn van de toekomstige generaties. Deze compositie indicatoren zijn ook overgenomen in het laatste OESO-rapport over de milieuprestaties van België (OECD, 2021).

6.2.1. Evolutie van de compositie indicatoren

Het conceptuele kader onderscheidt vier kapitalen: menselijk, sociaal, milieu- en economisch kapitaal. Ze worden niet geaggregeerd tot één compositie indicator omdat die kapitalen onderling niet verwisselbaar zijn.

De kapitalen worden zelf opgesplitst in meerdere subkapitalen. Elk subkapitaal wordt vervolgens gemeten aan de hand van één of twee indicatoren. In een mensgerichte benadering van duurzame ontwikkeling, worden de meeteenheden van de indicatoren telkens uitgedrukt in verhouding tot de bevolking om die grootheden per persoon te meten. De gekozen indicatoren meten zowel de kwantitatieve als de kwalitatieve aspecten van de kapitalen nodig voor het welzijn van de toekomstige generaties (zie tabel 13).

Tabel 13 Conceptueel kader en indicatoren voor het meten van de houdbaarheid van het welzijn in België

| Kapitalen | Subkapitalen | Indicatoren |
|---------------------|---------------------|---|
| Menselijk kapitaal | Opleiding | <i>Voldoende leesvaardigheid (i26)</i> <i>Gediplomeerden van het hoger onderwijs (i24)</i> |
| | Gezondheid | <i>Levensverwachting in goede gezondheid (i12)</i> |
| Sociaal kapitaal | Individuen | Sociaal netwerk ¹ <i>Contact met vrienden en familie (i70)</i> |
| | Gemeenschap | <i>Gegeneraliseerd vertrouwen (i71)</i> <i>Vertrouwen in instellingen (i75)</i> |
| Milieukapitaal | Lucht | <i>Atmosferische CO₂-concentratie¹</i> |
| | Water | <i>Nitraat in grondwater (i31)</i> |
| | Land | <i>Niet-bebouwde oppervlakte (i69)</i> |
| | Biodiversiteit | <i>Populatie akkervogels (i68)</i> |
| Economisch kapitaal | Fysiek kapitaal | <i>Kapitaalvoorraad (i45)</i> |
| | Kenniskapitaal | |
| | Financieel kapitaal | - |

¹ Deze indicatoren maken geen deel uit van de SDG-opvolgingsindicatoren voor België en zijn daarom niet opgenomen op de website www.indicators.be.

Om geaggregeerd te kunnen worden, werden de indicatoren van elk kapitaal genormaliseerd met een waarde 100 voor een referentiejaar, namelijk het eerste gemeenschappelijke jaar van die indicatoren. Omdat een toename van de indicatoren gepaard gaat met een verbetering van de kapitaalvoorraad voor

de toekomstige generaties, wordt voor een aantal van deze indicatoren het complement gebruikt voor de berekening. Voor elk kapitaal krijgen de subkapitalen een identiek gewicht, wat impliciet aangeeft dat elk subkapitaal even belangrijk is voor het welzijn van de toekomstige generaties. Hetzelfde geldt voor elk van de indicatoren die deze subkapitalen meten. Eerst wordt het rekenkundig gemiddelde van de indicatoren voor elk subkapitaal berekend. De compositie kapitaalindicatoren worden vervolgens berekend op basis van het rekenkundig gemiddelde van de subkapitalen waaruit ze zijn samengesteld.

De analyse van de compositie indicatoren maakt het mogelijk om de evolutie van de vier kapitalen in de tijd te vergelijken. Als gevolg van de gebruikte methodologie is het echter niet mogelijk de omvang van deze ontwikkeling noch het niveau ervan te vergelijken. De statistische significantie van de evolutie van de compositie indicatoren wordt bepaald met behulp van de rangcorrelatiecoëfficiënt van Spearman (met een foutmarge van 5%).

Op basis van de nieuwe beschikbare statistische gegevens konden drie van de vier compositie indicatoren in dit rapport worden geactualiseerd: de indicatoren *sociaal kapitaal*, *milieukapitaal* en *economisch kapitaal*.

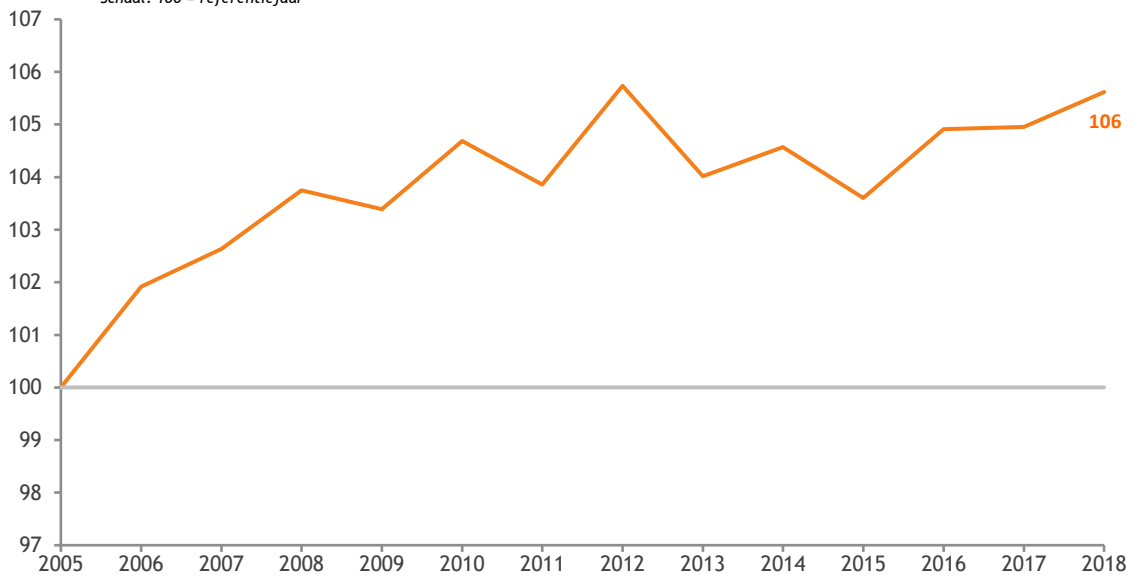
6.2.2. Hoe staat het met de houdbaarheid van het welzijn in België?

Menselijk kapitaal. De OESO definieert menselijk kapitaal als volgt: "*de individuele kennis, vaardigheden, bekwaamheden en kenmerken die de creatie van persoonlijk, sociaal en economisch welzijn vergemakkelijken*" (OECD, 2001, p.18). Deze omschrijving is dus ruimer dan de economische definitie van menselijk kapitaal als bijdrage tot de economische productie en dus tot het bbp. De indicator onderscheidt twee subkapitalen: het subkapitaal *opleiding*, dat de vaardigheden en bekwaamheden omvat, en het subkapitaal *gezondheid*. Het subkapitaal *opleiding* wordt gemeten door twee indicatoren: de eerste meet het kwantitatieve aspect van opleiding, *gediplomeerden van het hoger onderwijs* (i24), en de tweede het kwalitatieve aspect, *voldoende leesvaardigheid* (i26). Het subkapitaal *gezondheid* wordt gemeten door een indicator die zowel de kwantitatieve als de kwalitatieve aspecten van gezondheid combineert, *levensverwachting in goede gezondheid* (i12).

Uit de analyse blijkt dat de indicator *menselijk kapitaal* significant is gestegen gedurende de periode 2005-2018 (zie figuur 3). De opsplitsing laat zien dat deze stijging toe te schrijven is aan de indicator *gediplomeerden van het hoger onderwijs* (i24) van het subkapitaal *opleiding*; er is geen trend te zien in de indicator *voldoende leesvaardigheid* (i26) over de periode 2005-2018 (zie figuur 4). Een meer gedetailleerde analyse van het subkapitaal *opleiding* toont echter verschillende evoluties naargelang van de beschouwde periode. Tot 2012 steeg het door het gecombineerde effect van een groeiend aantal gediplomeerden van het hoger onderwijs en verbeterde leesvaardigheden. De stijging van het subkapitaal *opleiding* die vanaf 2015 wordt waargenomen, is daarentegen uitsluitend het gevolg van een sterke toename van het aantal gediplomeerden van het hoger onderwijs. Vanaf 2012 daalt de leesvaardigheidsindicator inderdaad gestaag tot 2018. De resultaten van de PISA-enquête van 2022 bevestigen deze daling van de leesvaardigheid die zich dat jaar op zijn minimum bevindt voor de periode 2005-2022⁷.

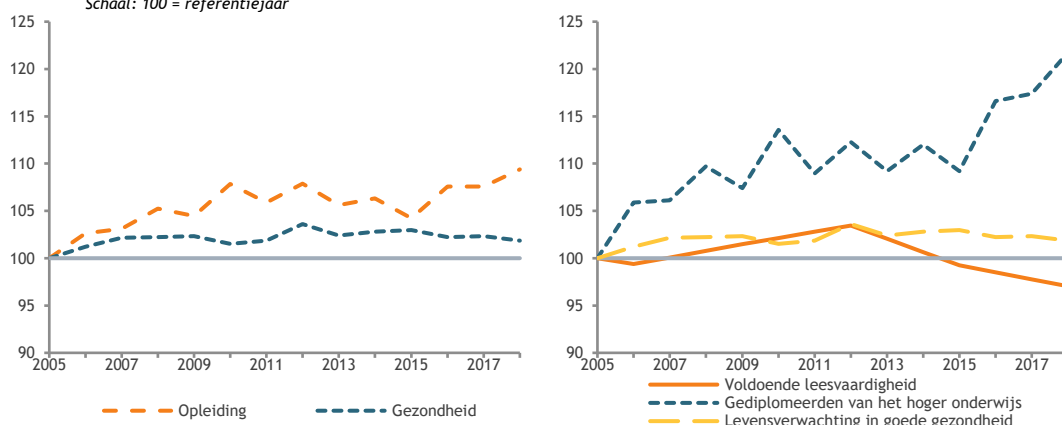
⁷ Op het moment dat de gegevens werden afgesloten, waren de PISA 2022-gegevens nog niet beschikbaar. Daarom heeft de indicator betrekking op de periode 2005-2018.

Figuur 3 Compositie indicator *menselijk kapitaal* - 2005-2018
Schaal: 100 = referentiejaar



Bron: FPB.

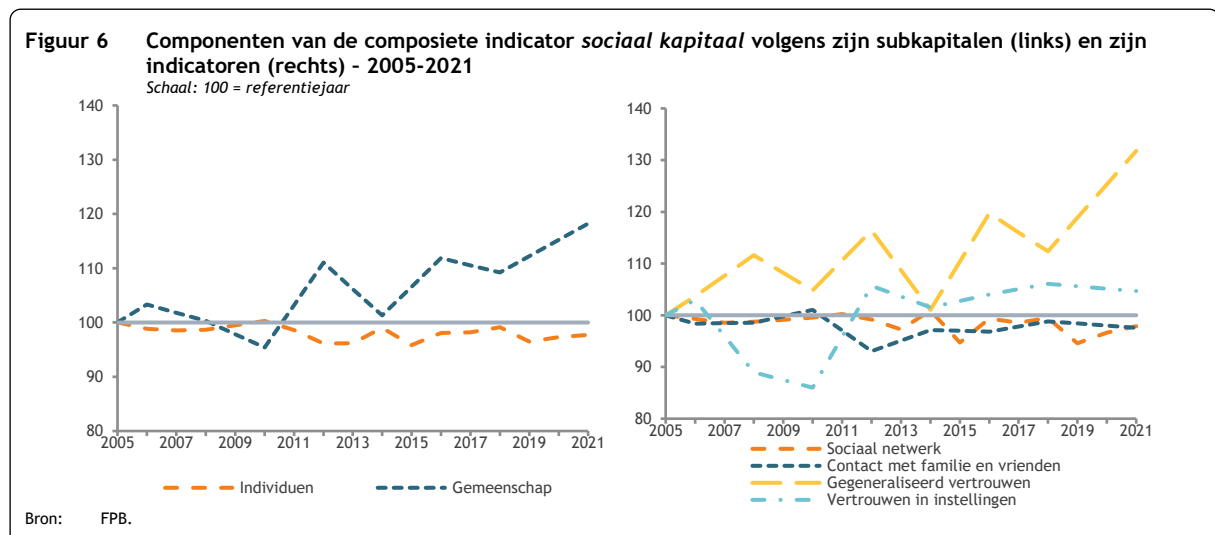
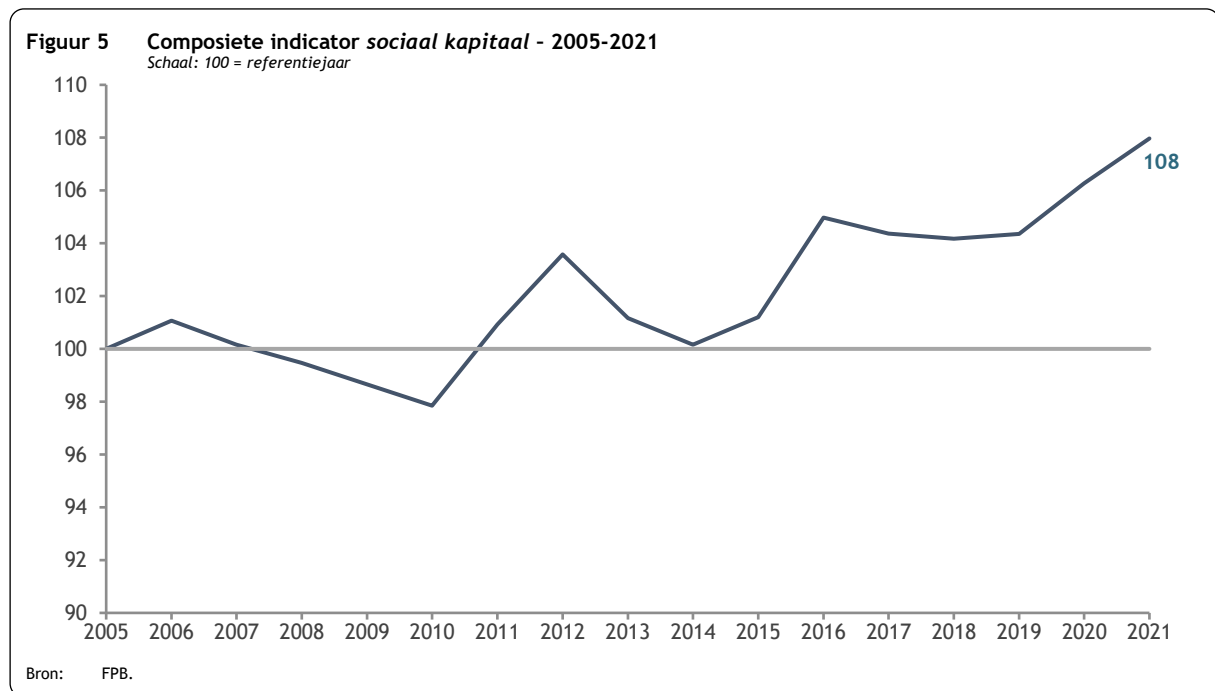
Figuur 4 Componenten van de compositie indicator *menselijk kapitaal* volgens zijn subkapitalen (links) en zijn indicatoren (rechts) - 2005-2018
Schaal: 100 = referentiejaar



Bron: FPB.

Sociaal kapitaal. Het sociaal kapitaal gaat niet over personen, maar over de kwaliteit van hun relaties. Zoals vermeld in het rapport *The Well-being of Nations: The Role of Human and Social Capital* is er geen eenduidige definitie van sociaal kapitaal (OECD, 2001, p.40). Dit concept omvat een reeks waarden en normen die tot het welzijn bijdragen (Stiglitz *et al.*, 2018, p.286). Er worden hier twee subkapitalen onderscheiden: een eerste subkapitaal dat zich buigt over het sociaal kapitaal op individueel niveau (*individuen*) en een ander subkapitaal op het niveau van de gemeenschap (*gemeenschap*). Het subkapitaal *individuen* wordt gemeten door twee indicatoren: de indicator sociaal netwerk meet het hebben van mensen om op terug te vallen, terwijl de indicator *contact met vrienden en familie* (i70) de frequentie van het contact met naasten meet. Het subkapitaal *gemeenschap* wordt gemeten aan de hand van twee indicatoren van vertrouwen in de gemeenschap: *gegeneraliseerd vertrouwen* (i71) en *vertrouwen in instellingen* (i75).

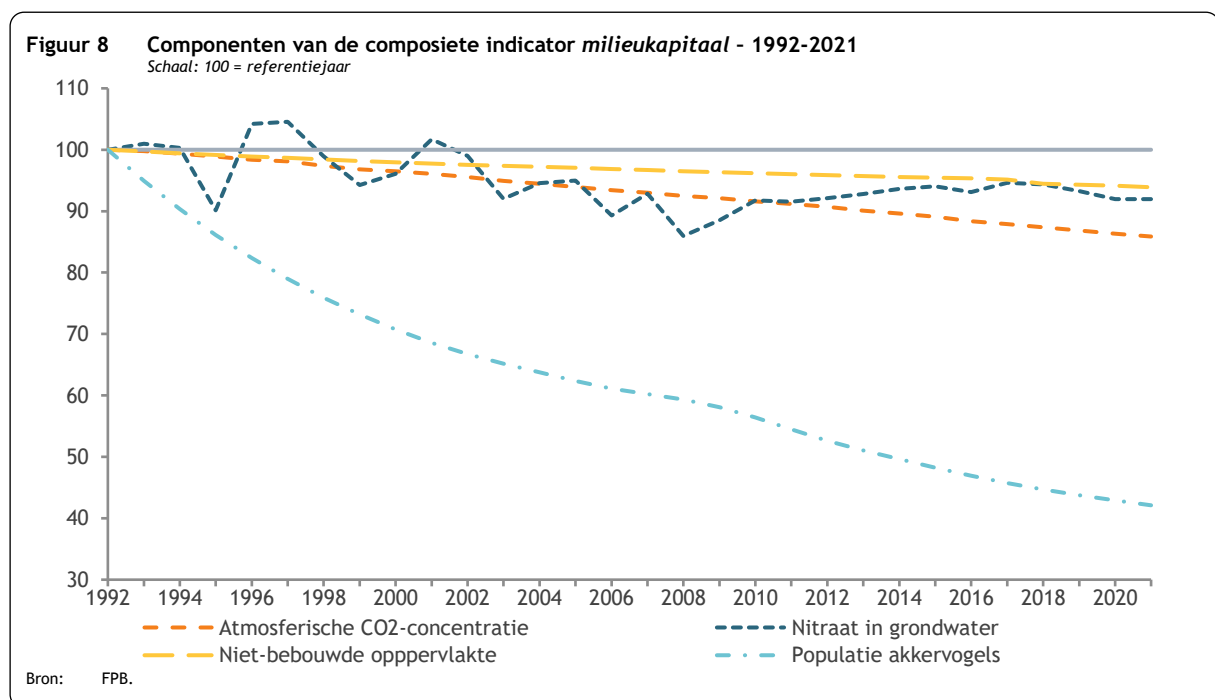
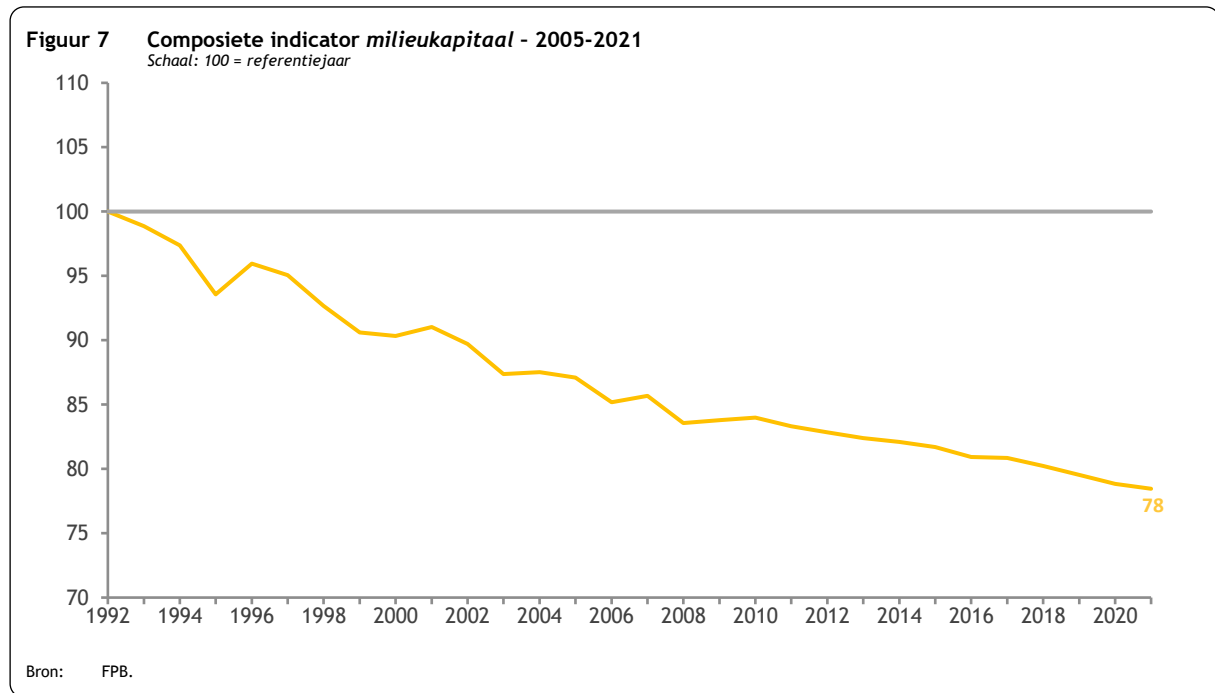
De indicator *sociaal kapitaal* is geactualiseerd en is nu beschikbaar voor de periode 2005-2021. Uit de analyse blijkt dat de indicator in deze periode aanzienlijk is toegenomen (zie figuur 5). Uit de opsplitsing ervan blijkt dat deze stijging het gevolg is van een toename van het subkapitaal *gemeenschap* (zie figuur 6). In de periode 2005-2021 is zowel het vertrouwen naar anderen toe als het vertrouwen in instellingen toegenomen, met een bijzonder opvallende stijging in de eerste vertrouwensindicator. De indicatoren die het subkapitaal *individuen* meten, zijn relatief stabiel gebleven. Mensen om op terug te vallen (sociaal netwerk) en contact met vrienden en familie liggen in 2021 op vergelijkbare niveaus als in 2005.



Milieukapitaal. Het *Federaal rapport inzake duurzame ontwikkeling 2000-2004* (FPB, 2005, p.5) beschrijft het milieukapitaal als het kapitaal dat de natuurlijke hulpbronnen (water, atmosfeer, land en ook mineralen en metaalertsen) en het geheel van alle levende soorten (micro-organismen, zwammen, planten en dieren) omvat. Op basis van die definitie wordt de indicator *milieukapitaal* onderverdeeld in vier subkapitalen: lucht, water, land en biodiversiteit. Elk subkapitaal wordt gemeten aan de hand van een

indicator, namelijk respectievelijk atmosferische CO₂-concentratie, *nitraat in grondwater* (i31), *niet-bebouwde oppervlakte* (i69) en *populatie akkervogels* (i68).

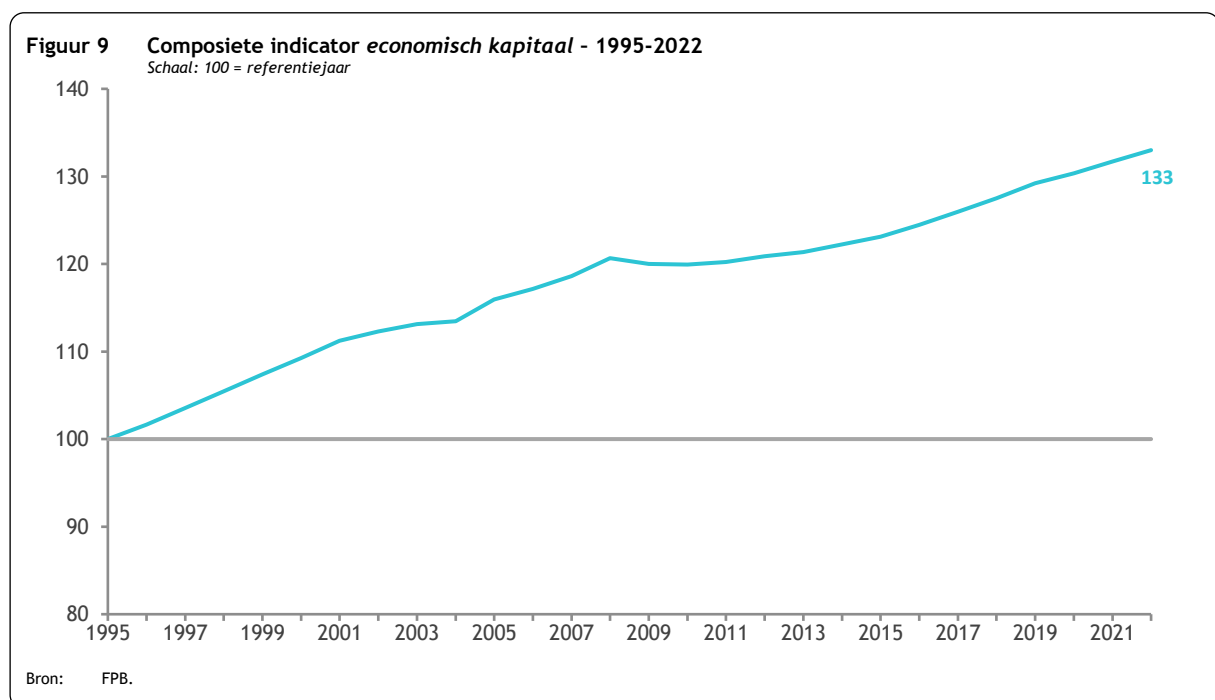
De indicator *milieukapitaal* bestrijkt de langste periode: 1992 tot 2021. In deze periode is de compositie indicator aanzienlijk gedaald en de nieuwe beschikbare gegevens bevestigen deze trend (zie figuur 7). Deze daling is daarenboven statistisch significant. Alle subkapitalen dragen daartoe bij: lucht, water, land en biodiversiteit. Deze resultaten komen overeen met die van het Europees Milieuagentschap (EEA, 2019) en de OESO (OECD, 2021a).



De daling is bijzonder uitgesproken voor de indicator van het subkapitaal *biodiversiteit*: de populatiedichtheid van 15 soorten akkervogels (*populatie akkervogels* – i68). De indicator daalt van 100 in 1992 tot 42,1 in 2021, dus een daling met 58% in 30 jaar (zie figuur 8). Van de drie andere indicatoren die het milieukapitaal meten, toont alleen de indicator over de waterkwaliteit een verbetering vanaf 2008; waarbij hij onder de drempel van 100 blijft, namelijk onder zijn waarde voor 1992 (*nitraat in grondwater* - i31).

Economisch kapitaal. Het economisch kapitaal steunt op de beschikbare statistieken in het *Systeem van de nationale rekeningen*. De indicator *economisch kapitaal* bestaat uit drie subkapitalen: fysiek kapitaal, kenniskapitaal en financieel kapitaal. De eerste twee subkapitalen worden gemeten aan de hand van gegevens uit de nationale rekeningen. Geaggregeerd worden ze gemeten met behulp van de indicator *kapitaalvoorraad* (i45). Door methodologische problemen om het financieel kapitaal te meten, werd er geen enkele indicator opgenomen voor deze laatste. In tegenstelling tot de voorgaande indicatoren, worden die twee indicatoren in eenzelfde meeteenheid uitgedrukt: kettingeuro's (van 2015) per inwoner.

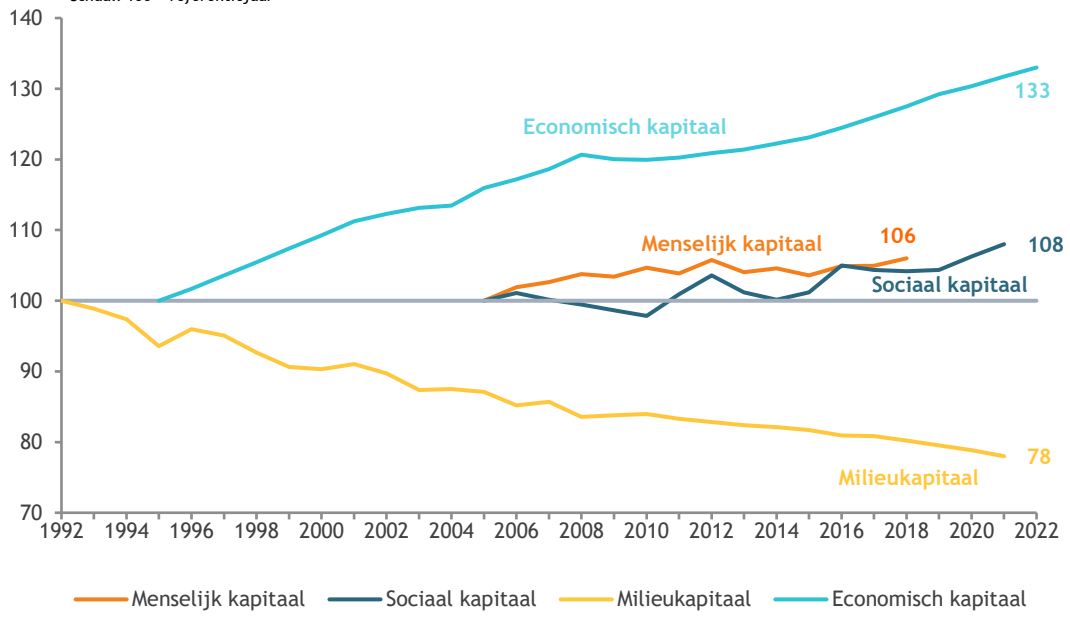
Na actualisering bestrijkt de indicator *economisch kapitaal* nu de periode van 1995 tot 2022. Deze actualisering verandert niets aan de historische evolutie van de indicator. Er is een statistisch significante opwaartse trend met een piek in 2022.



Tussen 1995 en 2022 is de composiete indicator gestegen van 100 tot 132,7, een stijging van 32,7% over een periode van 28 jaar. Dit komt overeen met een toename van de kapitaalvoorraad per inwoner van 28.330 (in kettingeuro's van 2015) over dezelfde periode: van 87.294 euro in 1995 tot 115.624 euro in 2022.

Besluit. Op basis van de composiete indicatoren in dit rapport is de huidige ontwikkeling van België niet houdbaar, gezien de achteruitgang van het milieukapitaal.

Figuur 10 Compositie indicatoren om de houdbaarheid van het welzijn in België te meten
Schaal: 100 = referentiejaar



Bron: FPB.

7. Bijlagen

7.1. Wet van 14 maart 2014 tot aanvulling van de wet van 21 december 1994

De wet van 14 maart 2014 tot aanvulling van de wet van 21 december 1994 houdende sociale en diverse bepalingen met een set aanvullende indicatoren voor het meten van levenskwaliteit, menselijke ontwikkeling, de sociale vooruitgang en de duurzaamheid van onze economie (BS, 2014a) geeft aan het Federaal Planbureau (FPB) de opdracht een set indicatoren over die vier aspecten uit te werken, die indicatoren te berekenen en jaarlijks te publiceren.

De wet stelt dat "deze set aanvullende indicatoren moet voldoen aan de volgende principes:

- de aanvullende indicatoren worden ingedeeld in een zo beperkt mogelijk aantal categorieën of hoofdindicatoren;
- de indeling van de aanvullende indicatoren wordt gebaseerd op de indeling gehanteerd in het finale rapport *Sponsorship Group on Measuring Progress, Well-being and Sustainable Development van het European Statistical System Committee*;
- de selectie van indicatoren wordt in het bijzonder gebaseerd op de werkzaamheden "GDP and beyond" in het kader van de Europese Unie (Eurostat; Quality of Life). Deze selectie kan eventueel worden aangevuld met indicatoren die specifiek nuttig zijn voor de Federale Staat, de gemeenschappen en de gewesten;
- de uitwerking van die aanvullende indicatoren gebeurt op basis van de participatie van de bevoegde overheidsdiensten en het Belgische middenveld en in overleg met de diensten van Eurostat en de OESO;
- voor elk van de geselecteerde indicatoren dient de set van indicatoren te worden weergegeven per inkomenscategorie van de bevolking. Hiertoe moet de bevolking onderverdeeld worden in voor de betreffende indicatoren relevante categorieën."

De wet bepaalt dat "de publicaties van de resultaten jaarlijks in een publieke zitting van de Kamer van volksvertegenwoordigers besproken" worden, die daarbij de evolutie van de resultaten en de methodologie zal evalueren. Ten slotte schrijft de wet voor dat de aanvullende indicatoren geïntegreerd moeten worden in de "bestaande publicaties van de gebruikelijke economische indicatoren". In dat verband stelt de wet uitdrukkelijk dat een samenvatting van de resultaten moet gepubliceerd worden in het jaarverslag van de Nationale Bank van België over de financiële en economische ontwikkelingen in binnen- en buitenland.

7.2. Veranderingen in de deze editie opgevolgde indicatoren

Ten gevolge van het in de lente georganiseerde debat met deskundigen van de federale overheidsdiensten en met de belangrijkste adviesraden zal de indicatorenset als volgt aangepast worden. Gedetailleerde informatie is beschikbaar in de synthesesnota van het debat (FPB, 2023).

Een eerste reeks wijzigingen is opgenomen in dit rapport en een tweede reeks wijzigingen zal worden opgenomen in de versie van 2025 van dit rapport. Tabel 14 toont de set indicatoren zoals gepubliceerd in deze 2024-versie van het rapport.

De veranderingen in dit rapport ten opzichte van de set van 82 indicatoren zoals gepubliceerd in het rapport van 2023 zijn van drie types.

1. Vijf indicatoren werden geschrapt.

- *Levensverwachting* (SDG 3). Hij is niettemin opgenomen in *levensverwachting in goede gezondheid* (i12) als contextuele indicator.
- *Depressie* (SDG 3). Er is niettemin een indicator die meer in het algemeen *psychische stoornissen* (i17) beschrijft.
- *Consumptie van de huishoudens* (SDG 8), omdat het niet mogelijk is om een doelstelling te bepalen voor deze indicator.
- *Investerings (bruto) in de fysieke kapitaalgoederenvoorraad* (SDG 9), omdat het niet mogelijk is om een doelstelling te bepalen voor deze indicator.
- *Internationale investeringspositie* (SDG 17), omdat het niet mogelijk is om een doelstelling te bepalen voor deze indicator.

2. Vier indicatoren werden aangepast.

- De indicator *psychologische ontredde* is hernoemd in *psychische stoornissen* (i17), om beter weer te geven dat deze indicator de geestelijke gezondheid in het algemeen meet.
- De indicator voor *dagelijkse rokers* is hernoemd in *rokers* (i21), omdat de internationale vergelijking nu het aantal rokers in het algemeen omvat om over meer regelmatige gegevens te beschikken.
- De indicatoren *fysieke kapitaalgoederenvoorraad* en *kenniskapitaalgoederenvoorraad* worden samengevoegd om de *kapitaalgoederenvoorraad* (i45) voor te stellen. Deze nieuwe indicator bevat een opsplitsing volgens beide types kapitaal.
- Het *binnenlands materiaalverbruik* wordt vervangen door het *grondstoffenverbruik* (i55), om het verbruik van grondstoffen, met inbegrip van invoer, beter te meten.

3. Twee indicatoren werden toegevoegd evenals opsplitsingen in twee bestaande indicatoren.

- *Kinderarmoede* (i02).
- *Digitale vaardigheden* (i25).
- *Werkgelegenheid* (i40): toevoeging van een opsplitsing volgens handicap.
- *Uitstoot van broeikasgassen* (i59): toevoeging van een opsplitsing volgens sector.

De informatieverzameling werd afgesloten op 31 oktober 2023.

Tabel 14 Indicatoren per SDG - deel 1

| SDG | Indicator | Dimensie | | |
|--|-----------------------------|--|------------------------------------|----------|
| | | Hier en nu | Later | Elders |
| SDG 1 - Geen armoede | i01 | Risico op armoede of sociale uitsluiting | X | |
| | i02 | Kinderarmoede | X | |
| | i03 | Zeer lage werkintensiteit | X | |
| | i04 | Ernstige materiële en sociale ontbering | X | |
| | i05 | Leefloners | X | |
| | i06 | Overmatige schuldenlast van de gezinnen | X | |
| | i07 | Uitstel of afstel van medische zorg om financiële redenen | X | |
| SDG 2 - Geen honger | i08 | Obesitas bij volwassenen | X | |
| | i09 | Vleesconsumptie | | MEK, MIK |
| | i10 | Oppervlakte biologische landbouw | | MIK |
| | i11 | Landbouwpesticiden | | MIK |
| SDG 3 - Goede gezondheid en welzijn | i12 | Levensverwachting in goede gezondheid | X | MEK |
| | i13 | Ervaren gezondheid | X | |
| | i14 | Beperking in dagelijkse activiteiten | X | |
| | i15 | Voortijdige sterfgevallen door chronische aandoeningen | X | |
| | i16 | Langdurige ziekte of aandoening | X | |
| | i17 | Psychische stoornissen | X | |
| | i18 | Zelfdoding | X | |
| | i19 | Tevredenheid met het leven | X | |
| | i20 | Verkeersdoden | X | |
| | i21 | Rokers | | MEK |
| SDG 4 - Kwaliteitsonderwijs | i22 | Vroegtijdige schoolverlaters | X | MEK |
| | i23 | Levenslang leren | X | |
| | i24 | Gediplomeerden van het hoger onderwijs | X | MEK |
| | i25 | Digitale vaardigheden | X | MEK |
| | i26 | Onvoldoende leesvaardigheid | | MEK |
| | SDG 5 - Gendergelijkheid | i27 | Loonkloof tussen vrouwen en mannen | X |
| i28 | | Zonder beroepsactiviteit door familieverantwoordelijkheden | X | |
| i29 | | Vrouwelijke parlementsleden | X | |
| SDG 6 - Schoon water en sanitair | i30 | Nitraat in rivierwater | | MIK |
| | i31 | Nitraat in grondwater | | MIK |
| | i32 | Waterverbruik | | MIK |
| SDG 7 - Betaalbare en duurzame energie | i33 | Energieafhankelijkheid | X | |
| | i34 | Woningen zonder voldoende verwarming | X | |
| | i35 | Hernieuwbare energie | | MIK |
| | i36 | Primair energieverbruik | | MIK |
| | i37 | Energieproductiviteit | | MIK |

Tabel 14 Indicatoren per SDG - deel 2

| SDG | Indicator | Dimensie | | |
|--|-----------|---|-------|--------|
| | | Hier en nu | Later | Elders |
| SDG 8 - Waardig werk en economische groei | i38 | Langdurige arbeidsongeschiktheid | X | |
| | i39 | Werkloosheidsgraad | X | |
| | i40 | Werkgelegenheidsgraad | X | |
| | i41 | Jongeren die niet werken en noch onderwijs noch opleiding volgen | X | MEK |
| | i42 | Dodelijke arbeidsongevallen | X | |
| SDG 9 - Industrie, innovatie en infrastructuur | i43 | Vervoer van personen met de wagen | | MIK |
| | i44 | Vervoer van goederen over de weg | | MIK |
| | i45 | Kapitaalgoederenvoorraad | | EK |
| | i46 | Onderzoek en ontwikkeling | | EK |
| SDG 10 - Ongelijkheid verminderen | i47 | Armoederisico | X | |
| | i48 | Diepte van het armoederisico | X | |
| | i49 | Inkomensongelijkheid: Gini-index | X | |
| | i50 | Inkomensongelijkheid: S80/S20 | X | |
| SDG 11 - Duurzame steden en gemeenschappen | i51 | Gebrekkige huisvesting | X | |
| | i52 | Blootstelling aan fijn stof | X | MIK |
| | i53 | Uitstoot van stikstofoxiden | X | |
| | i54 | Geluidsoverlast | X | |
| SDG 12 - Verantwoorde consumptie en productie | i55 | Grondstoffenverbruik | | MIK |
| | i56 | Gevaarlijk afval | | MIK |
| | i57 | Gerecycleerd afval | | MIK |
| | i58 | Gemeentelijk afval | | MIK |
| SDG 13 - Klimaatactie | i59 | Uitstoot van broeikasgassen | | MIK |
| | i60 | Uitstoot van broeikasgassen niet-ETS | | MIK |
| | i61 | Slachtoffers van natuurrampen | X | |
| | i62 | Bijdrage aan internationale klimaatfinanciering | | MIK |
| SDG 14 - Leven in het water | i63 | Olieverontreiniging | | MIK |
| | i64 | Duurzame visvangst | | MIK |
| | i65 | Zee-oppervlakte in het Natura 2000-gebied | | MIK |
| SDG 15 - Leven op het land | i66 | Landoppervlakte in het Natura 2000-gebied | | MIK |
| | i67 | Bossen met FSC- of PEFC-label | | MIK |
| | i68 | Populatie akkervogels | | MIK |
| | i69 | Bebouwde oppervlakte | | MIK |

Tabel 14 Indicatoren per SDG - deel 3

| SDG | Indicator | Dimensie | | | |
|---|-----------|---|-------|--------|---|
| | | Hier en nu | Later | Elders | |
| SDG 16 - Vrede, veiligheid en sterke publieke diensten | i70 | Contact met vrienden en familie | X | SK | |
| | i71 | Gegeneraliseerd vertrouwen | X | SK | |
| | i72 | Slachtoffers van inbraak of lichamelijk geweld | X | | |
| | i73 | Veiligheidsgevoel in de openbare ruimte | X | | |
| | i74 | Corruptieperceptie-index | X | | |
| | i75 | Vertrouwen in instellingen | X | SK | |
| SDG 17 - Partnerschap om doelstellingen te bereiken | i76 | Officiële ontwikkelingshulp | | | X |
| | i77 | Officiële ontwikkelingshulp aan de minst ontwikkelde landen | | | X |
| | i78 | Overheidsschuld | | EK | |

Noot: MEK: menselijk kapitaal; SK: sociaal kapitaal; MIK: milieukapitaal; EK: economisch kapitaal.

Tabel 15 Indicatoren die opgesplitst worden - deel 1

| | Indicator | gewest | geslacht | inkomen | leeftijd | opleiding | huishouden- type | activiteits- status | andere | aantal |
|------|--|--------|----------|---------|----------|-----------|---------------------|------------------------|----------------------|--------|
| i01. | Risico op armoede of sociale uitsluiting | x | x | x | x | x | x | x | | 7 |
| i02. | Kinderarmoede | x | x | | | | | | x ¹ | 3 |
| i03. | Zeer lage werkintensiteit | x | x | x | x | x | x | x | | 7 |
| i04. | Ernstige materiële en sociale ontbering | x | x | x | x | x | x | x | | 7 |
| i05. | Leefloners | x | x | | x | | | | x ² | 4 |
| i06. | Overmatige schuldenlast van de gezinnen | x | x | | x | | | | | 3 |
| i07. | Uitstel of afstel van medische zorg om financiële redenen | | x | x | | | | | | 2 |
| i08. | Obesitas bij volwassenen | x | x | x | | x | | | | 4 |
| i12. | Levensverwachting in goede gezondheid | | x | | | | | | | 1 |
| i13. | Ervaren gezondheid | x | x | x | x | | | | | 4 |
| i14. | Beperking in dagelijkse activiteiten | x | x | x | x | | | | | 4 |
| i15. | Voortijdige sterfgevallen door chronische aandoeningen | x | x | | | | | | | 2 |
| i16. | Langdurige ziekte of aandoening | x | x | x | x | | | | | 4 |
| i17. | Psychische stoornissen | x | x | x | x | | | | | 4 |
| i18. | Zelfdoding | x | x | | | | | | | 2 |
| i19. | Tevredenheid met het leven | | x | x | | | | | | 2 |
| i20. | Verkeersdoden | x | x | | | | | | | 2 |
| i21. | Rokers | x | x | x | | x | | | | 4 |
| i22. | Vroegtijdige schoolverlaters | x | x | | | | | | | 2 |
| i23. | Levenslang leren | x | x | | | x | | | | 3 |
| i24. | Gediplomeerden van het hoger onderwijs | x | x | | | | | | | 2 |
| i25. | Digitale vaardigheden | x | x | x | x | x | | | | 5 |
| i26. | Onvoldoende leesvaardigheid | | x | | | | | | | 1 |
| i27. | Loonkloof tussen vrouwen en mannen | | x | | | | | | | 1 |
| i28. | Zonder beroepsactiviteit door familieverantwoordelijkheden | | x | | x | | | | | 2 |
| i29. | Vrouwelijke parlementsleden | x | x | | | | | | | 2 |
| i34. | Woningen zonder voldoende verarming | x | x | x | | | x | | | 4 |
| i38. | Langdurige arbeidsongeschiktheid | x | x | | x | | | | x ³ | 4 |
| i39. | Werkloosheidsgraad | x | x | | x | x | | | x ⁴ | 5 |
| i40. | Werkgelegenheidsgraad | x | x | | x | x | | | x ^{5&6} | 6 |
| i41. | Jongeren die niet werken en noch onderwijs noch opleiding volgen | x | x | | | x | | | | 3 |
| i42. | Dodelijke arbeidsongevallen | | x | | | | | | | 1 |
| i45. | Kapitaalgoederenvoorraad | | | | | | | | x ⁷ | |
| i46. | Onderzoek en ontwikkeling | x | | | | | | | | 1 |
| i47. | Armoederisico | x | x | | x | x | x | x | | 7 |
| i48. | Diepte van het armoederisico | x | x | | x | | | | | 3 |
| i49. | Inkomensongelijkheid: Gini-index | x | | | | | | | | 2 |
| i50. | Inkomensongelijkheid: S80/S20 | x | | | | | | | | 1 |

Tabel 15 Indicatoren die opgesplitst worden - deel 2

| Indicator | gewest | geslacht | inkomen | leeftijd | opleiding | huishouden- type | activiteits- status | andere | aantal |
|--|--------|----------|---------|----------|-----------|---------------------|------------------------|--------|--------|
| i51. Gebrekkige huisvesting | x | x | x | x | | x | | | 5 |
| i52. Blootstelling aan fijn stof | x | | | | | | | | 1 |
| i53. Uitstoot van stikstofoxiden | x | | | | | | | | 1 |
| i54. Geluidsoverlast | | x | x | | | | | | 2 |
| i55. Grondstoffenverbruik | | | | | | | x ⁸ | | 1 |
| i57. Gerecycleerd afval | x | | | | | | | | 1 |
| i58. Gemeentelijk afval | x | | | | | | | | 1 |
| i59. Uitstoot van broeikasgassen | x | | | | | | x ⁹ | | 2 |
| i60. Uitstoot van broeikasgassen niet-ETS | x | | | | | | | | 1 |
| i61. Slachtoffers van natuurrampen | | | | | | | x ¹⁰ | | |
| i62. Bijdrage aan internationale klimaatfinanciering | x | | | | | | | | 1 |
| i66. Landoppervlakte in het Natura 2000-gebied | x | | | | | | | | 1 |
| i67. Bossen met FSC- of PEFC-label | x | | | | | | | | 1 |
| i68. Populatie akkervogels | x | | | | | | | | 1 |
| i69. Bebouwde oppervlakte | x | | | | | | | | 1 |
| i70. Contact met vrienden en familie | | x | x | | | | | | 2 |
| i71. Gegeneraliseerd vertrouwen | | x | x | | | | | | 2 |
| i72. Slachtoffers van inbraak of lichamelijk geweld | | | x | | | | | | 1 |
| i73. Veiligheidsgevoel in de openbare ruimte | | x | x | | | | | | 2 |
| i75. Vertrouwen in instellingen | | x | x | | | | | | 2 |
| Aantal opsplitsingen | 42 | 40 | 20 | 17 | 11 | 6 | 4 | 10 | 150 |

¹ deelindicatoren

² categorie leefloners

³ oorzaak van de ongeschiktheid

⁴ werkloosheidsduur

⁵ nationaliteit

⁶ handicap

⁷ soort kapitaal

⁸ materiaalsoort

⁹ sector

¹⁰ type slachtoffer

7.3. Set van de 78 indicatoren over de vooruitgang van België naar de SDG's

SDG 1

- i01 Risico op armoede of sociale uitsluiting
- i02 Kinderarmoede
- i03 Zeer lage werkintensiteit
- i04 Ernstige materiële en sociale ontbering
- i05 Leefloners
- i06 Overmatige schuldenlast van de gezinnen
- i07 Uitstel of afstel van medische zorg om financiële redenen

SDG 2

- i08 Obesitas bij volwassenen
- i09 Vleesconsumptie
- i10 Oppervlakte biologische landbouw
- i11 Landbouwpesticiden

SDG 3

- i12 Levensverwachting in goede gezondheid
- i13 Ervaren gezondheid
- i14 Beperking in dagelijkse activiteiten
- i15 Voortijdige sterfgevallen door chronische aandoeningen
- i16 Langdurige ziekte of aandoening
- i17 Psychische stoornissen
- i18 Zelfdoding
- i19 Tevredenheid met het leven
- i20 Verkeersdoden
- i21 Rokers

SDG 4

- i22 Vroegtijdige schoolverlaters
- i23 Levenslang leren
- i24 Gediplomeerden van het hoger onderwijs
- i25 Digitale vaardigheden
- i26 Onvoldoende leesvaardigheid

SDG 5

- i27 Loonkloof tussen vrouwen en mannen
- i28 Zonder beroepsactiviteit door familieverantwoordelijkheden
- i29 Vrouwelijke parlementsleden

SDG 6

- i30 Nitraat in rivierwater
- i31 Nitraat in grondwater
- i32 Waterverbruik

SDG 7

- i33 Energieafhankelijkheid
- i34 Woningen zonder voldoende verwarming
- i35 hernieuwbare energie
- i36 Primair energieverbruik
- i37 Energieproductiviteit

SDG 8

- i38 Langdurige arbeidsongeschiktheid
- i39 Werkloosheidsgraad
- i40 Werkgelegenheidsgraad
- i41 Jongeren die niet werken en noch onderwijs noch opleiding volgen
- i42 Dodelijke arbeidsongevallen

SDG 9

- i43 Vervoer van personen met de wagen
- i44 Vervoer van goederen over de weg
- i45 Kapitaalgoederenvoorraad
- i46 Onderzoek en ontwikkeling

SDG 10

- i47 Armoederisico
- i48 Diepte van het armoederisico
- i49 Inkomensongelijkheid: Gini-index
- i50 Inkomensongelijkheid: S80/S20

SDG 11

- i51 Gebrekkige huisvesting
- i52 Blootstelling aan fijn stof
- i53 Uitstoot van stikstofoxiden
- i54 Geluidsoverlast

SDG 12

- i55 Grondstoffenverbruik
- i56 Gevaarlijk afval
- i57 Gerecycleerd afval
- i58 Gemeentelijk afval

SDG 13

- i59 Uitstoot van broeikasgassen
- i60 Uitstoot van broeikasgassen niet-ETS
- i61 Slachtoffers van natuurrampen
- i62 Bijdrage aan internationale klimaatfinanciering

SDG 14

- i63 Olieverontreiniging
- i64 Duurzame visvangst
- i65 Zee-oppervlakte in Natura 2000-gebied

SDG 15

- i66 Landoppervlakte in Natura 2000-gebied
- i67 Bossen met FSC- of PEFC-label
- i68 Populatie akkervogels
- i69 Bebouwde oppervlakte

SDG 16

- i70 Contact met vrienden en familie
- i71 Gegeneraliseerd vertrouwen
- i72 Slachtoffers van inbraak of lichamelijk geweld
- i73 Veiligheidsgevoel in de openbare ruimte
- i74 Corruptieperceptie-index
- i75 Vertrouwen in instellingen

SDG 17

- i76 Officiële ontwikkelingshulp
- i77 Officiële ontwikkelingshulp aan de minst ontwikkelde landen
- i78 Overheidsschuld

7.4. Verdeling van de 78 indicatoren over de 17 SDG's en 169 subdoelstellingen

De 78 indicatoren over de vooruitgang van België naar de SDG's zijn als volgt verdeeld over de 17 SDG's en de 169 bijbehorende subdoelstellingen.

Leeswijzer. Zeven van de 78 indicatoren, namelijk i01 tot en met i07 (voor de namen, zie 7.3), informeren over SDG 1 die zeven subdoelstellingen heeft, in de VN-resolutie genummerd van 1.1 tot en met 1.5, 1.a en 1.b. De 51 geel overstreepte indicatoren behoren tot de balans (zie tabel 2, p.17). Sommige indicatoren informeren over een SDG in het algemeen, maar zijn niet aan een subdoelstelling gekoppeld, bijvoorbeeld i12 bij SDG 3.

| SDG | subdoelstelling | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
|-----|-----------------|-----|-----|-----|-----|-----|-----|-----|---|-----|----|----|-----|-----|----|----|----|----|----|-----|--|--|--|
| 1 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | a | b | | | | | | | | | | | | | | | | |
| | | i01 | i02 | i05 | i06 | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| | | i03 | i04 | i07 | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| 2 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | a | b | c | | | | | | | | | | | | | | | |
| | | i08 | i09 | i10 | i11 | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| 3 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | a | b | c | d | | | | | | | | | | |
| | i12 | | | i15 | i16 | i20 | | | | | | | | i21 | | | | | | | | | |
| | i13 | i14 | | | i17 | i18 | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| | | | | | | | i19 | | | | | | | | | | | | | | | | |
| 4 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | a | b | c | | | | | | | | | | | | | |
| | | i22 | i23 | i24 | i25 | i26 | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| 5 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | a | b | c | | | | | | | | | | | | | | |
| | | i27 | | | i28 | i29 | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| 6 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | a | b | | | | | | | | | | | | | | | |
| | | | | i30 | i31 | i32 | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| 7 | 1 | 2 | 3 | a | b | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| | i33 | i34 | i35 | i36 | i37 | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| 8 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | a | b | | | | | | | | | | | |
| | i38 | | | | i39 | i40 | i41 | | | i42 | | | | | | | | | | | | | |
| 9 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | a | b | c | | | | | | | | | | | | | | | |
| | i43 | i44 | | | i46 | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| | i45 | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| 10 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | a | b | c | | | | | | | | | | | | | |
| | | | i47 | i48 | i49 | i50 | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| 11 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | a | b | c | | | | | | | | | | | | | |
| | i51 | | | | | i52 | i53 | | | | | | | | | | | | | | | | |
| | i54 | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| 12 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | a | b | c | | | | | | | | | | | | |
| | | | i55 | | | i56 | i57 | i58 | | | | | | | | | | | | | | | |
| 13 | 1 | 2 | 3 | a | b | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| | i59 | i60 | i61 | | | i62 | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| 14 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | a | b | c | | | | | | | | | | | | | |
| | | i63 | | | i64 | i65 | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| 15 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | a | b | c | | | | | | | | | | | |
| | | i66 | i67 | | | i68 | i69 | | | | | | | | | | | | | | | | |
| 16 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | a | b | | | | | | | | | | | |
| | i70 | i71 | i72 | i73 | | | i74 | i75 | | | | | | | | | | | | | | | |
| 17 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 | 16 | 17 | 18 | 19 | | | | |
| | | | | | | | | | | | | | i76 | i77 | | | | | | i78 | | | |

7.5. Evaluatiemethodes van de indicatorentrends

Als een cijferdoel aan een indicator gekoppeld is, is een preciezere evaluatie mogelijk dan in het geval waarin alleen de richting waarin de indicator evolueert, kan geëvalueerd worden. Dan is het niet mogelijk zich uit te spreken over het huidige niveau van de indicator of over de snelheid van zijn evolutie. Deze paragraaf presenteert dus twee verschillende methodes om indicatoren te evalueren, naargelang er voor de indicator een cijferdoel bestaat of niet.

7.5.1. Evaluatie wanneer een cijferdoel bestaat

Bij een indicator met een cijferdoel, komt de evaluatie neer op de volgende vraag beantwoorden: laat de verwachte evolutie van de indicator over de periode 2015-2030 toe de waarde van dit cijferdoel binnen de vastgelegde termijn te bereiken?

Tabel 2, p. 17 neemt voor elke indicator het overeenstemmende cijferdoel op in de kolom 'doelstelling'. De cijferdoelen van de indicatoren worden bepaald op basis van beleidsbeslissingen. Ze komen uit de lijst van VN-subdoelstellingen (UN, 2015). Maar als met die bron geen cijferdoel kan worden bepaald, werden andere verbintenissen van België gebruikt: de Europese strategieën met 2030 als horizon, de *Federale beleidsvisie op lange termijn inzake duurzame ontwikkeling* (Belgisch Staatsblad, 2013) en door België onderschreven internationale verbintenissen. In totaal hebben 26 van de 51 indicatoren van de balans een cijferdoel. Van de 78 indicatoren van duurzame ontwikkeling hebben 9 bijkomende indicatoren ook een cijferdoel.

In bepaalde gevallen bestaan er projecties 'bij ongewijzigd beleid' die uitgevoerd werden in FPB-publicaties of in andere officiële Belgische documenten. Die projecties kunnen gebruikt worden om de verwachte evolutie van de indicatoren te beschrijven.

Dergelijke projecties worden gebruikt voor de volgende indicatoren:

- *hernieuwbare energie* (i35; België, 2019);
- *vervoer van personen met de wagen* (i43), modaal aandeel (Daubresse *et al.*, 2022);
- *vervoer van goederen over de weg* (i44), modaal aandeel (Daubresse *et al.*, 2022);
- *uitstoot van broeikasgassen* (i59) en *uitstoot van broeikasgassen niet-ETS* (i60; België, 2019).

Als er geen projecties bij ongewijzigd beleid bestaan, wordt een berekeningsmethode voor de trend en daarna een extrapolatie van die trend gebruikt. De gevolgde methode in dit rapport bestaat erin een trend te berekenen met de methode van Hodrick-Prescott (Hodrick en Prescott, 1997) en die trend te extrapoleren tot 2030. De trend wordt berekend met gegevens over de periode 2000-2022 (of de periode met beschikbare gegevens als deze periode korter is). Het jaar 2000 werd als startpunt gekozen opdat de observatieperiode voor de goedkeuring van de VN-doelstellingen even lang zou zijn als de periode 2015-2030 waarop de doelstellingen van toepassing zijn.

Wanneer een indicator over de periode 2000-2022 een grote variabiliteit vertoont, geeft de berekende trend geen relevante informatie over de gemiddelde evolutie van de indicator. Die indicator kan dan niet volgens die methode geëvalueerd worden. In deze oefening is dat het geval voor de indicator *slachtoffers van natuurrampen* (i61), als gevolg van het grillige karakter en de zeer uiteenlopende omvang

van deze rampen. Het aantal mensen dat werd getroffen door de overstromingen in 2021, is echter zodanig dat het niet langer mogelijk is om het voor deze indicator gestelde cijferdoel te bereiken, zelfs als er tot 2030 geen slachtoffers meer zouden zijn.

De methode van Hodrick-Prescott gebruikt een arbitraire parameter λ die in de geraadpleegde literatuur voor jaarlijkse gegevens vaak gelijk is aan 100. Dit rapport gebruikt die waarde. Als λ zeer grote waarden (richting oneindig) aanneemt, wordt de trend een regressielijn. Als λ daarentegen zeer kleine waarden (richting 0) aanneemt, wordt de trend gelijk aan de waargenomen reeks.




In de extrapolatie wordt de groeivoet van het laatste berekende jaar van de trend geleidelijk verminderd door die elk jaar te vermenigvuldigen met 0,9. Daardoor neemt de extrapolatie niet exponentieel toe. Dat is op lange termijn realistischer.

Tabel 16 licht de drie mogelijke resultaten van die evaluatie toe. Die methode geeft a priori slechts twee mogelijke resultaten: ofwel wordt het cijferdoel bereikt (gunstige evolutie), ofwel niet (ongunstige evolutie). Om rekening te houden met een bepaalde onzekerheid in die projecties worden de indicatoren eveneens gunstig geëvalueerd wanneer de projectie van de trends het niet mogelijk maakt het cijferdoel te bereiken in 2030, maar er wel dichtbij aanleunt. Er werd arbitrair een marge van 10% gekozen. Om deze marge vast te stellen, wordt het verschil tussen het niveau van 2015 en het niveau van het cijferdoel voor 2030 berekend. Als uit de projectie tot 2030 blijkt dat meer dan 90% van dit verschil is goedgeemaakt (minder dan 10% van de weg is dus nog te gaan), dan is de evaluatie gunstig.

De indicator *olieverontreiniging* (i63) is een speciaal geval, aangezien deze in 2015 bij wijze van uitzondering nul was, wat ook het cijferdoel is. De hierboven omschreven regel is hier dus niet van toepassing. Bij extrapolatie van deze indicator wordt de sinds 2000 waargenomen snelle daling (16 geregistreerde verontreinigingen per 100 vliegtuigen) evenwel voortgezet tot 0,03 verontreinigingen in 2030. De evolutie van deze indicator wordt in dit geval arbitrair als gunstig beschouwd.

In bepaalde gevallen is er om technische redenen geen evaluatie mogelijk, bijvoorbeeld wanneer er onvoldoende gegevens beschikbaar zijn of wanneer de indicator zeer sterk schommelt waardoor er geen trend kan worden vastgesteld. Er werd dan ook een derde evaluatieresultaat toegevoegd (evaluatie onmogelijk). Geen enkele indicator bevindt zich in deze categorie (zie hierboven voor indicator *slachtoffers van natuurrampen* - i61).

Tabel 16 Evaluatie van een indicator met een cijferdoel

| Evaluatie | Pictogram |
|---|---|
| Gunstige evolutie: bij de voortzetting van de huidige trend tot 2030 wordt het cijferdoel bereikt of benaderd (marge van 10%, zie bovenstaande tekst). |  |
| Ongunstige evolutie: bij de voortzetting van de huidige trend tot 2030 wordt het cijferdoel niet bereikt of onvoldoende benaderd (marge van 10%, zie bovenstaande tekst). |  |
| Evaluatie onmogelijk. |  |

7.5.2. Evaluatie wanneer geen cijferdoel bestaat

Bij een indicator met een doelstelling, maar zonder cijferdoel, kan enkel de richting bepaald worden waarin de indicator moet evolueren. Een voorbeeld van een dergelijke doelstelling is subdoelstelling 12.2: "Tegen 2030 het duurzame beheer en het efficiënte gebruik van natuurlijke hulpbronnen realiseren". Een ander voorbeeld is subdoelstelling 6.4: "Tegen 2030 in aanzienlijke mate de efficiëntie van het watergebruik verhogen".

In het algemeen zal de indicator moeten stijgen of dalen om bij te dragen aan de realisatie van de VN-doelstellingen. Toch is het mogelijk dat een indicator al een bevredigend niveau bereikt heeft en dan volstaat het dat hij op dat niveau blijft. Voor de indicatoren zonder cijferdoel werden de VN-doelstellingen en -subdoelstellingen en ook de *Federale beleidsvisie op lange termijn inzake duurzame ontwikkeling* (Belgisch Staatsblad, 2013) gebruikt om de gewenste richting voor hun evolutie te bepalen: stijgen, dalen of eventueel stabiel blijven.

In een aantal gevallen bestaan er projecties 'bij ongewijzigd beleid' opgesteld in werkzaamheden van het FPB of in andere officiële Belgische documenten. Deze projecties kunnen gebruikt worden om de verwachte evolutie van de indicatoren te beschrijven.

Dit is het geval voor de volgende indicatoren:




- *primair energieverbruik* (i36; België, 2019);
- *overheidsschuld* (i78; FPB, 2022).

Wanneer dergelijke projecties bestaan, bepaalt de evaluatie of de projectie stabiel is, in de richting van de doelstelling of in tegengestelde richting evolueert.

Wanneer dergelijke projecties niet bestaan, komt de evaluatie erop neer te bepalen of de groei sinds 2000 al dan niet in de richting van de doelstelling gaat. In dat geval wordt de methode aangewend die Eurostat gebruikt om zijn *Sustainable Development Indicators* te evalueren (Eurostat, 2015). Het gaat om de berekening van de rangcorrelatiecoëfficiënt van Spearman tussen de waarnemingen van de indicator en een tijdstrend.

De periode 2000-2022 (of korter naargelang van de beschikbare gegevens) werd gebruikt om de correlatie te berekenen. Het jaar 2000 werd als startpunt gekozen, opdat de duur van de observatieperiode zou overeenkomen met de periode 2015-2030 waarop de VN-doelstellingen van toepassing zijn. Er zijn drie resultaten mogelijk (zie tabel 17).

Tabel 17 Evaluatie van de richting van de evolutie van een indicator

| Evaluatie | Pictogram |
|--|---|
| Gunstige evolutie: de projectie evolueert in de richting van de doelstelling OF de correlatie is significant en de indicator evolueert in de richting van de doelstelling. |  |
| Ongunstige evolutie: de projectie evolueert in de tegengestelde richting van de doelstelling OF de correlatie is significant en de indicator evolueert in de tegengestelde richting van de doelstelling. |  |
| Onbepaalde evolutie: de projectie is stabiel OF de correlatie is niet significant of niet berekenbaar. |  |

Wanneer er minder dan zes waarnemingen beschikbaar zijn, wordt de rangcorrelatiecoëfficiënt van Spearman niet berekend. Dat is het geval voor een van de 51 indicatoren van de balans: *obesitas bij volwassenen* (i08). Voor de 78 indicatoren van duurzame ontwikkeling is er een andere indicator in dat geval: *psychische stoornissen* (i17).

7.6. Methodologische wijzigingen in de indicator *Welzijn Hier en nu*

De covid-19-pandemie heeft een impact gehad op de verzameling van enquêtegegevens (INR/FPB, 2022, p. 9). Bij sommige enquêtes werd de gegevensverzameling bijvoorbeeld in de tijd gespreid, andere vonden niet plaats in 2020 of sommige schakelden over op een verzamelingsmethode op afstand. Als gevolg van deze verstoringen werd de compositie indicator *welzijn hier en nu* (W_{HN}), waarvan de componenten voornamelijk steunen op enquêtes, niet geactualiseerd in de laatste twee rapporten over de indicatoren van duurzame ontwikkeling (INR/FPB, 2022 en 2023).

Om deze indicator te actualiseren en de evolutie ervan over de periode 2005-2022 te meten, werd een grondige analyse uitgevoerd voor de periode 2020-2022. Een dergelijke analyse is nodig omdat de berekening van de compositie indicator inhoudt dat de componenten⁸ worden genormaliseerd, wat tot gevolg heeft dat de variaties die in een statistische reeks worden waargenomen, worden versterkt (INR/FPB, 2018). Een verandering in de minimum- of maximumwaarde heeft ook een effect op de hele genormaliseerde tijdreeks. Als gevolg hiervan kan een methodologische wijziging of statistische verstoring de berekening van de compositie indicator beïnvloeden en de analyse ervan in gevaar brengen.

Deze grondige analyse richt zich op de gezondheidscomponent van de compositie indicator W_{HN} gemeten door de indicator gezondheidstoestand. Er zijn drie redenen voor deze keuze. Ten eerste is dit de component met het grootste gewicht (0,4 op een totaal van 1) die daarom de grootste impact heeft op het welzijn. Ten tweede wordt deze component gemeten aan de hand van indicatoren op basis van de ervaren gezondheid van respondenten (subjectieve indicatoren), die aanzienlijk schommelden tijdens de covid-19-golven (INR/FPB, 2023). Tot slot zijn deze subjectieve indicatoren gevoelig voor veranderingen in de gegevensverzamelingsmethode (7.6.2). Vanaf 2020 werd een dergelijke wijziging doorgevoerd voor de indicator gezondheidstoestand, waarvoor de gegevens afkomstig zijn van de enquête over de inkomsten en de levensomstandigheden (SILC) die door Statbel wordt uitgevoerd.

Als gevolg hiervan omvat de analyse van de indicator gezondheidstoestand zowel de impact van de verstoringen veroorzaakt door de covid-19-pandemie in 2020 (7.6.1) als de impact van de verandering in de verzamelmethode in de SILC-enquête in 2021 en 2022 (7.6.2). Op basis van de verschillende bestudeerde benaderingen werden twee methodologische wijzigingen doorgevoerd (7.6.3). Deze wijzigingen hebben alleen betrekking op de onderliggende gegevens van de indicator gezondheidstoestand voor de periode 2020-2022. Er zijn geen andere methodologische wijzigingen aangebracht aan de compositie indicator W_{HN} . Aangezien de indicator gezondheidstoestand gebaseerd

⁸ Deze normalisatie wordt uitgevoerd met de Min-Max-methode, die bestaat uit het normaliseren van de componenten in een interval tussen 0 en 1, waarbij de minimumwaarde van elke component over de geanalyseerde tijdsperiode gelijk is aan 0 en de maximumwaarde gelijk aan 1.

is op de gegevens van de SILC-enquête, worden in het vervolg van dit document alleen deze gegevens in aanmerking genomen.

7.6.1. Impact van de covid-19-pandemie op de indicator gezondheidstoestand in 2020

Zoals vermeld in het rapport over indicatoren van duurzame ontwikkeling 2022, leidde de pandemie "tot onderbrekingen en vertragingen in het veldwerk van de SILC-enquête. Doordat sommige huishoudens gemakkelijker en andere moeilijker te bereiken bleken, kan er een bias in de steekproef aanwezig zijn. Via het berekenen van gewichten wordt hiervoor zo goed mogelijk gecorrigeerd" (INR/FPB, 2022). Statbel wijst er in dit verband op dat "het daarom moeilijk is om de resultaten van SILC 2020 te vergelijken met die van SILC 2019" (Statbel, 2021). Rekening houdend met deze elementen "werden de gegevens voor 2020 niet gebruikt voor de berekening van de compositie indicatoren" (INR/FPB, 2022).

De wetenschappelijke literatuur werd onderzocht om de impact van de pandemie op de subjectieve gezondheid (zowel mentaal als fysiek) verder uit diepen, en in het bijzonder de evolutie ervan tussen 2019 en 2020. Dit onderzoek werd ook uitgebreid naar bepaalde variabelen die positief gecorreleerd zijn met subjectieve gezondheid, zoals tevredenheid met het leven (gemeten op een schaal van 0 tot 10). Het vormt een aanvulling op de analyses die in de laatste twee rapporten werden voorgesteld, waaruit bleek dat de geestelijke gezondheid in 2020 was verslechterd (INR/FPB, 2022; INR/FPB, 2023).

De resultaten van dit onderzoek laten zien dat de subjectieve gezondheid van de bevolking tussen 2019 en 2020 gemiddeld relatief stabiel is gebleven. Achter deze stabiliteit gaan echter ongelijke trends binnen de bevolking schuil. Sommige onderzoeken wijzen op een compenserend effect tussen verschillende bevolkingsgroepen: sommigen zagen hun subjectieve gezondheid verbeteren, terwijl anderen deze zagen verslechteren (zie bijvoorbeeld Peters *et al.*, 2020; Lüdecke *et al.*, 2023).

Er worden ook verschillende trends waargenomen naargelang de verschillende componenten van subjectieve gezondheid. Terwijl de geestelijke gezondheid vanaf het begin van de pandemie verslechterde, bleven andere componenten van de gezondheid stabiel of verbeterden zelfs in 2020 (zie bijvoorbeeld Helliwell *et al.*, 2022).

De stabiliteit van de subjectieve gezondheid in 2020 verbergt ook grote schommelingen doorheen het jaar. De subjectieve gezondheid lijkt begin 2020 weinig impact te hebben ondervonden (zie bijvoorbeeld van de Weijer *et al.*, 2022), en zelfs licht te zijn verbeterd (zie bijvoorbeeld Recchi *et al.*, 2020) tijdens de eerste lockdown, terwijl deze eind 2020 verslechterde, in het bijzonder in België (zie bijvoorbeeld Eurofound, 2021). De subjectieve gezondheid fluctueerde ook met de ernst van de pandemie en verslechterde tijdens de pieken van de pandemie, net als de tevredenheid met het leven en verschillende indicatoren voor geestelijke gezondheid (zie bijvoorbeeld Easterlin *et al.*, 2023; INR/FPB, 2023).

Tot slot blijkt uit verschillende studies op basis van longitudinale gegevens dat de tevredenheid met het leven, die in het bijzonder gecorreleerd is met subjectieve gezondheid, ook relatief stabiel is gebleven tussen 2019 en 2020 (zie bijvoorbeeld Easterlin *et al.*, 2023; Jaschke *et al.*, 2023).

7.6.2. Impact van de verandering in de verzamelingsmethode op de indicator gezondheidstoestand in 2021 en 2022

Naast de statistische verstoringen als gevolg van de covid-19-pandemie, is ook de methode voor het verzamelen van gegevens voor de SILC-enquête veranderd. Voorheen werden de gegevens verzameld met behulp van de CAPI-methode (*Computer Assisted Personal Interviews*), waarbij een interviewer fysiek aanwezig was bij de respondenten thuis, maar in 2021 werden de gegevens uitsluitend telefonisch verzameld met behulp van de CATI-methode (*Computer Assisted Telephone Interview*). In 2022 werden de gegevens van de SILC-enquête verzameld met behulp van een gemengde CAPI/CATI-methode, hoewel de meeste gegevens werden verzameld met behulp van de CATI-methode.

Hoewel de impact van deze verandering moeilijk te beoordelen is, toont de wetenschappelijke literatuur over het algemeen aan dat de verzamelmethode een impact kan hebben op de antwoorden van deelnemers aan enquêtes, vooral met betrekking tot subjectieve vragen die een persoonlijke beoordeling vereisen, zoals ervaren gezondheid of tevredenheid met het leven (zie bijvoorbeeld Tipping *et al.*, 2010; Illemann Christensen *et al.*, 2013; Buelens *et al.*, 2012; Hoebel *et al.*, 2014; Waverock D. *et al.*, 2023). Talrijke studies hebben deze vraag onderzocht, maar het is moeilijk om hieruit transversale conclusies te trekken omdat ze verschillende populaties, thema's of vragenlijsten onderzoeken.

Er werd specifiek een literatuuronderzoek gedaan over de overgang van een CAPI- naar een CATI-verzamelmethode voor enquêtes die subjectieve gezondheidsindicatoren bestrijken (inclusief tevredenheid met het leven). De resultaten van dit onderzoek tonen dat er verschillen bestaan voor bepaalde subjectieve indicatoren, met name die indicatoren die zelf worden gerapporteerd (*self-reported*) en die rechtstreeks betrekking hebben op de gezondheid of het welzijn van de ondervraagde personen (zie bijvoorbeeld St-Pierre M. en Béland Y., 2004; Wavrock *et al.*, 2023).

Het blijkt dat er voor deze indicatoren een bias is wanneer de gegevens in CATI-modus worden verzameld, waarbij de aangegeven subjectieve gezondheid gemiddeld beter is dan wanneer de CAPI-methode wordt gebruikt. Een mogelijke verklaring voor dit resultaat is de neiging om telefonisch meer sociaal wenselijke antwoorden te geven (*desirability effect*) dan wanneer een interviewer fysiek aanwezig is (zie bijvoorbeeld de Leeuw E.D. en van der Zouwen J., 1988). Een andere verklaring is dat door over te schakelen van een CAPI-methode naar een CATI-methode bepaalde kenmerken van de steekproef van respondenten zouden veranderen door bepaalde bevolkingscategorieën uit te sluiten, zoals bijvoorbeeld personen die geen telefoon hebben of personen met gehoorproblemen (zie bijvoorbeeld Helliwell *et al.*, 2022; Wavrock *et al.*, 2023).

7.6.3. Methodologische wijzigingen

Om de compositiete W_{HN} -indicator voor de periode 2005-2022 te kunnen actualiseren, zijn er twee methodologische wijzigingen aangebracht in de indicator gezondheidstoestand.

Wijziging voor het jaar 2020. Gezien de hierboven gepresenteerde resultaten (7.6.1) en op basis van de literatuur, is het niveau van de indicator gezondheidstoestand in 2020 gelijk gesteld aan dat van de SILC-enquête voor het jaar 2019.

Wijzigingen voor de jaren 2021 en 2022. Met het oog op de resultaten in 7.6.2 wordt het groeipercentage van de indicator *gezondheidstoestand* tussen 2020 en 2021, zoals gemeten in de SILC-enquête, toegepast op het nieuwe punt voor 2020 (zie wijziging voor het jaar 2020). Dezelfde bewerking wordt uitgevoerd om het punt 2022 te berekenen. Deze wijziging houdt rekening met de impact van de verandering in de gegevensverzamelingsmethode op de indicator gezondheidstoestand. Na 2022 zullen de enquêtes uitgevoerd blijven worden met een gemengde CAPI/CATI-methode. Deze wijzigingen zullen daarom waarschijnlijk worden herhaald. In een latere fase zal een nieuwe tijdreeks worden ontwikkeld, zodra het aantal statistische punten groot genoeg is.

7.7. Bibliografie

België (2019), *Nationaal Energie- en Klimaatplan 2021 – 2030*, <https://www.nationaalenergieklimaatplan.be> (geraadpleegd op 06/12/2022).

Belgische kamer van volksvertegenwoordigers (2016-2023), *Aanvullende indicatoren naast het bbp*, www.dekamer.be (geraadpleegd op 07/12/2023).

Belgium (2017), *Pathways to sustainable development - First Belgian National Voluntary Review on the Implementation of the 2030 Agenda*, United Nations High Level Political Forum, New York, July 2017, <https://hlpf.un.org/countries/belgium> (geraadpleegd op 01/12/2023).

Belgium (2023), *Voluntary National Review 2023*, United Nations High Level Political Forum, New York, July 2023, <https://hlpf.un.org/countries/belgium> (geraadpleegd op 01/12/2023).

BS (2013), *Koninklijk besluit van 18 juli 2013 houdende vaststelling van de federale beleidsvisie op lange termijn inzake duurzame ontwikkeling*, Belgisch Staatsblad, 08/10/2013, pp. 70864-70873, <http://www.ejustice.just.fgov.be/wet/wet.htm>, Numac: 2013011468.

BS (2014a), *Wet van 14 maart 2014 tot aanvulling van de wet van 21 december 1994 houdende sociale en diverse bepalingen met een set aanvullende indicatoren voor het meten van levenskwaliteit, menselijke ontwikkeling, de sociale vooruitgang en de duurzaamheid van onze economie*, Belgisch Staatsblad, 04/04/2014, pp. 29255-29256, <http://www.ejustice.just.fgov.be/wet/wet.htm>, Numac: 2014011195.

BS (2014b), *Wet van 5 mei 1997 betreffende de coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling, Geconsolideerde versie*, Belgisch Staatsblad, 04/02/2014, <http://www.ejustice.just.fgov.be/wet/wet.htm>, Numac: 1997021155.

Buelens B., van der Laan J., Schouten B., van den Brakel J., Burger J. and Klausch T. (2012), *Disentangling mode-specific selection and measurement bias in social surveys*, Discussion Paper 2012-11, Statistics Netherlands.

CBS (2023), *Monitor Brede Welvaart & Sustainable Development Goals, 2021*, Centraal Bureau voor de statistiek, www.cbs.nl (geraadpleegd op 30/11/2023).

Daubresse C., Hoornaert B., Laine B., (2022), *Vooruitzichten van de transportvraag in België tegen 2040*, Brussel: Federaal Planbureau, www.plan.be.

de Leeuw E.D. and van der Zouwen J. (1988). *Data quality in telephone and face to face surveys: a comparative meta-analysis*. In: Groves R.M., Biemer P.P., Lyberg L.E., Massey J.T., Nicholls W.L. and Waksberg J., *Telephone survey methodology*, New York: Wiley and Sons.

- Easterlin R.A. and O'Connor K.J. (2023), *Three years of COVID-19 and life satisfaction in Europe: A macro view*. Proceedings of the National Academy of Sciences (PNAS), 120:19.
- EEA (2019), *Het milieu in Europa. Toestand en verkenningen 2020, Samenvatting*, Kopenhagen: Europees Milieuagentschap <https://www.eea.europa.eu/nl/publications/het-milieu-in-europa-toestand> (geraadpleegd op 21/12/2022).
- Eurostat (2015), *Sustainable development in the European Union. 2015 monitoring report of the EU sustainable development strategy*, <http://ec.europa.eu/eurostat> (geraadpleegd op 06/12/2022).
- Eurostat (2017), *Statistics explained, Glossary: Minimum European Health Module (MEHM)* [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Minimum_European_Health_Module_\(MEHM\)](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Minimum_European_Health_Module_(MEHM)) (geraadpleegd op 28/11/2022).
- Federale regering (2021), *Federaal plan voor duurzame ontwikkeling, Versie goedgekeurd door de federale regering, 01/10/2021*, https://www.duurzameontwikkeling.be/sites/default/files/content/fpdo_2021_nl.pdf (geraadpleegd op 30/11/2021).
- FPB (2005), *Ontwikkeling begrijpen en sturen*, Federaal rapport inzake duurzame ontwikkeling, Brussel: Federaal Planbureau, www.plan.be.
- FPB (2017), *De mondiale duurzame-ontwikkelingsdoelstellingen concretiseren*, Federaal rapport inzake duurzame ontwikkeling, Brussel: Federaal Planbureau, www.plan.be.
- FPB (2019), *Welke prioriteit voor duurzame ontwikkeling?*, Federaal rapport inzake duurzame ontwikkeling, Brussel: Federaal Planbureau, www.plan.be.
- FPB (2022), Rechtstreekse mededeling.
- FPB (2023), *Opvolgingsindicatoren van de Sustainable development goals. Synthese van het maatschappelijk debat*, Brussel: Federaal Planbureau, www.plan.be.
- FRDO (2017), *Advies over het Belgische rapport voor de Voluntary National Review 2017*, Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling, <https://www.frdo-cfdd.be/nl/publicaties> (geraadpleegd op 06/12/2022).
- Helliwell J. F., Layard R., Sachs J. D., De Neve J.-E., Aknin L. B., & Wang S. (2022), *World Happiness Report 2022*, New York: Sustainable Development Solutions Network, <http://worldhappiness.report/> (geraadpleegd op 31/10/2023).
- Hoebel J., von der Lippe E., Lange C. and Ziese T. (2014), *Mode differences in a mixed-mode health interview survey among adults*, Archives of Public Health, 72:46.
- Hodrick R. J. & Prescott E. C. (1997), *Postwar U.S. Business Cycles: An Empirical Investigation*, Journal of Money, Credit and Banking 29 (1): 1-16.
- INR/FPB (2016-2021), *Aanvullende indicatoren naast het bbp*, Instituut voor de Nationale Rekeningen/Federaal Planbureau, Brussel: Federaal Planbureau, www.plan.be.
- INR/FPB (2022-2023), *Indicatoren van duurzame ontwikkeling*, Instituut voor de Nationale Rekeningen/Federaal Planbureau, Brussel: Federaal Planbureau, www.plan.be.

- Jaschke P., Kosyakova Y., Kuche C., Walther L., Goßner L., Jacobsen J., Ta T.M.T., Hahn E., Hans S. and Bajbouj M. (2023), *Mental health and well-being in the first year of the COVID-19 pandemic among different population subgroups: evidence from representative longitudinal data in Germany*, *BMJ Open*, 13:6.
- Joskin A. (2017), *Wat telt voor de Belgen? Analyse van de determinanten van het individuele welzijn in België*, Brussel: Federaal Planbureau, Working Paper 4-17, juni 2017, www.plan.be.
- Joskin A. (2018), *Het welzijn in België meten. Opbouw van een compositie indicator om het huidige welzijn in België te meten*, Brussel: Federaal Planbureau, Working Paper 2-18, februari 2018, www.plan.be.
- Joskin A. (2019), *Ongelijkheden op het gebied van welzijn in België, Opbouw van elf compositie indicatoren om het welzijn van de verschillende bevolkingscategorieën te meten*, Working Paper 2-19, Brussel: Federaal Planbureau, www.plan.be.
- Joskin A. (2020), *De houdbaarheid van het welzijn meten. Opbouw van vier compositie indicatoren om het welzijn van de toekomstige generaties in België te meten*, Brussel: Federaal Planbureau, Working Paper 2-20, februari 2020, www.plan.be.
- Lüdecke D., von dem Knesebeck O. (2023), *Worsened self-rated health in the course of the COVID-19 pandemic among older adults in Europe*, *European Journal of Public Health*, ckad143.
- NBB (2016-2023), *Verlag 2015-2022 - Economische en financiële ontwikkeling*, nbb.be (geraadpleegd op 07/12/2023).
- OECD (2001), *The Well-being of Nations. The Role of Human and Social Capital*, Paris: OECD Publishing.
- OECD (2021), *OECD Environmental Performance Reviews: Belgium 2021*, OECD Environmental Performance Reviews, Paris, OECD Publishing, <https://doi.org/10.1787/738553c5-en> (geraadpleegd op 07/12/2022).
- Peters A., Rospleszcz S., Greiser K.H., Dallavalle M., Berger K. (2020), *The Impact of the COVID-19 Pandemic on Self-Reported Health*, *Deutsches Arzteblatt International*, 117:50, p. 861-867.
- Recchi E., Ferragina E., Helmeid E., Pauly S., Safi M., Sauger N. and Schradie J. (2020), *The "Eye of the Hurricane" Paradox: An Unexpected and Unequal Rise of Well-Being During the Covid-19 Lockdown in France*, *Research in Social Stratification and Mobility*, Vol.68.
- Rekenhof (2020), *Sustainable Development Goals. Agenda 2030 van de Verenigde Naties: implementatie, opvolging en rapportering door de overheden in België (Preparedness Review)*, <https://www.ccrek.be/NL/Publicaties/ChronologischOverzicht.html?year=2020> (geraadpleegd op 16/04/2023).
- Sciensano (2020), Gisle L, Drieskens S, Demarest S, Van der Heyden J. (2020), *Geestelijke gezondheid: gezondheidsenquête 2018*, Brussel, België, Rapportnummer: D/2020/14.440/4, www.gezondheidsenquête.be (geraadpleegd op 24/11/2022).
- St-Pierre, M. and Béland, Y. (2004), *Mode effects in the Canadian Community Health Survey: a Comparison of CAPI and CATI*, 2004 Proceedings of the American Statistical Association Meeting, Survey Research Methods.
- Scrivens, K. and C. Smith (2013), *Four Interpretations of Social Capital: An Agenda for Measurement*, Paris, OECD Statistics Working Papers, No. 2013/06, OECD Publishing.
- Statbel (2014), *Rechtstreekse mededeling*.

- Statbel (2021), *Methodologische nota EU-SILC – Covid-19*, <https://statbel.fgov.be/nl/methodologische-nota-eu-silc-covid-19> (geraadpleegd op 26/10/2022).
- Stiglitz, J., Sen A. and Fitoussi J.-P. (2009), *Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress*, <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/8131721/8131772/Stiglitz-Sen-Fitoussi-Commission-report.pdf> (geraadpleegd op 7/12/2022).
- Stiglitz J., Fitoussi J. and Durand M. (eds.) (2018), *For Good Measure: Advancing Research on Well-being Metrics Beyond GDP*, Paris: OECD Publishing.
- Tipping S., Hope S., Pickering K., Erens B., Roth M. A. and Mindell J. (2010), *The Effect of mode and context on survey results: analysis of data from the Health Survey for England 2006 and the Boost Survey for London*, BMC Medical Research Methodology, 10:84.
- UN (2015), *Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*, <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015> (geraadpleegd op 6/12/2022). Nederlandse vertaling: Resolutie goedgekeurd door de Algemene Vergadering op 25 september 2015, <https://www.sdgs.be/nl/bronnen/publicaties> (geraadpleegd op 6/12/2017).
- UNECE (2014), *Conference of European Statisticians Recommendations on Measuring Sustainable Development*, https://unece.org/DAM/stats/publications/2013/CES_SD_web.pdf (geraadpleegd op 7/12/2022).
- UNECE (2016). *Guide on Measuring Human Capital*. Geneva-New-York, United Nations publication.
- United Nations system Chief Executives Board for Coordination (2016), *Summary of conclusions - CEB/2016/1 - 1 August 2016*, https://unsceb.org/sites/default/files/2020-09/CEB-2016-1-SoD_0.pdf (geraadpleegd op 1/12/2023).
- UNSC (2016), *Report of the Inter-Agency and Expert Group on Sustainable Development Goal Indicators*, Document E/CN.3/2016/2/Rev.1 van 19 februari 2016, <https://unstats.un.org/unsd/statcom/47th-session/documents> (geraadpleegd op 21/11/2022).
- UNSC (2017-2023), *Report of the Inter-agency and Expert Group on Sustainable Development Goal Indicators*, Doc E/CN 3/2017-2023/2.
- UN Sustainable Development Group (2023), *Leave No One Behind*, <https://unsdg.un.org/2030-agenda/universal-values/leave-no-one-behind> (geraadpleegd op 1/12/2023).
- van de Weijer M.P., de Vries L.P., Pelt D.H.M., Ligthart L., Willemsen G., Boomsma D.I., de Geus E. and Bartels M. (2022), *Self-rated health when population health is challenged by the COVID-19 pandemic; a longitudinal study*. Social Science & Medecine, 306:115156.
- Wavrock D., Schellenberg G. and Boulet C. (2023), *Survey framing and mode effects in life satisfaction responses on Canadian social surveys*, Economic and Social Reports, 3:1.
- WCED (1987), *Our Common Future (also known as the Brundtland Report)*, World Commission on Environment and Development, Oxford University Press.

7.8. Lijst van afkortingen

| | |
|----------------------|---|
| bbp | Bruto binnenlands product |
| BKG | Broeikasgassen |
| bni | Bruto nationaal inkomen |
| CO ₂ | Koolstofdioxide |
| CO ₂ -eq. | Koolstofdioxide equivalent |
| covid-19 | <i>coronavirus disease 2019</i> (coronavirusziekte 2019) |
| EC | Europese Commissie |
| EK | Economisch kapitaal |
| ETS | <i>Emission Trading Scheme</i> (emissiehandelssysteem) |
| EU | Europese Unie; <i>European Union</i> |
| EU-SILC | <i>EU Statistics on Income and Living Conditions</i> (EU-statistiek van inkomens en levensomstandigheden) |
| FPB | Federaal Planbureau |
| GDP | <i>Gross Domestic Product</i> (bbp) |
| IIS | Interfederaal Instituut voor de Statistiek |
| INR | Instituut voor de Nationale Rekeningen |
| Kg | kilogram |
| MEK | Menselijk kapitaal |
| MIK | Milieukapitaal |
| Mt | megaton |
| NBB | Nationale Bank van België |
| NO ₂ | Stikstofdioxide |
| NO _x | Stikstofoxiden |
| ODA | <i>Official Development Assistance</i> (officiële ontwikkelingshulp) |
| OECD | <i>Organisation for Economic Co-operation and Development</i> (OESO) |
| OESO | Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling |
| O&O | Onderzoek en ontwikkeling |
| PM | <i>Particulate Matter</i> (fijnstofdeeltjes) |
| SDG | <i>Sustainable development goals</i> (duurzame-ontwikkelingsdoelstellingen) |
| SILC | <i>EU Statistics on Income and Living Conditions</i> (EU-statistiek van inkomens en levensomstandigheden) |
| SK | Sociaal kapitaal |
| t | ton |
| UN | <i>United Nations</i> (VN) |
| UNECE | <i>UN Economic Commission for Europe</i> (Economische Commissie voor Europa van de VN) |
| VN | Verenigde Naties |
| W _{HN} | Indicator van <i>welzijn hier en nu</i> |

Federaal Planbureau

Het Federaal Planbureau (FPB) is een instelling van openbaar nut die beleidsrelevante studies en vooruitzichten maakt over economische, socio-economische en milieuvraagstukken. Daarnaast bestudeert het de integratie van die vraagstukken in een context van duurzame ontwikkeling. Het stelt zijn wetenschappelijke expertise onder meer ter beschikking van de regering, het Parlement, de sociale gesprekspartners, nationale en internationale instellingen.

De werkzaamheden van het FPB worden steeds gekenmerkt door een onafhankelijke benadering, transparantie en aandacht voor het algemeen welzijn. De kwaliteit van de gegevens, een wetenschappelijke methodologie en de empirische geldigheid van de analyses staan daarbij centraal. Tot slot zorgt het FPB voor een ruime verspreiding van de resultaten van zijn werkzaamheden en draagt zo bij tot het democratisch debat.

Het Federaal Planbureau is EMAS en Ecodynamische Onderneming (drie sterren) gecertificeerd voor zijn milieubeheer.

<https://www.plan.be>

e-mail: contact@plan.be

Overname wordt toegestaan, behalve voor handelsdoeleinden, mits bronvermelding.

Verantwoordelijke uitgever: Baudouin Regout

Wettelijk depot: D/2024/7433/19